

Armanii din Serbia

Pompiliju Sfera

Циниарни чита вест из је Охрид заучеТ. Карикатура у вечерњим новостима од 23 новембра 1912.

Марија Томашевић-Скопачић

Иконостас у цркви св. Николас пре пожара.

Date de contact ale autorului

E-mail: pompiliju@gmail.com

Facebook: ilijasfera

Armanii din Serbia

Cel mai timpuriu document istoric care pomeneste despre existenta vlahilor, este un vechi manuscris rusesc "**Povest vremjonih ljet**", scris in veacul al XII-lea, care descrie anul 898, venirea si cucerirea Panoniei de catre unguri, pomeneste concret si de existenta vlahilor. "*Veniseră ugri (unguri) din rasarit si s-au napustit peste muntii inalti si au inceput sa se razboiasca cu vlahi si sloveni...*"

Un alt zapis din anul 1066, scris de catre autorul bizantin Kekaumenos, de origine armean din Tesalia, aminteste deasemenea despre o intelegere dintre vlahi, greci si slavi pentru a protesta impotriva unor dari noi impuse de bizantini.

Majoritatea istoricilor sunt de parere ca denumirea de vlah a aparut in Eviul Mediu, ca a fost data de catre triburile germanice sau de catre slavi, denumire pentru bastinasi traco-iliri romanizati din peninsula balcanica. Eu consider ca acest termen de vlah, este mult mai vechi si deriva din timpuri stravechi, de la cultul zeului Val, Bal, Moloh...etc, una si aceiasi denumire cu Armis la traci si Hermes la greci. De aici provine si numele antic [Sarmisegetuza](#), capitala geto-dacilor, dar si numele de **Arman**, al macedo-vlahilor

(<https://talcuireapocalipsa.wordpress.com/2017/10/07/sarmisegetuzadenumiresimbolica-marcul-viteazul/>).

Dupa batalia de la Pydna (168 I.Hr), Macedonia este cucerita si ocupata de Imperiul Roman si inceteaza sa mai existe ca stat independent.

Dupa spusele multor autori, o alta mare lovitura, nu doar pentru macedo-vlahi, ci si pentru vlahi nord dunareni va fi navalirea popoarelor slave in veacul VI si VII, care treptat vor desparti legaturile dintre vlahi de nord si sud.

Dintre toate neamurile care s-au asezat in peninsula balcanica, dupa retragerea legiunilor romane, nici unul nu influenteaza asa de mult asupra vlahilor ca slavii. Slavii ne-au influentat sub raportul rasei, al limbii, al organizarii sociale si de stat, sub raportul cultural si bisericesc.

Populatia romana de la sud de Dunare care izbutise pana acum sa se mentina, a primit, prin navalirea Slavilor, o grea lovitura. A fost dislocata de navaliri repetate ale acestor noi stapanitori. Din aceasta cauza, o parte din bastinasi au fugit spre tinuturile mai ferite din spre miazazi spre coasta dalmatiei, altii au fost ucisi sau luati in robie, iar unii dintre ei au ramas la vetrele lor. Indigenii pe tot parcursul Eviului Mediu si chiar pana in zilele noastre, vor avea o influenta accentuata asupra Slavilor, inasa intinsa masa romana de odinioara, a inceput treptat sa se fragmenteze. Romanii din Macedonia sau Aromanii, Istroromanii, Morlaccii, Meglenii si alti. Pana in veacul al XVIII-lea mai traiau prin Dalmatia Morlaccii sau Maurovlahii, azi inasa, ei au disparut aproape complet, fiind asimilati de catre masele Vlahilor timpurii, numiti Sarbi si Croati. Razboaiele si conditiile precare pe parcursul veacurilor, au dus la migrari de triburi vlahice in mai multe etape, atat in Balcani, cat si in restul Europei. Despre acest subiect am scris mai pe larg in cartea mea Articole, despre deslavizarea Balcanilor.

Activitatile macedo-vlahilor i-au amplasat in cadrul vastului Imperiu Otoman incepand din veacul XVII, XVIII, XIX si jumatatea secolului XX.

Din sec. XVII-XVIII, macedo-vlahi incep sa treaca treptat, de la viata nomada de pastori, la viata sedentara din orase. Se ocupa cu comerțul și cu transportul de marfuri din diferite regiuni ale Imperiului. Transportatorii de marfuri erau foarte cautati la acele vremuri, deoarece drumurile erau pline de talhari periculosi și nu oricine indraznea sa se incumete la o astfel de angajare.

Astfel in timp, Armanii incep sa se imbogateasca și sa prospere din ce in ce mai mult.

Pe la mijlocul veacului XVIII, se dezvoltă legendarul oras **Gramos**, care ajunge sa aibe cca 40.000 de locuitori, doua biserici, scoli, banca, magazine și ateliere. Aici pe varfurile muntilor, intre Grecia și Albania, autonomia macedo-vlahilor devine absoluta. Dintr-un catun de munte se dezvoltă acest oras ce devine demn de o metropola imperiala europeana.

Cele mai de seama trei familii care conduceau orasul erau - Paciura, Pișota și Hagisteriu, precum și capii de familie mai mici precum Statulali, Lape, Koku și Gala. Important de spus ca fiecare din aceste familii, aveau zeci de mii de oi, mai multe sute de capre și cai.

In Gramos era deasemenea o fabrica de prelucrat lana, tesatorie de chilimuri, cuverturi și haine de port national, fabrica de branzeturi, produse exportate peste tot prin Europa.

Aceasta situatie prospera nu a tinut mult timp, deoarece turcii au inceput sa impuna noi taxe tuturor supusilor și intreprinzatorilor.

Cu venirea lui Ali-pasa Tepelen, au inceput zile negre pentru armani din aceste regiuni.

Cel mai insemnat oras in schimb era **Moscopole**, centru economic și cultural al macedo-romanilor, situat in rasaritul Albaniei. Pe la mijlocul sec. XVIII avea cca 80.000 de locuitori, 72 de biserici, mai multe scoli, metropola cu academiile și tipografie, centru cultural al Albaniei și Epirului.

Dupa distrugerea orasului de catre turcii lui Ali-Pasa, intre anii 1769, 1788 și 1821, armanii parasesc orasul și se stabilesc in nord și vest, in Serbia, Croatia, Bosnia, Ungaria, Principatele Romane, Austria, iar unii din ei, ajung și pana in Polonia, Germania și alte tari.

Multi macedo-vlahi care se stabilesc in Serbia, vor fi principali intreprinzatori in dezvoltarea și modernizarea oraselor, **Sarbi stabilindu-se in orase, abia dupa caderea Imperiului Otoman.**

După caderea Constantinopolului, sultanul Mahomed Cuceritorul devine de facto suveran și al creștinilor de rit ortodox din imperiu. Sultanul a recunoscut Patriarhul Ecumenic ca lider național și religios al grecilor și altor etnii, care in felul acesta castiga o deosebita importanță, deoarece otomanii nu făceau nici o distincție legală între religie și naționalitate, considerându-i pe toți ortodocșii din imperiu ca aparținând unei singure entități.

Această poziție a Patriarhiei în statul otoman a încurajat proiectele rezistenței grecești, care era centrată pe reînvierea și revitalizarea Imperiului Bizantin. Patriarhul și ceilalți ierarhi ai bisericii ortodoxe constituiau primul centru de putere al grecilor din sânul statului turc, care reușeste să se infiltreze în structurile de bază ale Imperiului Otoman, atrăgând de partea lor și o bună parte a fostei nobilimi bizantine.

Ca rezultat al administrației ecleziastice și fanariote, grecii au atins o culme a influenței lor în secolul al XVIII-lea, perioadă în care s-au dovedit cei mai influenți dintre toate națiunile supuse ale imperiului.

În regiunile Central Balcanice, situația era puțin diferită. În secolul al XVI-lea o parte din vlaho-slavi de sud, pentru a se bucura de toate drepturile cetățeniei otomane, și-au manifestat dorința spre convertire la islam, fenomen foarte puternic prezent printre locuitorii Bosniei Otomane. În același timp, sârbii au preferat să nu se convertească, dar au încercat să obțină poziții militare de prim rang.

Cu timpul, prezența vlaho-slavilor în administrație devine extrem de periculoasă pentru statul otoman, de vreme ce acești supuși au tins să-și ofere sprijinul armatelor Habsburgice în contextul Războiului dintre Liga Sfântă și Imperiul Otoman. Până în secolul al XVII-lea, Patriarhul Grec al Constantinopolului a devenit conducătorul administrativ și religios suprem al tuturor supușilor ortodocși din imperiu, indiferent de apartenența lor națională. Toate patriarhiile care fuseseră independente până la acea vreme, inclusiv Patriarhia Serbiei, fondată încă din 1557, au fost trecute sub autoritatea Bisericii Grecești.

În plus, începând din secolul al XVII-lea, otomanii au început să întâmpine probleme în dirijarea relațiilor lor externe. Poarta a fost pusă pentru prima oară în situația de a se angaja în tratative diplomatice cu vecinii săi. Dată fiind tradiția otomană de ignorare în general a limbilor Europei Occidentale, oficialii turci s-au văzut în imposibilitatea de a participa la orice fel de negociere cu Apusul. Poarta s-a folosit pentru aceste sarcini diplomatice de 'greci', care erau printre cei mai cultivați din imperiu. Ca rezultat imediat, așa-numiții fanarioții, membrii ai familiilor grecești originare de obicei din Constantinopol, au ajuns în situația de a ocupa înalte poziții de secretari și interpreți ai oficialilor și ofițerilor otomani.

Negustorii greci și clericii de origine aristocratică bizantină, printre care și **macedo-vlahii**, mai mult sau mai puțin grecizați, castiga o mare prosperitate economică și politică și care au fost cunoscuți mai apoi ca **fanarioți**, așezați în cartierul cel mai nord-vestic al Constantinopolului, devenit centrul puterii grecești, după stabilirea sediului Patriarhiei în 1461 (la scurtă vreme după ce Hagia Sophia a fost transformată în moschee).

Fanarioții au intrat rapid în competiție cu musulmanii pentru unele dintre cele mai importante funcții administrative din imperiu. Unii dintre ei erau implicați în munca de colectare a impozitelor, erau împuterniciți să controleze monopolurile comerciale, lucrau ca subcontractori în diferite întreprinderi, au devenit furnizori ai Curții Sultanului și au căpătat demnitatea de domnitori ai unuia sau altuia dintre **Țările Române (Moldova și Muntenia)**. În timp ce-și îndeplineau funcțiile

oficiale, ei s-au lansat în afaceri private, câștigând controlul asupra comerțului de maximă importanță pe Marea Neagră. Fanarioții au reușit să-și extindă negoțul mai întâi în Regatul Ungariei, iar după aceasta în toate țările Europei Centrale. Toate aceste afaceri au intensificat contactele lor cu națiunile occidentale, iar drept consecință fanarioții au învățat limbile occidentale și au cunoscut foarte bine cultura statelor apusene.

Domniile fanariote în Țările Române

În perioada fanariotă au fost numiți în cele două principate 31 de domni din 11 familii diferite. Lupta pentru domnie era așa de încrâncenată, încât a provocat asasinat între membrii aceleiași familii. Multe dintre acestea au fost de origine macedo-vlahă: **Mavrocordat, Ghica, Cantacuzino, Caradja, Callimachi (Călmașu).**

Conform spuselor istoricului sarb Dusan J. Popovici, marea majoritatea a preotilor si a invatatorilor din regiunile noastre (sec. XVII-XVIII si XIX), nu au fost greci ci de origine armani.

Cele mai importante familii fanariote:

Familia Callimachi (Călmașu), la origini o familie boierească din Moldova;

Familia Cantacuzino;

Familia Caradja;

Familia Ghica, la origini o familie albaneză, probabil cu strămoși armâni;

Familia Kavadas

Familia Mavrocordat

Familia Mavrogheni

Familia Moruzi

Familia Rosetti

Familia Șuțu

Familia Ipsilanti

Carturari sarbi de origine macedo-vlahă

Mihajlo Idvorski Pupin (4 octombrie 1854-12 martie 1935) a fost om de știință, inventator, profesor la Universitatea din Columbia, obține medalia iugoslava "Beli orao Prvog reda", devine consul onorific al Serbiei în SUA...

Pe parcursul cercetarilor sale, Pupin aduce concluzii importante din domeniul telegrafic, telefonie, rontgen, electrotehnica, bobinaj.

Pe parcursul vietii obtine mai multe medalii si premii, a fost si membru al academiei de stiinta din America, al academiei de stiinta din Serbia, medic onorific la diferite univerzitati...

Mihajlo Pupin sa nascut in satul banatean Idvor din comuna Kovačica (in timpul acela era Imperiul Austro-Ungar). Tatal Konstantin, mama Olimpijada. A avut patru frati si cinci surori. Scoala elementara o face in localitatea natala, iar apoi scoala generala germana la Perlezu, iar liceul in 1871 la Pančevo.

În 1872 pleacă la Praga, cu o bursă, unde continuă școlarizarea. După moartea tatălui său, la vârsta de doar 20 de ani, pleacă în America în 1874, se angajează ca simplu muncitor, în paralel învățând mai multe limbi străine, engleza, greaca și latina. În 1879 reușește să se înscrie la studii la Universitatea din Columbia. Pe parcursul studenției, se întreține singur ținând ore particulare și lucrând lucruri fizice grele. Termină facultatea în 1883, cu rezultate foarte bune în domeniul matematicii și fizicii. Continuă pe parcurs să studieze și în Anglia, la Universitatea din Cambridge, apoi la Berlin. În 1888 se căsătorește, întemeiază mai multe Fonduri în Serbia și Macedonia, printre care și un fond pentru ajutarea școlarizării elevilor premiați. Se stinge din viață la data de 12 martie 1935 la New York.

Jovan Dučić (1871-1943) a fost scriitor de origine macedo-vlahă, poet și diplomat. Se presupune că s-a născut la Trebinje. Tatăl său Andrija a fost comerciant, mama sa Jovanka, în afara de Jovan și Milena, mai avea încă doi copii dintr-o căsnicie anterioară.

Scoala elementară o face în localitatea natală, iar apoi la Mostar înscrie școala de comerț. La Sarajevo face școala de învățători 1890 -1891, iar apoi la Sombor 1893. Mai târziu va merge la Geneva și se înscrie la facultatea de Filozofie-sociologie.

La întoarcere în Serbia, din anul 1907 este angajat al Ministerului de externe, primind funcția de slujbaş. Din 1910 devine atașat diplomatic la Tarigrad și Sofia, ca mai apoi din 1912-1927, la Roma, Atena, Madrid și Cairo. Din 1933-1941 devine trimis diplomat la Roma și București. La București din 1937 este angajat ca primul ambasador iugoslav. Începând războiul, în 1941 pleacă în America, unde se și stinge din viață pe 7 aprilie 1943.

Dimitrije Anastasijević Sabov, (Neguš 1724 sau 1726 la Sremski Karlovci 1803). A fost binefacător și întemeitor al primului gimnaziu sârb din Sremski Karlovci.

Cel mai probabil s-a născut în Macedonia la Neguš, într-o familie de armeni. Între anii 1732-1733, se stabilește la Zemun, iar la scurt timp trece la Novi Sad, unde devine croitor meserias.

Sabov s-a stabilit la Sremski Karlovci ca meserias, deoarece în acea perioadă acest oraș cunoaște o prosperitate rapidă.

Pe parcursul anilor, ca un meserias iscusit reușește să agonisească o însemnată avere, însă ne având parte de copii, deoarece toți i-au murit, se decide să ofere ajutor Mitropoliei din Karlovac o sumă enormă de 20.000 de forinți, pentru construirea de instituții și de clădiri necesare.

Dimitrije Sabov a contribuit și la continuitatea Imperiului Austriac, oferind Tarului Iosif al II-lea, la sfârșitul veacului XVIII o sumă enormă de 30.000 de forinți.

Baronul Gheorghe Simeon de Sina, (20 noiembrie 1782, Nis-18 mai 1856, Viena) a fost unul din cei mai renumiți întreprinzători și bancheri austrieci, membru al Camerei Magnaților maghiari, precum și consul general grec la Viena în timpul Imperiului Habsburgic. A fost un susținător al artelor și al arhitecturii

vieneze. Baronul a fost considerat ca cel mai bogat om din Austria după familia Rothschild.

Gheorghe din familia Sina a fost singurul copil al lui Simeon Gheorghe (1753-1822) din prima căsătorie a acestuia cu Irene Czippe (1767-1793). A mai avut un frate vitreg, Ioan Simeon (1804-1869), din cea de-a doua căsătorie a tatălui său cu Katharina von Gyra (1777-1843). Gheorghe Simeon a fost căsătorit cu Katharina Derra von Moroda (1792-1851), având un singur fiu, pe renumitul întreprinzător, bancher și mecenat Simeon Gheorghe (1810-1876). Pe tot timpul existenței familiei în Austria, ea fost de religie greco-ortodoxă. De abia două din cele patru nepoate sau convertit, după soții lor, la catolicism. Tânărul Sina a condus din anul 1803, alături de tatăl său, o casă de comerț angro la Niș, pe care părintele său o fondase în 1798. După ce familia se muta la Viena în 1811, cei doi au devenit supuși ai Imperiului Austriac, primind permisiunea pentru a conduce o firmă de comerț angro și în capitală. În consecință, bătrânul Sina a fondat instituția austriacă „**Casa de comerț angro și banca Sina**”. Ca urmare a achiziției domeniilor maghiare Hodos și Kisdia, familia a fost înnobilită în Ungaria cu titlul „de Hodos și Kisdia”, pe 3 aprilie 1818. După moartea tatălui său în 1822, Gheorghe a preluat, în calitate de cel mai vârstnic fiu al lui Simeon Gheorghe, casa bancară sub nume propriu; fratele lui vitreg, Johann Simon, a rămas implicat în afacere.

Sina a controlat o mare parte a comerțului cu bumbac pe Dunăre și în Levant, mai târziu cu lână de oi, lemn, cărbune și sare, iar de la mijlocul anilor 1830 în principal cu tutun. Relațiile sale comerciale s-au extins în cele mai mari capitale europene, până în Egipt și India. S-a implicat și în industrie, ca de exemplu la fabrica de filatură și fire toarse de bumbac și de in din Pottendorf, la fabrica de hârtie din Klein-Neusiedl (ambele în Austria Inferioară), dar mai ales în activități de transport, mai întâi la calea ferată cu tracțiune animală Linz-Budweis, apoi la calea feroviară sudică Viena-Gloggnitz. A fost și consilier angajat în cunoscuta societate Donau-Dampfschiffahrts-Gesellschaft.

La 26 iulie 1832, împreună cu fratele său vitreg au fost înnoșiți ca baroni maghiari, iar la 8 martie 1838 ca baroni austrieci. Începând de atunci banca s-a denumit „**Bankhaus Baron von Sina**”. Pe lângă aceasta au obținut, în 1836, dreptul de a purta acest titlu în Boemia, Moravia și Silezia. Banca baronului de Sina a achiziționat obligațiuni de stat și a procurat fonduri pentru afacerilor monarhiei. Nobilul a fost ales deja în 1823 deputat al comitetului de afaceri en-gros, fiind directorul instituției în perioada 1825-1849. Începând din 1849 și până la decesul său (în 1856) a fost viceguvernator al Băncii Naționale a Austriei și președinte al Căilor Ferate de Stat din Austria. Baronul a mai fost și consul general al Greciei la Viena (1834–1856).

La moartea baronului, acesta a lăsat o avere estimată la 50 de milioane de florini, iar statul ia datorat 3 milioane fl. Numele lui George Simon a fost acordat postum străzii Järgergasse din sectorul vienez 22, Leopoldstadt (1877), care a devenit Sinagasse.

Sina a avut merite mari în înființarea Institutului Politehnic (în prezent

Universitatea Tehnică) din Viena. De asemenea, l-a însărcinat pe arhitectul Theophil Hansen cu construcția observatorului din Atena (1845) precum cu planificarea unei universități în capitala greacă.

Pentru extinderea Bisericii Grecești din Viena l-a angajat tot pe arhitectul Theophil Hansen, care își desfășura activitatea la Atena. Colaborarea fructuoasă cu Hansen l-a determinat pe acesta din urmă să se stabilească la Viena, unde a realizat proiectul clădirii Consiliului Imperial din Viena, actuala clădire a Parlamentului Austriei.

Gheorghe Sina a contribuit între altele și la finanțarea construcției Catedralei „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul” din Arad. De asemenea, a îndeplinit un rol conducător în extinderea rețelei de căi ferate din Ungaria și a finanțat construcția podului de lanțuri peste Dunăre între Buda și Pesta (1843-1849).

Baronul de Sina care a fost cetățean de onoare al orașelor Arad, Budapesta și Szeged a fost decorat cu mai multe ordine printre care:

Ordinul Imperial al Coroanei de Fier clasa a II-a
Ordinul Imperial Rusesc „Sf. Ana” clasa a II-a cu briliante
Mare Comandor al Ordinului Regal Grec al Mântuitorului
Ordinul de Merit al Imperiului Otoman.

Gheorghe Sina a deținut cele mai multe domenii, terenuri și proprietăți imobiliare. După moartea sa unele au fost vândute, iar după decesul fiului său, averile au fost împărțite între fiicele lui Simeon.

Janać Kumanudi, bancar din Belgrad. Familia Kumanudi este de origine armana, care sa stabilit la Belgrad, venind din Jedren, pe la anul 1823. Arhivele belgradene din 1840, amintesc despre trei membri ai acestei familii. Atanasaći Kumanudi, Janaćije Kumanudi si Đorđe Kumanudi.

Atanasije (Atanasaći) Kumanudi a fost proprietarul unei brutari, este mentionat ca tatal bancarului Jovan Kumanudi.

O alta ramura a acestei familii ar fi fost proprietara unei alte brutari din apropierea candva asa numitului hotel „Nacional”.

Unu dintre inaintasi acestei familii, Georgije (Đorđe) Kumanudi - Šekerdžija, a trait la Zerek, adica o parte din strada Kralja Petra. A fost fratele lui Atanasije. Cei mai vechi membri erau inmormantati in vechiul cimitir belgradean Tašmajdan.

Anastas Popović (1786-1872), de origine arman, a fost primul comerciant si bancar din Zagreb. Impreuna cu alti oameni de afaceri, intemeiaza in 1846, prima banca de economii din Croatia.

A fost si primul presedinte al Camerei de Comert, intemeiata pe 16 februarie 1852 la Zagreb.

Familia Špirta – Spirta. In timpul expansiuni orasului Pančevo, ca oras de granita si de comert, aici se stabilesc si membri familiei Spirta.

Familia a venit din localitatea Sačište si s-au stabilit la Ruma, Zemun,

Viena, Rusia... Au fost printre cei mai bogati oameni din Viena. Pe parcursul sec. XIX, au avut in posesie mai multe nave la Dunare, fabrica de matase, faceau comert cu alimente, aveau mai multe banci, transport de marfuri si altele.

Familia Bozda este de origine armana din Moscopolie. Acest nume de familie este amintit printre macedo-vlahi din localitatea Vaca 1755 si Pesta 1806. Jelena, fca senatorului din Sentandrei (Ungaria), Jovana Belanović a fost casatorita cu bogatul arman Naum Bozdu.

Familia este cunoscuta dupa numeroasele binefaceri facute. Au trait la Zemun (Kosta Bozda 1715), Novi Sad (1768 Janko Bozda 1796), Osijek (comerciantul Naum, 1775), Novoa Gradiška (Georgije, decedat 1790) si Balašadžarmatu (1818).

Familia de negustori a lui Jovan Bozda a ridicat biserica ortodoxa greaca din Sentandrei 1815.

Hećim-Toma Kostić sau Konstantinović (Macedonia, Kožani, 4 aprilie 1778-Pančevo, 9 octombrie 1848), a fost vindecator ca si mama sa cunoscuta sub numele de Ćira-Manea.

Devine cunoscut vindecand pe cei mai cunoscuti razboinici si voievozi din Prima si a Doua rascoala din Serbia. Il vindeca chiar si pe cneazul Miloš Obrenović, care drept rasplata il elibereaza de toate darile catre stat, ii semneaza o diploma si ii ofera o pensie de 150 de taleri anual. Toma a mai fost si chirurg in armata, vindecand raniti sarbi (1848). Moare la datorie de holera la Pančevo.

Hadži-Dimitrije Rošu, este familie de origine armana, din Moscopolie, care de pe la anul 1800 se stabileste la Belgrad. Hadži-Dimitrije Konstantinović Rošu (1780-1860), dupa distrugerea orasului Moscopolie, fuge si se stabileste la Belgrad. Aici reuseste sa intemeieze un mare atelier de manufactura, avand 24 de angajati. Fiind prieten cu kneazul Miloš, este prigonit de turci. Se refugiază la Tesalonic impreuna cu alti Armani (Kutula, Antula, Zagla, Kapra, Guša, Luča, Toska...). Dupa revenirea lui Obrenović la putere in 1858, se reantorce la Belgrad. Moare in 1860.

Casa lui Hadži-Dimitrija Konstantinovića Rošu era pe locul unde azi se gaseste banca Nationala a Serbiei.

Konstantin Hadija, a fost secretar a lui Miloš Obrenović, iar fiul Josif Hadija, brav comerciant, proprietar al unei fabrici de bere. Konstantin Hadija sa nascut la Zemun. Bunicul sau sa mutat in acest oras, venind pe la 1800 din Melnik (Bulgaria), el facand comert cu aur.

Bunica sa Franciska Kracajzen, a fost fca unui proprietar a unei fabrici de bere din Zrenjanin.

Koča Duka Pešika. Katarina-Katica Kara-Marković (1815), a fost fca voievodului Nikola Kara-Marković si a Sarei Karađorđević, care in 1835 se casatoreste cu Konstantin (Kosta, Koča) Duka-Pešika din Belgrad. Koča

Duka Pešika locuit des la palatal cneazului Aleksandru Karađorđević, care era unchiul sotiei sale Katarina Pešika, nascuta Kara-Marković. Familia Pešika este de origine macedo-vlaha, venita la Belgrad din Klisura in 1790. Rudeniile lor din Bulgaria si-au luat numele de familie Pešikov. Aveau filiale comerciale la Triest din 1840.

Kosta Glavinić (Belgrad, 24 ianuarie 1858-Belgrad, 25. septembrie 1939). A fost inginer si angajat public. Este nascut la Belgrad fiind fiul lui Dimitrije Glavinić, comerciant si deputat si al Jelenei nascuta Rošu. Termina scoala Mare de poduri si tuneluri la Belgrad si Berlin in 1884. In acelasi an se angajeaza la Ministerul de Constructii. In anul 1885 devine docent, iar din 1886-1903 profesor. In aceiasi perioada devine consilier municipal, iar din 1910-1918, primar general al Belgradului. Intre anii 1908-09 Ministru Dreptati, iar din 1911 comisar al bancii Nationale a Serbiei. In razboaiele din 1876-78, 1885 si 1912 este paramedic, organizator si inspector general de spitale. A depus efort in mod special ca Serbia sa poata exporta semi prefabricate agricole. A construit uscatoare pentru prune, cuptor pentru incalzit camine, pentru care a fost premiat la Paris si decorat cu premiul Sfantul Sava de randul I in 1928. In ziua de azi o strada din Belgrad poarta numele sau.

Familia Hadži-Toma (Tomić), isi trage originea de la Hadži-Toma Opulos (1796-1885). Au plecat din Melnik si s-au stabilit in Zemun si Belgrad. Fiul Svetozar Hadži-Toma a fost casatorit cu Katarina German, o rudenie a cnezului Obrenović. Familia avea in Zemun mai multe imobile, printre care si cafenele. Hadži-Toma (1796-1885), comerciant en-gros si posesor, nascut deasemenea in Melnik. Unchiul sau din Zemun il ajuta si il inscoleaza si ii deschide un magazin cu haine din piele. Hadži-Toma se casatoreste cu Jelena, fica lui Hadži-Brzaka, intemeietorul familiei Hadži-Brzaković. Magazinul lui Hadži-Toma era situat pe strada Karađorđe numarul 16. Hadži Toma moare pe 19 mai 1885 la varseta de 89 de ani.

Nobili Armani

Armani au primit titluri nobiliare austriece deja de la jumatatea sec. XVIII-lea. In Banat au fost in general comercianti sau exportatori, ocupandu-se in special cu exportul de cornute si porci. Din 1762 sunt mentionati nobili armanii Dimbo, Karacšon, Popovics, Pustai, Andrejević (1763), Antonovići (1751), Zako de la Bajša (1751), Đuričko de la Modoša (1783), Dadani de la Giulvaz (1782), Kojić de la Fridhaza (1782), Nako de Semilkłusa (1782), Nikolić de Rudma (1783), Turska Kanjiža. In timpurile acelea catolicii primeau foarte usor titlul nobiliar, in sa ortodocsi foarte greu.

La adunarea de la Timisoara din 1790, titlul de nobili mai primesc: Avakumović (1792), Aleksijević (1791), Damaskein de Nemeta (1799), Demelić de Panjova (1796), Dimia Papadema (1792), Duka de Kadar (1792), Kostić (1791), Janković-Mirovnik, Emanuel Janković (1791), Marković (1794), Mihajlović (1792), fratii Mihajlović (1792), Popović Dionisije (1791), Popović Rabudicki (1792), Nikolić Manojlo (1791), Nikolić de Kekeša (1797), Hadži-Mihali de Turski Bečej (1798).

Luptatori-rebeli armani din Serbia

În veacul XIX, armanii sunt deja un strat social bine încheșat în Serbia, Voievodina și Grecia. Prima răscoală a sârbilor din 1804-1813, în frunte cu Karadjordjević, nu era cu putință să existe fără implicarea macedo-vlahilor, deoarece ei reprezentau partea intelectuală a populației răscolitelor din pasul de Belgrad.

Deoarece în Serbia în acele timpuri erau foarte mulți analfabete care nu știau carte, inclusiv cnezul Karadjordjević, macedo-românii erau foarte bine veniți, pentru tratative diplomatice.

Armanii cunoșteau foarte bine mai toate limbile popoarelor creștine din Balcani, precum și limba turcă. Deoarece erau răspândiți peste tot prin Europa, ei erau foarte bine puși la punct cu situația diplomatică din zonă, foarte capabili și luptători iscusiți pentru eliberarea Balcanilor de subjugul otoman.

Astfel comandantul Milenko Stojković (1808), a avut traducător un arman, iar funcționarul lui Haiduc Veljko, era Rista Dimitrijević, macedo-vlah granicer, care avea poreclă "Leško" și era din localitatea Malovište. În 1853 a venit în Grocka, iar de aici în 1893 se mută la Smederevo. S-a ocupat cu comerțul, a avut bruterie, tutungerie și macelarie.

În Smederevo a avut o cafenea numită "Makedonija". A avut doi copii Lambru și Dimitrie. Rista a fost în cavaleria cnezului Mihailo, iar în 1880 devine membru al tribunalului comunal. A decedat în 1916.

Vujica Vuličević a fost pisar, a știut limba turcă și greacă. Se presupune că a fost de origine armană.

Petar Ičko, a purtat tratativele cu turcii. S-a născut în Macedonia Egeică. A fost comerciant, exportator la Belgrad. Între anii 1792-1796 a ocupat funcția de consilier de comerț, iar între anii 1797-1799, s-a angajat în slujba diplomatică la Berlin. Misiunea sa cea mai importantă a fost în Prima răscoală sârbească fiind diplomat la Tarigrad 1806-1807. După încheierea păcii Ičko ocupă și funcția de magistrat la Belgrad.

Naum Krnar, din Moscopolie. A cunoscut mai multe limbi și s-a ocupat cu comerțul. Avea afaceri cu alimente și piele. S-a căsătorit de două ori, prima dată cu Marija cu care avea doi copii. Avea casa la Dorćol în Belgrad. Cea de-a doua sa soție sa numit Marica și a fost de religie musulmană.

După înăbușirea Primei răscoale sârbești, Krnar se stabilește o vreme la Zemun, iar apoi la Novi Sad, ca mai apoi să ajungă la Hotni în Rusia,

unde impreuna cu Karađorđe a trait pana in 1917. Se presupune ca facea parte din Eteria, fiind omul de legatura al cnezul Karađorđe. In dimineata zilei de 13 iulie a fost ucis la Radovanjski lug impreuna cu Karađorđe.

Karađorđe a fost omorat cu toporul, iar Krnar cu pusca. Le-au fost apoi taiate capetele si trimise la Tarigrad. Trupurile lor au fost inmormantate la Radovan, iar capetele in biserica Soborniceasca din Belgrad.

Trimisi rusi in misiunia Primei revolte, erau deasemenea Armani, in frunte cu **Rodofinikin**, in schimb au fost inlocuiti, deoarece sarbilor nu le erau pe plac, acestia dorind rusi adevarati. Rusii l-au inlocuit pe Rodofinikin, in locul lui l-au pusl pe **Nedoba Teodor si acesta** probabil tot arman.

Seful armatei rusesti, colonelul Bala Palev (Atanasije), era de origine din Moscopolie.

Žikić Velčo din Mavrova, a fost primul dintre rasculati care in 1806, impreuna cu taranii din Deligrad, vor sapa transee, pe care turcii nu reusesc sa le cucereasca pana in 6 octombrie 1813.

Despre Velčo sunt foarte putine date istorice. Se presupune ca sa nascut la Rekalia langa Skoplje.

Cincar Janko, nascut la Ohrida in 1797, erou al Primei rascoale.

Cincar Marko Kostić, nascut la Belica pe la anul 1770. In Serbia sa stabilit in 1800. Dupa izbucnirea rascoalei, se alatura lui Karađorđe, ajungand unul dintre cei mai mari eroi.

Alti rebeli cunoscuti mai sant Jorgač cu ai sai camarazi, **Zagla si Farmaklija**. Đorđe Zagla, sa nascut la Blace. In Serbia a venit cu cei trei frati ai sai Dimitrije, Pavlo si Teodor. Sa stabilit la Smedereo.

Mai sunt amintiti: Petar Foca, Konda Bimbaša din Polimlja, Janko Popović din Ohrid, Čolak Anto din Prizren, Vule Gligorijević, Kosta Beg, Dimitrije Kujundžić, Đeleš Đorđe, Tomo Kostić, Samuilo Jakovljević si inca multi altii.

Nikola Marković-Koca sau Koca Marković (Požarevac, 1795-Požarevac, 17 martie 1836). A fost comerciant, ministru, presedinte al consiliului National, primul premier a Regatului Sarb.

La inceput sa ocupat cu comertul de porci. A colaborat cu cnezul Milos. Acesta avea ferma, iar Koca vindea animalele in Austria.

Koča Marković va fi ales ministru de finante pe data de 23 aprilie 1834.

Dupa revolta lui Mile, cneaul infricosat ca va pierde guvernarea, da ordin sa se aduca constitutia numita "Sretenjski ustav", in februarie 1835, prin care va imparti guvernarea cu consiliu National. Cu aceasta ocazie politica, Koča Marković devine presedintele Guvernului Regatului Serbiei.

A fost casatorit cu sora lui Stevče Mihailović, mare om politic. Se stinge din viata in 1836 find inmormantat langa biserica Soborniceasca din Požarevac.

Dragomir Vasić – Dragiša, scriitor, publicist, om politic, nascut in Serbia, in

orasul Gornji Milanovac (1885 – 1945). Tatal sau Vićentije, este de profesie comerciant, iar mama sa Hristina este de origine armana. Invatamantul primar il face in orasul natal si in Čačak, iar liceul si facultatea de drept la Belgrad. Se casatoreste cu Stojana Ribarac, deschizand apoi un birou de avocatura. Fiind ofiter de rezerva, ia parte la razboaiele din anii 1912, 1915-1918.

Dupa moartea sotiei sale in 1917, incepe sa se ocupe cu politica, devine publicist si redactor la ziarul Progres, scrie impotriva coruptiei si a indiferentei parlamentarilor in privinta soldatilor cazuti si a veteranilor de razboi. Cu toate acestea reuseste sa publice si cateva carti.

In 1924 se recasatoreste cu rusoaica Nataša Aleksandrova, din familie nobila, aceasta refugindu-se in Iugoslavia, dupa revolutia bolsevica din Rusia. Intre timp, biroul sau de avocatura devine printre cele mai cunoscute din Belgrad. Din 1933 devine publicist al academiei regale din Serbia si membru al lozei masonice.

Dupa ocupatia nazista din aprilie 1941, se alatura generalului Draža Mihailović devenind consilier si ideologul miscarii regalistilor cetnici, iar dupa ceva timp, este denumit adjunctul generalului.

In toamna anului 1944, din cauza partizanilor comunisti a lui Tito, este nevoit sa fuga din Serbia. Se considera ca a fost prins si asasinat de catre fascisti croati, dorind sa treaca fraudulos in Austria.

Đorđević Vladan (nume de botez Hipokrat), medic, politician, scriitor, (Belgrad in 1844 – Viena 1930). Tatal Đorđe a fost farmacist, mama sa Marija din familia Leko, comercianti belgradeni. Este din familie de Armani. Scoala si liceul il face la Belgrad, iar studiile de medicina la Viena (1863—1869). In 1867 ajunge chirurg iar in 1871 se reintoarce in Serbia si se casatoreste cu Paulina Bihner cu care are doi copii. Devine profesor la academia de armata, iar intre anii 1872—1878 medicul personal al minorului cnez Milan Obrenović. Din aprilie 1888 face parte din guvernul lui Nikola Hristić, al Ministerului de invatamant si Ministerului economic. In timpul mandatului sau, reuseste sa aduca schimbari pozitive in economia tari, iar din 1891 devine trimis al Regatului Sarb la Atena, iar din 1894 la Istanbul.

Dupa schimbarile politice din tara, este nevoit sa plece la Viena, unde se stinge din viata in 1930.

Karamata Dimitrije, comerciant (Grecia 1734 – Zemun 1789), este de origine macedo-roman, fondatorul unei dintre cele mai vechi familii din Zemun. Sa stabilit in Zemun venind din localitatea Pirgi din Grecia, impreuna cu fratii Anastasie si Filip.

Sa ocupat cu exportul de porci, astfel ca in 1772 cu 4000 de forinti, cumpara una dintre cele mai mari si mai frumoase case din oras.

Pe timpul razboiului cu turci, in 1788 aceasta casa devine sediul comandamentului Imparatului austriac Iosif al II-lea, iar in ziua de azi casa este un monument istoric. In interior se gaseste portretul sau si al sotiei sale din anul 1785, pictat de catre pictorul Georgije Tenecki.

Dimitrije a avut in posesie mai multe case si terenuri, iar in 1785,

împreună cu alți comercianți, ridică o capela ortodoxă în localitatea Prešov din Slovacia.

Pitu Guli, Născut în 1865 la Kruševo Macedonia – 1903. A fost revoluționar pe timpul ocupației otomane din Macedonia, unul dintre liderii organizației revoluționare (VMRO), cel mai mare erou aromân! Familia lui fiind săracă a fost nevoită să se mute la Sofia, când Pitu avea doar 17 ani. În 1885, Pitu Guli se întoarce în Macedonia, unde întemeiază un grup de revoluționari împotriva ocupației turcești.

Întors din Bulgaria, Pitu a fost osândit la 8 ani de închisoare. În 1895, se reîntoarce la Kruševo și devine membru BMORK/TMORO, dedicându-se îndeplinirii activităților revoluționare din Macedonia.

În 1903, devine comandant revoluționar și pregătește oameni săi pentru bine cunoscuta răscoală de Ilinden. Pitu Guli a rămas în istorie ca un brav erou în lupta de la Mečkin Kamen, de lângă Kruševo, fiind amintit chiar și de imnul Macedoniei.

Riga de la Fera – (Rhigas Feraios). Este născut într-o bogată familie de armeni în Velestia, Tesalia. După terminarea școlii, devine învățător în localitatea Kisos. La vârsta de 20 de ani ucide un turc de vază și este nevoit să fugă în munții Olimp unde se alătură unor soldați sub capetenia lui Spira Zerea, iar mai târziu merge pe muntele Atos, fiind primit de către stărețul Cosma de la mănăstirea Vatoped. Mai târziu pleacă la Constantinopol și devine secretar al fanariotului Alecsandru Ipsilante.

Ajuns la București se înscrie la școală și învață mai multe limbi, intrând în slujba domnitorului Nicolae Mavrogheni.

După izbucnirea Primului război ruso-turc 1787-1792 a fost îndeletnicit cu inspectia armatei din Craiova. Acolo devine prieten cu ofiterul otoman Osman Pazvanoglu.

Face cunoștință cu răzvrătitul pașa de Vidin, pe care îl scapă de la osanda domnitorului Mavrogheni. Auzind de revoluția franceză de la acea vreme a început să creadă că și în Balcani va putea fi făcut ceva identic. Riga de la Fera se întâlnește cu episcopii din Grecia și cu conducătorii rebelilor căutând suport pentru răscoală. După moartea domnitorului Mavrogheni, Riga de la Fera se întoarce la București lucrând o vreme ca și traducător la consulatul francez.

În 1793, Riga pleacă la Viena cu tendința de a cere de la Napoleon ajutor și suport. În Viena la acea vreme au trăit mulți greci, așa că redactează ziarul grecesc Efemeris. Riga se angajează să lupte pentru drepturile oamenilor și cetățenilor, pentru o nouă constituție politică, pentru cetățenii Rumeliei, Asia Mică, insulele egee și principatele române ale Valahiei și Moldovei.

Riga dorește să ridice o răscoală balcanică împotriva imperiului Otoman. A scris și multe traduceri din limba greacă, precum și poezii ce au fost publicate post mortem după anul 1814.

În Triest este arestat de către autoritățile austriece, ce erau aliați ai imperiului Otoman. Fînd îngrijorați de revoluția franceză, Austrieci l-au predat turcilor la Belgrad unde a fost aruncat în temniță și torturat. A încercat să se

sinucida imediat dupa incarcere.

Turci l-au strangulat impreuna cu inca 5 colaboratori ai sai in turnul Nebojša din Belgrad si i-au aruncat in Dunare. Ultimile lui cuvinte erau: *"Am semanat samanta bogata, va veni vremea cand tara mea va culege roade bogate"*.

Riga de la Fera cu ideile si poeziile sale moderniste, a aprins flacara revolutionara in Grecia. A scris despre cruzimea sistemului turcesc, despre darile impovaratoare impuse de cotropitori, despre interzicerea invatarii istoriei si a limbii grecesti, despre transformarea bisericilor in gii turcesti. A scris multe carti si poezii despre istoria grecilor care au devenit foarte cunoscute. Una dintre cartile sale cele mai cunoscute Turio scrie: *"Mai bine este sa traiesti o ora ca fiind liber, decat 14 ani ca fiind sclav"*. Riga de la Fera a scris si "Manifestul revolutsionar" si "Proclamatsia revolutsionara" in limba aromana.

Jovan Sterija Popović (1806 – 1856), este nascut in Varsat din tatal Steria de origine armana(aroman) fiind cel mai mare comedigraf sarb al veacului 19. A fost deasemenea dramaturg, scriitor si poet. A studiat dreptul in Slovacia si a avut o influenta enorma asupra dezvoltarii culturii sarbesti, nu doar ca scriitor ci si ca intemeitor a institutiilor culturale sarbesti precum Academia de stiinta sarba si muzeul National. A fost sef al Ministerului de cultura. Este cunoscut ca scriitor cu tematica istorica si nationala (Miloš Obilić), precum si comedii satirice: Kir Janja, Pokondirena tikva, Laža i paralaža, Zla žena, Beograd nekad i sad, Rodoljupci...

Branislav Nušić (Alkibijad Nuša), 1864 – 1938, tatal Georgiesu Nuša de origine arman, scriitor, dramaturg, povestitor, jurist. Cel mai mare comedigraf, dupa Steria. Sef al orasului Bitola, organizator de teatru in Skopje din anul 1913.

George Murnu, nascut pe 1. ianuarie 1868 in satul Brazi in Macedonia egeica. A crescut in cunoscutul oras arman Veria, oras inconjurat de multe sate armanesti. Este un mare poet, scoala elementara a facut-o in Veria, apoi liceul romanesc din Bitola. A studiat istoria si arheologia si luand in considerare ca era poliglot, a fost si un traducator de exceptie si poet. Din limba greaca veche a tradus pe Homer, Sofocle si Esila. Titluri academice a luat la univezitatile din Bucuresti, Budapesta si Minhen. A scris lucrari foarte importante despre istoria armanilor precum "Vlahia Mare", "Aromanii in Primejdie" ... . A scris si poezii in limba armana "Bair di cantic Armanesc" si altele.

Konstantin Jovanovici. Nascut pe 13 ianuarie 1849 la Viena este cel mai mare fiu al fotografului Anastasie Jovanovici. Konstantin Jovanovici termina gimnaziu la Viena iar facultatea de politehnica o face la Zurich in 1870. Dupa absolvirea facultatii viziteaza Italia unde face cunostiinta cu arhitectura renascentista.

Conform proiectului sau este ridicat cel mai cunoscut monument istoric din

centrul Belgradului dedicat cnezului Mihailo Obrenovici In 1880 deschide la Viena atelierul sau particular de arhitectura. Dupa 3 ani se casatoreste cu Ana Margareta Glas. Au trait la Viena fara sa aibe copii. Primeste primele comenzi din Bulgaria si Romania pe la sfarsitul veacului 19. La Sofia proiecteaza primul gimnaziu de baieti si pe urma cladirea adunari Nationale. La scurt timp dupa aceasta primeste oferta de la Laura Mocioni, fca lui Petru Ciarnoievici, sa intocmeasca un proiect pentru biserica Ridicarea la cer a Maici Domnului in localitatea Feni din Austro-ungaria, azi in Romania. Activitatea sa arhitecturala o incepe la Belgrad la mijlocul anilor '80 a veacului 19. Incepand din anul 1885 proiecteaza primele cladiri din Belgrad. Cea mai cunoscuta cladire este banca Nationala a Serbiei, cladirea lui Nikola Spasici, casa lui Marco Stojadinovici...hramul Sfantul Sava, cladirea parlamentului Serbiei..etc.

Fratii Manaki. Janaki (Avdela 1878-Tesalonic 1954.) si Milton (Avdela 1882 – Bitola 1964) sunt cunoscuti pionieri ai filmului si fotografii in partea turceasca a Balcanului.

Sunt nascuti in familia armana din satul Avdela, din Grecia de azi. Familial lor era foarte instarita, avand multe turme de oi. Cu timpul au inceput sa se ocupe si cu afaceri financiare de camatarie ceea ce va aduce familiei Manaki bunastare si mai mare.

Primul atelier, frati Manaki l-au avut in orasul grecesc Ianina (Ioannina) din 1884 -1904. In Bitola au deschis un atelier de arta fotografica. In 1905 Milton cumpara din Londra o camera de cinema cu care va filma personalitati cunoscute precum Sultanul turc, regale sarb.... Fratii Manaki au ajuns si la curtile sarbesti, romanesti si turcesti.

Taško Načić, de origine arman, nascut in 1934 la Kruševac, decedat in 1993 la Belgrad. A fost actor de teatru si film. A jucat in mai multe filmuri:

Bokseri idu u raj
Ko to tamo peva
Majstor i Margarita
Davitelj protiv davitelja...

A filmat in total 26 de filmuri, fiind un comic de renume.

Nikola Pašić (1845 – 1926). A fost om de stat si provine dintr-o mare familie de armani pe nume Pasku. Predecesori sai au fost Armani din satul Rogačevo in apropiere de Tetovo. A fost presedintele Partidului Radical, primar al Belgradului, presedinte de guvern si ministru de externe al Serbiei. A fost considerat cel mai mare politician al Serbiei.

Konstantin Koca Popovic (Belgrad, 14 martie 1908-Belgrad, 20 octombrie 1992). A fost ofiter academic si filozof, poet distins, carturar, comandant ai partizanilor lui Tito, diplomat si erou national al Iugoslaviei.

Koca era ofiter in armata republicana din Spania, iar apoi devine comandant al Primei birgazi proletare a luptei de eliberare nationala din Iugoslavia. Dupa razboi ajunge sef General al armatei Iugoslave (JNA), sef de diplomatie si loctiitor de presedinte al SFRJ (Iugoslavia). In anii '70 se retrage din viata politica din Serbia.

Filota Fila. Familia Fila sunt originari de pe insula Corfu, iar la inceputul sec. XIX. se muta in Ianina. Pe vremea lui Ali-Pasa, care a jefuit si persecutat poporul Arman, familia Filotilor se refugiază la nord in Bitola. Filota a fost un avocat de exceptie, unul dintre cei mai mari avocati din Belgrad, pledand in special impotriva pedepsei cu moartea.

Cincar-Markovici, Aleksandar. Diplomat, nascut la Belgrad in 1889, decedat in 1952. A facut liceul la Belgrad, iar facultatea de drept o termina in 1911. Doctoratul si-l ia in Franta. Devine secretar la ministerul de afaceri externe 1918. La conferinta de pace de la Paris este membru al secretariatului regatului SHS (sarbilor, croatilor si slovenilor), secretar al lui Nikola Pašić. Consul al Regatului SHS la Zadar din iunie 1921. Consul la Triest din iulie 1921. Prim secretar, apoi consilier al delegatiei la Tirana din iulie 1923 pana in mai 1925. Ofiter de rezerva si luptator in razboaiele din 1912-1918. Sef al departamentului pentru Balcan al ministerului de afaceri externe 1925-1926. Insarcinat cu afaceri la Budapesta din iunie 1926. Consilier de afaceri la Paris din toamna anului 1926. Consilier de afaceri la Sofia din mai 1927. Consilier de afaceri la Viena din august 1928. Consilier de afaceri la Paris din 1930. Delegat la Sofa 1934-1935. Consilier de afaceri la Berlin 1935-1939. Ministru de afaceri externe din 5 februarie 1939 pana la 27. martie 1941. Membru si secretar general al delegatiei Regatului SHS la Rapal 1920 si Santa Margarita 1922. Participant la convorbirile de aderare a Iugoslaviei la pactul Tripartid din 1941. Semnatar al actului de capitulare al armatei Iugoslave din 17 aprilie 1941. Pe timpul ocupatiei ramane in tara.

Maicuta Tereza. Nascuta Agnesa Gondja Boiadji, (Skoplie, 23 august 1910 – Calcuta, 5. septembrie 1997). A fost calugarita catolica nascuta in familie de armani-albanezi. A intemeiat ordinea Misionara de binefacere si a primit premiul Nobel pentru pace in 1979 pentru misiunile ei umanitare. Maicuta Tereza a gestionat centre de nevoiasi, de bolnavi, de sarmani si muribunzi din Calcuta, India.

Miša A. Anastasijević (1803 – 1885), nascut la Poreč, decedat la Bucuresti. Tatal Anastas, comerciant de etnie arman si mama Ruza au murit de timpuriu iar Misa ramane orfan de la 3 ani. Devine comerciant cu renume si armator naval pe Dunare cu 74 de nave. Cnezul Milos in 1838 ii ofera titlatura de “capitanie pe Dunare”. Doneaza statului cladirea sa centrala si generoasa din Belgrad, numita capitania Misila. Acum acea cladire devine cladirea univezitară a Rectoratului de Belgrad.

Toše (Todor) Proeski, poreclit “Balkanski Andjeo”, cantaret macedonian de

origine armana, foarte popular. Nascut la Krusevo 25.01.1981. A avut moarte tragica intr-un accident de circulatie pe 16.10.2007. A reprezentat Macedonia la Evroviziunea din 2004. A cantat in mai toate tarile din Balcani. Ambasador benevol la UNICEF.

Vasile Barba, pe o perioada indelungata a fost reprezentant al Uniunii pentru limba si cultura armana din Fraiburg. Luptator pentru pastrarea culturii si a limbii armane. A trait in Romania iar apoi in Germania. A decedat in octombrie 2007.

Mihajlo Bojadži, profesor de limba greaca la liceul din Viena. Autorul cartii de Gramatica armana. Gramatica a fost publicata in 1813 la Viena si era prima carte a unui popor de limba balcanica scrisa intr-o limba moderna stintifica. Familia sa este originala din Moscopolie. Cartea Gramatica a fost scrisa in dialect arman moscopolit. Un alt dialect arman oficial si cunoscut este cel Gramostean. Acelasi autor a scris si prima gramatica greceasca din 1814. Mai tarziu, Bojadži scrie inca 2 carti importante in limba armana: Evanghelia in 1860 si Svetačnik.

Jelisaveta Načić (1878—1955), prima femeie arhitect din Serbia. Dintre numeroasele constructii proiectate de ea este scoala elementara de la biserica soborniceasca numita "Petar Prvi", scarile vizavi de ambasada franceza din Belgrad, primul spital de tuberculoza si multe altele.

Draginja Draga Ljočić (Šabac, 1855-Beograd, 1926). A fost prima femeie medic din Serbia. Facultatea o face in Zurich iar ca ofiter sanitar ia parte la razboaiele sarbilor cu turci (1876-1878). Dupa terminarea studiilor se intoarce in Serbia si lucreaza ca medic particular in Belgrad. In razboaiele cu turci, (1885-1886) a fost singurul medic din spitalul Statului din Belgrad. A luat parte la razboaiele balcanice (1912-1913) si Primul razboi mondial (1914-1918). A fost membru fregvent al SLD (societatea medicala a Serbiei) din 1880.

Marija Prita (1866-1954), este printre primile femei nascuta in Voievodina care a terminat facultatea de medicina in Zurich 1893. A fost a doua femeie medic din Serbia. A lucrat la Šabac, Belgrad, Elvetia si Franta. La Belgrad a fost membru activ al asociatiei de Maternitate, presedinte la Asociatia medicala a femeilor si una dintre intemeitoarele partidului Feminin din Regatul SHS.

Lazar Paču, provine dintr-o familie de preoti care migreaza din sud pe timpul Imperiului Austro-Ungar cu patriarhul Carnojevici. Tatal Stefan a fost paroh, iar mama sa din familia din care provine si Milos Cvetic, cunoscut dramaturg, scriitor si actor. Este de origine armana de dupa tata. Studiile de medicina le incepe la Zurich, unde face cunostinta cu Svetozar Markovici, Vasa Pelagici si viitori reprezentanti ai partidului radical: Nikola Pasici, Pera Todorovici si Pera Velimirovici. Acolo o intalneste si pe Lenka Zaho, cu care se casatoreste.

Intrerupe studiile in 1878 si impreuna cu Pera Todorovici, publica ziarul "Straza" in Novi Sad, care va fi interzis de autoritati. Paciu termina studiile la Berlin si isi ia doctoratul in boli reumatice.

La Belgrad deschide dispensar medical. Participa la intocmirea partidului radical Popular in 1881 si devine membru al comisiei generale. A scris la "Samouprava", ziarul partidului Radical.

Paciu a mai fost si comisar al banci Nationale si director al banci cooperative din Belgrad.

Cu venirea la guvernare a partidului radical in 1903, Lazar Paciu ajunge ministru de finante in trei perioade: ianuarie 1904-mai 1905, aprilie 1906-ianuarie 1908 si august 1912-octombrie 1915. A ramas in istorie cunoscut ca un bun ministru de finante dar si zgarcit. Pe timpul sau, Serbia reuseste sa primeasca sponsorizari externe pentru finantarea razboaielor balcanice si I Razboi Mondial.

George Averoff (1815-1899). Intreprinzator grec, este nascut la Metsova. In tinerețe se muta la Aleksandria, unde reuseste sa stranga o mare bogatie. A fost cunoscut prin faptul ca a deschis facultati si scoli in Grecia si Egipt. A restaurat stadionul Panathinaikon din Atena 1895. In Aleksandria a intemeiat un liceu pentru baieti si institutul pedagogic pentru fete. In Atena in mare masura intemeiaza universitatea politehnica. Este inmormantat in cimitirul 1. din Atena, Aleea gigantilor.

Dragutin Dimitrijević–Apis (1876 – 1917). Colonel in armata sarbeasca. Initiatorul si persoana principala organizatiei conspirationiste numita "Crna ruka" care in 1903 organizeaza atentatul asupra regelui Aleksandru Obrenović si reginei Draga. A fost acuzat de atentatul asupra printului Ferdinand al austro-ungariei la Saraievo. La procesul de la Tesalonic 1917 este osandit la moarte si impuscat din cauza atentatului.

Nikola Dumba (1830 – 1900). Industrias si politician liberal din Viena. Promotor al muzici clasice. La initiativa sa lohan Straus compune cunoscutul vals "Pe valurile dunari"

Alkibiades Diamandi, este intemeitorul principatului de Pind. A fost nascut intr-o familie bogata de armani in Samarina 1893. Diamandi reuseste cu ajutorul fascistilor italieni sa desparta Pindul de Tesalija si parti din Macedonia cu tendinta de a crea tara armanilor pe teritoria milenara a poporului sau. I-a alungat pe multi greci, a schimbat denumiri de orase. Astfel Metsovo primeste numele arman de Aminci. Capitala era la Aminci, iar parlamentul la Trikali. In ciuda ocupatiei fasciste, evreii nu au fost deportati, ba din contra au fost membri de guvern ai tari Pindului.

Teodor Kolokotroni (Ciorkina), a fost comandantul fortelor de rezistenta din Peloponez in timpul rascoalei grecesti (1821-1828) si erou arman. In cadrul trupelor sale de elita, avea 6000 de farsherioti, iar 200 de armatoli ce

faceau parte din garda sa personala. Conform spuselor istoricului Goudasu eliberarea grecilor nu ar fi fost posibila fara Kolokotroni. Datorita eroismului sau este denumit " Regele armanilor". Pe langa el, in lupte s-au distins mai multi armani: Varnahioti, Rangu, Sturnari, Gavela, Staiti, Ciari, Caciandoni...

Taki Papahagi, este nascut in 1892 intr-un sat mare Avdela, din Grecia, care a existat inca de pe vremea imperiului Bizantin. Scoala elementara o termina in Avdela, apoi inscrie gimnaziul roman din Janina si Bitola (1903 – 1912). In 1916 termina facultatea de filozofie din Bucuresti. In 1921 ajunge asistent la facultatea de filozofie din Bucuresti si in 1926 devine docent. Din 1943-1948 lucreaza ca profesor la facultate si ca lingvist, publica mai multe carti de istorie si un dictionar armanesc.

Nikola Martinoski. Unul dintre cei mai cunoscuti pictori din Macedonia, (18 august, 1903-7 februarie, 1973). Scoala o face la Skoplie, Paris si Bucuresti, unde primeste titlul academic in 1927. Pe langa numeroasele expozitii este cunoscut si prin faptul ca face cadou orasului sau natal Kruševac o colectie de 62 de picturi. Casa sa este astazi transformata in galerie de arta unde sunt expuse in permanenta picturile sale.

Armani binefacatori

Intemeitori si donatori ai primului gimnaziu sarb din Sremski Karlovac, sant toti de origine armana: Manuil Zamfirovik, Andrej Matić, Dimko Ginić, Jeft Georgijević, Aleksa Panajotović, Zamfir Emanuil, Đorđe Koda din N. Sad, Rodokanahi din Trest, Jovan Damaskin din Nemeta.

Intemeitori si donatori ai gimnaziului din Novi Sad, iarasi toti de origine armani: Georgija Vulpe, Dim. Koda, Jovana Patrićija, Dim. Zaku, Ristu Pustenika, Jovana Naku, Georgija Deru, Pelagiju Duzi, Konstantina Fotu si inca multi alti.

Hadži-Alekse Nikolić, arman de origine, a ridicat biserica mica din Varset, intre anii 1761 si 1766 pe timpul episcopului Jovan Đorđević. Se mai numeste si "**biserica lui Aleksa**". La inceput constructia nu avea turn, asa ca acesta a fost construit ulterior, intre anii 1786 si 1814, fiind prevazut cu un acoperis din metal in stil baroc. Pe parcursul anilor, biserica a fost reconstruita in mai multe etape. In interior intalnim un iconostas cioplit bogat, care in anul 1809, a fost pictat de catre Arsa Teodorović, cu ajutorul lui Aksentije Popović si Josif Rajkov.

Armanii din Varset mergeau si la biserica mare Sfantul Nicolae, la care faceau donatii de icoane si bani. Dijamandi Vasiljka a oferit sume considerabile pentru poleirea cu aur a clopotului, precum si pentru ridicarea unei cruci din marmora. In 1816 Jovan Zajim ofera biserici o suma de 500 de ducati imparatesti pentru a se acoperi biserica cu un acoperis din arama. Tot pe banii acestui donator este ridicata si o cruce din centrul orasului.

Pana in zilele noastre, inca mai sunt pastrate in biserica lui Aleksa carti in

limba greaca. In acele timpuri pentru armani si greci (care erau mult mai putini la numar), liturghia se tinea in limba greaca.

Sluzba in limba greaca in sec. XIX, se mai tinea in Zemun, unde era o comunitate mare de aromanii, la Novi Sad, Subotica, Ruma, Kanjiza, Smederevo.

Nu este cunoscut cum sa tinut sluzba pe la sate. La Crepaja, se stie doar ca inca din anul 1870 sa cantat Hristos a inviat in limba greaca.

Influenta fanariota sa pastrat probabil pana pe la jumatea sec XIX, luand in considerare ca atat in principatele romane, cat si prin partile noastre, a fost inregistrat un numar considerabil de preoti de origine greaca sau armana.

Marija Trandafil. Binefacatoare din Novi Sad (1816-1883), a ridicat o cruce mare in fata palatului Episcopal si a reconstituit biserica ortodoxa armeana din Novi Sad. Neavand urmasi, toti bani castigati de Marija si sotul ei Jovan Trandafil, au investit in cumpararea de case, binefaceri si a infiintat un fond pentru ajutorarea si scolarizarea copiilor saraci si talentati. O parte din averea lor au oferit-o spitalelor din Novi Sad, Sombor si Osijek.

Toša Apostolović. Comerciant si binefacator, nascut in apropiere de Tesalonic (1745-1810), a construit in 1786 biserica Sfantul arhangel Gavril din Zemun, care in 1990 va fi transformata in manastire.

Dupa ce a imbatranit a inceput sa sufere de o boala de ochi. A mers prin biserici si sa rugat la Sfantul Nicolae, care conform legendei ii spune sa mearga in apropiere de locul Bežanijska kosa, sa ia un butoi cu el, pe care sa-l rostogoleasca la vale, iar in locul in care se va opri, acolo sa sape o fantana cu copaci imprejur. Sa-si spele ochii si isi va primi vederea. Tosa a facut intocmai dupa cum a vazut in vis si sa vindecat, apa din fantana fiind tamaduitoare.

Dimitrije Dina Mančić, binefacator din Smederevo, nascut in 1827. A lasat orasului intreaga lui avere, care era estimata cam cat bugetul anual al Regatului Romaniei. Cu toate acestea, el a fost uitat, iar capela unde era inmormantat, sta sa cada.

La inceput era cizmar, apoi cantaret, iar dupa ce a strans ceva bani, si-a deschis prima sa pravalie. Modest si strangator, reuseste sa agoniseasca avere considerabila.

Sa casatorit cu Ljubica, cu care nu are copii, asa ca hotarasc sa intemeieze o fundatie pentru scolarizarea copiilor saraci.

Dina cumpara cel mai scump teren din Smederevo, pentru care a platit 6.000 de ducati, echivalentul a 20 de kg de aur, ca pe acel loc sa se zideasca un gimnaziu, loc unde se gaseste pana in ziua de azi.

In testamentul sau si-a exprimat dorinta ca la intrare in liceu sa fie atasata o placa cu numele sau de fondator al cladiri liceului. In schimb din cauza modernizari, placa va fi data la o parte.

Alti armani binefacatori: Hadži-Rista Pejović, Toma Vandel, Aksentije Aksentijević, fratii Krsmanovići, Sima Baša, Nikola si Eugenije Kiki si multi altii.

Familii de armani din Kragujevac-Serbia

Acest oras atrage mai multe familii de Armani pe timpul lui Milos Obrenovici, cand devine capitala cnezatului Sarb.

Familiile sunt de origine din Gopeš, Psodera si 15 din Selište si Šatiste. Petrović, Kosta Nastasović, Dima Ničević. Din Elbasana Apostol Janačević, Mijajlo Čipra, iar din Eutrololja Đorđe Nikolić, Janjina, Spira Janić Jedrene, Dimitrije Jovanović Kožana, Konstantin Demetar, Kosta Dimitrijević, Toma Đorđević Korcea, Sotir Tomović, Kostura, Kosta Zisić, Janja Konstantinović, Tolja Manojlos, Đorđe Nastasović, Hristifor Naumović, Dimitrije Nikolić, Krsta Petrović, Nikola Petrović Meln(ik)a, Teohar Smiljkovic, Mijajlo Petković Mecova, Đorđe Sterić Moskopolja, Janja Mihajlović Nevrokopa, Anastas Panajotović Pazardžika, Todor Dimović, Tanasije Đorđević, Todor Papa-Kuzmanović, Cami Stojanović, Đorđe P Toma, Tanasija Džipi, Nikola Čoka Sačiste, Argir Dimitrijević, Kosta Dimitrijević, Dimitrije Kostić Kladovo, Nikola Kuljumbi Svištova, Dimitrije Papazogli Selce, Zisa Nikolić Sereza, Vasa Anđelković Serez-Rušćuk, Todor Dimić, Marko Đerman, Anastas Đorđević, Jovan Kardža, Serkiz Magrdić, Kosta Manojlović Valjevo, Pavle Nerandžić, Đorđe Nastasović, Anđelko Spasojević, Atanasije Stojanov, Đorđe Stojanović, Trifun Trajković, Mitar Ćirić Skadar, Nikola Dimitrijević Salonic, Dimitrije Ristić Filipololja, Filibe, Nastas Barta Din Bitolja, Dimitrije Nikolić, Janja Dimitrijević, Janak Karimta, Sterija Jovanović, Nikola Kačos (Nikola Popovik-Kačos), Đorđe Duković, Naum Sterić, H(adži) Jovan Dimitrijević, Naum Jevtić, Nasta Naumov, Nikola Petrović, Đorđe Majmuka, Dimitrije Nestorović, Stojan P. Kostić, Naum Kostić, Dimitrije Janjević, Todor Dimitrijević, Nikola Kostić, Sotir Konstantinović, Dijamavdi Konarov, Sterije Đorđević, Naum Nikaruša, Spira Jovanović, Rista Dimić. Ohrida, Mihajlo Marković, Đorđe Tanasković, Zahari Nastasović, Anton Naumović, Janko Todorović, Damjan Marković, Kosta Vimić (10), Kosta Nastić (5), Dimitrije Sotir (27), Dima Nastić (5), Đorđe Marković, (3), Janać Kostić, Dimitrije Naumović, Sima Mančić, Naum Krstić, Naun Mitrovć, Đorđe H(adži) Trajković, Anastas Dimitrijević, Nastas Stojanović, Dimitrije Jankov, Nnkola Đorđevik, Dimitrije Kola, Sekula Marković (7), Stojan Nikolić, Naum Dimitrijević (3), Kosta Tripković (12), Dimitrije Trajav (2), Nikola Avramović (3), Nastas Petrović (5), Mitar Kostić (1), Marko Sotirović(5), Janja Mijajlović, Nuša Načov (2), Dimitrije Davik (1).

„Astazi in Kragujevac mai sunt familii de Armani (Filipovići, Paligorići, Golići, Ristići, Vulkan, Nače, Nikolići, Aćimovići, Mihailovići, Čomići, Ćermile, Trifunovići, Đorđevići, Dimitrijevići, Simići, Meta, Dimići, Totani, Stojanovići, Kostići, Todorovići.

Comercianti majoritatea sant din Malovište, Bitola, Ohrida, Gopes, Trnova si Psodera. Sant cca 15 case a emigrantilor din Seliste si Sačiste, din Janjina si Kostur: Hadži-Nikolajevići, Trandafilovići, Klonda, Ladas, Poču, Konstandinović, Atanasijević, Tomići, Zojides, Mihajlovići, Arizovići.

Au inceput a se stabili din anii '50 al veac. trecut, majoritatea comercianti si proprietari de cafenele.

Mai sunt si cateva familii ce au migrat din imprejurimile Korčei: Dimitrijevići si Kostići, din Bobošćice: Anastasijevići.

Familii de Armani din Gramos

Armani din Gramoste: Hasanu, Kordula, Jota, Ćiraca, Vrahnos, Zable (Zagla ?), Pare, Guta, Kureta, Lega, Hertu, Telja, Mara, Hadži-Lega, Taše, Beška, Babušku, Manaku, Kakardak, Kofčegar, Naka, Papakoča, Dabiža, Ćose, Telen, Kutirec, Kurte, Zmbe, Koku, Pažiku, Kuze, Guča, Džonda, Korniču (Krnīču, Gule (Pitu);

Din Nikolic: Macali, Peka, Ničota, Sirmu. Halče, Sima, Galjina, Papateodosi, Fidžu, Pendžu, Juca, Kalinder, Đeru, Buraku, Pulja, Šašku, Gažu, Težu, Simena, Gaja, Jada, Čafkar, Glavina, Tufa (si la Skoplje, Solun si Egipt}, Zisi (si la Belgrad, Čačak, Bitola, Galacu, Salonic si Bucuresti);

Din Epir: Topuzi, Tagas, Kačandon, Bureku, Lefandi, Vandeli, Kozar, Paljoka, Mišu, Pane, Gope, Haču, Asaman, Peti, Kutori, Mangora;

Din Albania: Unka, Despa, Ciriviri, Fundu, Tahči, Škaperda, Mular, Gogol, Bacariju

Din Kočana: Porče, Daja, Duza, Plaska, Vlahu, Pariz, Mandil, Pufče;

Din Bitkuća: Ćirpič, Tocili, Počari, Vretu, Barda (si la Skoplje, Solunu si in Mitgamru (Egipt);

Samarina: Martin, Mano Birina: Surdu, Prenda, Ljaska, Berber (Džoga), Zozi, Gabelj, Sima;

Trstenik: Đako, Lenča, Galiman, Lupa, Čakalar, Ćose, Ćuka;

Crnuša: Dika, Čakali, Mljufa, Baždavela;

Borja langa Korčea: Borjari, Preši (Borjari si la Skoplje, Solunu, America si Australia)

Ljuma/Perivola: Jota, Nalbanti;

Košura: Čavkar;

Kalonja: Agdža, Donku;

Larosa: Matak;

Skadar: Škodreanu;

Gopeša: Bojadži, Gope;

Mecova: Mocan, Pulje;

Korče: Bendu;

Darde in Albania: Donku;

Proje - Grecia: Proja;

Zagorja: Hadžiriste;

Olimla: Nane.

Nu este cunoscut; Dimča, Zisi, Ndini, Njanja, Dimu, Fiti, Džadžu, Kondu, Telesku, Matku, Kačujan, Gučite, Vakara, pop Spira Joaćim, Zvolu (prof. Univerz. Atena (si in Bitola si Egipt). Un numar considerabil au venit din Albania, deaceea o parte din Kruševa se numeste „Arnautska mala”.

Au venit impreuna cu sotiile. Biserica sf. Spasa este facuta identic cu biserica din Borja. Armanii din Gramoste si Kočan se ocupau in general cu

pastoritul. Pitu Guli, liderul rascoalei de Ilinden, sa ocupat deasemenea cu pastoritu.

Alti armani celebri ai timpului

Zaharie Carcalechi. S-a născut în 1784 la Braşov. În jurul anilor 1799-1800 s-a stabilit la Budapesta, iar la 1820 administreaza o tipografie oficială ungurească. A tipărit la Buda "Biblioteca Românească" în 1829 - 1830, în 12 părți. Tot el a publicat și primul almanah românesc pentru anul 1836. După aceea a continuat cu publicarea "Almanachul statului" Țării Românești până la 1852. Între timp a devenit tipograf al Munteniei și redactor al Vestitorului Românesc, o gazetă semi-oficială a statului. Carcalechi a redactat și Buletinul Oficial al Principatului Țării Românești timp de mai mulți ani. La ajutorat pe Tudor Vladimirescu cu diverse publicatii.

Stanciu Opra(n), in etate de 70 de ani, deasemenea de origine arman, a fost prieten si financiar al revolutiei din 1821. La ajutorat pe Tudor cu o suma enorma de bani, 42.000 de mii de taleri.

OPRAN, GHEORGHE (GHÎȚĂ). Bancher, comerciant N. cca. 1780, Botoșești Paia - m. 10 iun 1848, Ișalnița.

Fiul boierului Grigore Opran din Botoșești, Paia, a avut rangul de pitar, serdar, paharnic, clucer, cunoscut ca proprietar și negustor. Avea case la Botoșești Paia, Craiova, Ișalnița, Orșova.

Practicând negoțul, avea filiale comerciale în nenumărate localități din Țara Românească și din alte țări. Avea proprietăți în satele Botoșești Paia și Ișalnița din județul Dolj, Mijarca, Dumbrăvița, Adunații de Dumbrăvița din județul Mehedinți. S-a îngrijit de ctitoriile sale și ale strămoșilor, întreținându-le.

Îl cunoaște pe editorul și cărturarul Zaharia Cascalechi pe care l-a sprijinit cu sume de bani, acesta dedicându-i primul și singurul număr al publicației "Biblioteca românească" imprimată la Buda în anul 1821. Era considerat prietenul de suflet al slugerului Tudor Vladimirescu, pe care l-ar fi sprijinit nu numai cu sume de bani în timpul revoluției din anul 1821, dar și ca o persoană influentă cu întinse relații interne și externe.

Brza Palanka (Брза Паланка) este un oraș situat în partea de est a Serbiei, pe Dunăre, vis-a-vis de România. Localitatea avea o insemnata piata de vanzare a graului, a lemnului si a animalelor. Pana in 1920, comertul era in mainile armanilor sarbizati: Naum Mihailović, Kuzmanović, Đorđa Janković, Janać Dimitrijević...

Kladovo este un orasel in judetul Bor din Serbia de rasarit. Pe timpul romanilor Clodova era oras-cetate, iar din epoca moderna, devine un centru commercial insemnat, unde s-au stabilit mai multe familii de macedo-romani care faceau negot, in general cu sare, intre Serbia si Tara Romaneasca.

Comertul se facea în special pe Dunare, particulari având în posesie ambarcatiuni dotate adecvat.

Hagi Ianuș. Comerciant, se presupune că s-a născut în Serbia. Istoriografic, este cunoscut cu numele Hadži Januš, Janoš, Janjuš, Janusi, Enuš, Adži Janoš, Hadži Januš Kosta Petar, Adži Janusi, Hadži Januš Kosta Petre... În perioada 1800-1832 devine cel mai cunoscut comerciant din Craiova, orașul principal în care oameni de afaceri sârbi făceau investiții.

Ianuș construiește mai multe imobile, o cisternă care îi va purta numele, apoi Târgul Moșilor, numit și Moșii (La Moși) sau Târgul din mai, a fost un târg organizat anual în București, pe Câmpul Moșilor, inclus mai târziu în Târgul de Afară, unde se afla capătul Podului de Afară, astăzi zona pieței Obor.

De asemenea a sponsorizat și revoluția lui Tudor Vladimirescu împotriva fanariotilor din 1821 cu o sumă de 5000 de lei. După răscoală, cumpără terenuri și clădiri de la familia Caranopol din Craiova. Nu este cunoscută data exactă a decesului său, dar se știe că, fiul lui Nicolae era administrator al complexului de terenuri Constantinesti de Sus din Scornicești Olt, localitatea de naștere a lui Nicolae Ciulescu.

Armanul negustor, **Hagi Ianuș**, este și episcopul bisericii Madona Duda din Craiova.

Stevan Stefanović Tenka (Donji Milanovac, mai 1797–Belgrad, 14 septembrie 1865), politician, ministru de justiție și educație și președinte al consiliului de stat. A fost împotriva politici austrofile ale cnezului Aleksandru Karađorđević. După ce conspirația a fost descoperită a fost închis, dar pus în libertate la intervenția Portii.

Zaharija Stataš, medic în armata turcească, născut la Ianina, stabilit la Nis în sudul Serbiei. Este cunoscut după casa sa de la Nis, simetrică, construită în stil armanesc vechi balcanic, pe vremea lui Abdurahman-pașa. Casa sa păstrată până în 1928, când a fost incendiată intenționat. În apropiere se găsea situată și casa unui alt macedo-roman pe nume Hristodul, cea mai impunătoare și importantă construcție din oraș, despre care voi vorbi mai la vale.

Mihailo Polit-Desančić (Novi Sad, aprilie 1833-Timisoara 1920) a fost om politic, ziarist, scriitor. A studiat la Viena științele juridice, iar la Paris științele politice. Erudit și poliglot, cel mai apropiat colaborator al lui Svetozar Miletić. Provine din familie instaurată din Novi Sad, tatăl său Gavra Polit, pe lângă casa din oraș, mai avea numeroase terenuri în împrejurimi.

Dimitrije Čohadžić, (d.1877 la Niš). A luptat pentru eliberarea Serbiei de sub stăpânirea otomană, pentru independența bisericii, în timpul în care populația era persecutată nu doar de turci, ci și de biserica greacă, care își dorea supremația. Din cauza aceasta, Dimitrie, a fost exilat în Asia Mică, mai mulți ani. A contribuit la întretinerea și persistența învățământului indigen.

Stevan Hristić (Beograd, 19 iunie 1885-Belgrad, 21 august 1958), compozitor, dirijor, pedagog. Fiul mai mare al diplomatului Koste Hristić (1852-1927) și a Leposavei născută Živadinović. A fost nepotul președintelui de guvern Nikola Hristić (1818-1911).

Prin activitatea sa în domeniul muzicii, devine cel mai însemnat compozitor sârb al timpului. Școlarizarea o începe în Serbia (Mokranjac), iar studiile le face la Leipzig (1904–1908). Calătorește pe la Roma, Moscova, Paris. Se întoarce la Belgrad înainte de război (1914), unde devine dirijor la teatrul National și școala bisericească de muzică. Mai târziu, în perioada postbelică, devine unul dintre întemeietorii filharmonicilor din Belgrad (1923–1934), dirijor și director al operei din capitală. Între anii 1937-1950, este unul dintre întemeietorii Academiei de Muzică din Belgrad, iar apoi rector.

Hristić compune mai multe piese: opera Suton (1925), balet Ohridska legenda (1947), oratoriu Vaskrsenje (1912), compoziții duhovnicești, simfonii, rapsodii...etc.

Dorđe Mano Zisi. S-a născut în 1901 la Budapesta, devine profesor muzeolog la facultatea de Filozofie din Belgrad și consilier științific al Institutului de Arheologie la Muzeul National.

Facultatea de filozofie o termină la Belgrad în 1925, iar apoi primește stipendie pentru specializare în arheologie la Berlin. Din 1928 începe activitatea la Muzeu, unde va rămâne până la pensie în 1970.

Pe parcursul vieții, Zisi s-a ocupat cu cercetarea artei medievale, în special a frescelor de la mănăstirea Dečani și Ohrid. Din cercetările sale arheologice, putem enumera siturile de la: Stobi, Margum, Caričin grad, Gamzigrad, Remežijana, Naisus și altele.

Este mai puțin cunoscut că a fost și poet, poeziile sale fiind publicate în Mesagerul literar din Serbia din anul 1921.

Uciderea ultimului urmaș al dinastiei Obrenovici

George Hristici (arman), născut în Samokova (Bulgaria), întemeietorul familiei de boieri Hristić și comandant în armata dinastiei Karagiorgievici.

Artemiza Hristici, ibovnica regelui Milan Obrenovici, la născut pe George, care oficial nu era recunoscut de familia regală. S-a născut în familia de bogatani Ioanides (Ioanidu). A fost căsătorită cu Milan Hristić, secretarul misiunii Regatului Serbiei la Tarigrad. Milan era nepotul lui George Hristici, amintit mai sus. Din familia de boieri Hristici mai poate fi amintit și **Nikola Hrstici** (Sremska Mitrovica, 10 august 1818-Belgrad, 26 noiembrie 1911), om politic, ministru și președinte de guvern.

Cum a murit regele Alexandru și regina Draga Obrenovici

Uciderea regelui Alexandru și a reginei Draga s-a întâmplat în același palat boieresc, din care a fost alungat regele Alexandru din dinastia Karađorđević. Palatul a fost cumpărat de către Alexandru Karagiorgievici

in 1842 de la Stojan Simić (posibil de origine armana), cel mai bogat om de afacere din Serbia la vremea aceea.

Palatul a fost in permanenta un loc de intalnire al boierilor si oamenilor de afaceri. Pe timpul regelui Milan Obrenovic, imobilul era folosit pentru festivitati si petreceri.

Primul invitat a fost printul Rudolf, fiul Imparatului Franz Joseph cu sotia sa principesa Stefania.

Din intamplare, asasinarea regelui si al reginei sa intamplat in aceiasi zi ca si in anul 1868, cand la Košutnjak a fost omorat cneazul Mihailo Obrenović, fiul lui Miloš, intemeietorul dinastiei.

Asemeni precum a fost inlaturat Mihailo, a fost inlaturat si Alexandru. In ambele cazuri au fost implicati membri dinastiei Karađorđević.

Prin moartea regelui Alexandru sa stins si dinastia Obrenović. A ramas mostenitor doar George Hristici, fiul nelegitim al regelui Milan cu Artemiza Hristić.

Primul strain care a flat despre uciderea cuplului regal, a fost Konstantin Dumba (arman), trimisul Austro-Ungar la Belgrad.

Atentatul a fost intreprins de colonelul Aleksandru Mašin, unul dintre ofiterii care au pus la cale uciderea cuplului regal. Se considera ca acest complot a fost pus la cale de catre cca 200 de ofiteri de rang inalt, multi dintre acestia urmand ca in anul 1911 sa formeze o organizatie secreta numita **Crna Ruka** (Mana Neagra). Unul dintre organizatori a fost si cutovlahul **Petar Misici** (Rajac, 1863-Viena 29 mai 1921), general in armata sarba.

Este cunoscut faptul ca regale si regina au fost ucisi in mod foarte crud de catre conspiratori si in aceasi zi a fost ucis si presedintele guvernului Cincar-Marković, ministrul aparari Milovan Pavlović, precum si frati reginei Draga – sublocotentii Nikola si Nikodije Lunjevici.

Regele avea varsta de 27 de ani, iar regina 39. Dupa atentat, multe speculatii si zvonuri au iesit in vileag, mai ales din partea protivnicilor lui Alexandru, precum ca mama sa Natalia era rusoaica, iar tatal sau regale Milan, roman. Ca Milan a fost fiul lui Maria Katargi facut cu un roman pe nume Raznovan. Sa mai speculat ca regina Draga ar fi fost spioana pusa de rusi, pentru a controla dinastia austrofila Karagiorgjevic.

Originea lui Nikola Tesla si Nikolaje Velimirović

Fratia tribului Banja

Tribul Banja este un trib vechi care pe vremea Imperiului Otoman facea parte din sandžakul (regiunea) Hertegovinei, ca mai apoi si in prezent sa apartina de Muntenegru. Este cunoscut faptul ca acest trib, inainte de venirea turcilor, facea parte din Muntenegru, Zeta si Duklja, cnezate medievale conduse in parte mare de dinastiile de origine vlaha Crnojevići, **Balšići** si Vojislavljevići. Banjani sunt amintiti pentru prima data in letopisetul regelui sarb Milutin

de la anul 1319, din vremea cand Raška ocupa Zeta.

Numele acestui numeros trib Banja, vine de la ban, ceea ce insemna boier. Unele cercetari mai noi scot la iveala ca aceast nume vine de la vlahi Banja, nomazi (probabil farseroti), veniti din localitatea Banjane din Macedonia.

In ultimile doua veacuri banjani au avut in jur de 40 de fratii. Unele sau asimilat, iar altele treptat sau stabilit pe la orase.

Nume de familii care in sec. XIX faceau parte din acest trib:

Antović, Baćović, Bijelović, Vasiljević, Gligović, Draganić, Đurković, Elezović, Eraković, Zečević, Kapetinić, Kecojević, Kilibarda, Knežević, Kovač, Kokotović, Komnenović, Koprivica, Kosanović, Krivokapić, Krušić, Lazarević, Lučić, Marković, Matović, Milović, Milošević, Miljanić, Mirković, Mićović, Mišković, Mrkajić, Nikolić, Ognjenović, Orbović, Papić, Pejović, Perović, Popović, Radojević, Radović, Sarić, Tomašević.

Secole la rand Banjanii au migrat dintr-o regiune in alta. Stramosii lui **Nikola Tesla** si **Nikolaje Velimirović**, isi trag originea tot de la acest trib Banja (Bania-Banea).

Tot din aceasta familie-trib, mai fac parte: Nenadović (Aleksa Nenadović, prota Mateja Nenadović, Jakov Nenadović, Ljuba Nenadović), Birčanin (Ilija Birčanin), Lazarević (pop Luka Lazarević), patriarhul **Arsenije IV Jovanović Šakabenta** si episcopul **Hadži Sava Kosanović**.

Localitati care tin de tribul Banja sunt: Klenak, Koprivice, Macavare, Milovići, Miljanići, Petrovići, Prigradina, Riječani, Tupan, precum si sate mai mici, Dubočke, Birač, Muževce, Rusenovići, Jelovica...etc.

In present putem enumera mai multe personae publice cunoscute: actori de teatru Vida Ognjenović, Blagota Eraković, Stevan Koprivica, scriitorul Mirko Kovač, regizorii Veljko Bulajić si Krsto Papić, neuropsihiatru cu renume mondial care traieste la New York dr.Dušan Kosović, antrenorul de la clubul de fodbal Crvena Zvezda si Real Madrid Miljan Miljanić, autorul Dragiša L. Jovović, publicistul Mihailo-Koko Miljanić, ziaristul Radovan-Zeko Miljanić si multi altii.

Interesant de adaugat ca Nicola Tesla, din partea mamei sale Georgina Đuka Mandić se trage din familia Mandici din satul Tomigai, din regiunea Lika. Tot din aceasta numeroasa familie, dealtfel ramura tot a familiei Banja si Drobnjak, isi trage originea si cnezul **Drakula Mandici**.

Mai trebuie spus ca cercetătorii slavi au găsit numeroase nume de origine vlahă în Bosnia: **Banjan**, Balac, Bilbija, Boban, Bokan, Banduka, Bencun, Belen, Bender, Besara, Bovan, Čokorilo, Darda, Doman, Drečo, German, Gac, Gala, Jarakula, Kalin, Kešelj, Keser, Kočo, Kalaba, Kokoruš, Kosor, Lopar, Macura, Mataruga, Pađen, Palavestra, Punja, Riđan, Šola, Šolaja,

Šabat, Šurla, Šatra, Škipina, Špira, Tubin, Taor, Tintor, s.a. După unii autori, majoritatea sârbilor din Republica Srpska din actuala Bosnie sunt de origine vlahă, la fel ca majoritatea populației din Bosnia și Herțegovina (dar care au fost islamizați și slavizați). Monumentele funerare din Bosnia numite (stecak, plural stecci), din secolele XII-XIV aparțin vlahilor, care vorbeau un dialect al limbii române.

Lazar Panciu ctitorul hramului sfantul Marcu din Belgrad

Catedrala a fost construita pe timpul domniei cnezului Miloš Obrenović (1835-1836), reprezentand o constructie deosebita, deoarece in acele timpuri majoritatea bisericilor erau facute din lemn.

Ctitorul acestei biserici a fost comerciantul Lazar Panciu (r.1831), de origine armana, nascut in localitatea Katranica din sudul Serbiei. Catedrala este situata pe locul unui cimitir din cartierul belgradean Tašmajdan, unde pe timpul turcilor mai era si o piatrarie precum si o mina de salitra. Dupa spusele unor oraseni, catedrala era ridicata pe ruinele unei biserici mai vechi inchinata tot sfantului evanghelist Marcu.

In biserica sant asezate osemintele cneazului Milan, cel mai mare fiu a lui Milos Obrenovici, precum si cuplul regal regele Aleksandru I Obrenović si regina Draga Obrenović.

Pe timpul bombardamentelor germane din 13 aprilie 1941, hramul a fost incendiat foarte mult, fiind reconstruit abia in 1942.

Biserica are o lungime de 62 metri, latime de 45 metri, iar inaltimea cupolei este de 60 metri. Naosul poate primi peste 2.000 de enoriasi, iar corul bisericesc poate primi peste 150 de cantareti.

Kosta Hadži din Varsset fondatorul clubului de fotbal FK Vojvodina

Kosta Hadži (1898 -1971) a fost unul dintre fondatorii clubului de fotbal FK Vojvodina, antrenor, director tehnic si presedinte. S-a nascut la Varsset intr-o familie de armani cu 10 copii din tatal Kosta si mama Sofia. Primi ani de scoala ii face in orasul natal, iar gimnaziu la Segedin si Novi Sad. Fiind patriot ajunge secretar al Comandamentului armatei sarbesti din Pečuj, precum si delegat a Mari Adunari Nationale din Novi Sad, care la anul 1918 va aduce hotararea de alipire a Voievodinei la Regatul Sarb. Din 1919 pana in 1922 se inscrie la studii la Paris si Can, iar in 1927 se intoarce la Novi Sad, depune examenul de avocat, astfel ca pana in 1961 se ocupa cu avocatura.

La varsta de doar 16 ani, impreuna cu colegi sai de scoala, participa la intemeierea clubului de fotbal FK Vojvodina, devenind totodata si director ethnic al acestuia pana in 1933. Intre anii 1924-1926, devine primul antrenor din istoria Voievodinei, iar intre anii 1927-1935 presedintele clubului. Kosta va avea un rol deosebit de important in fotbalul iugoslav, in perioada de dupa cel de-al Doilea Razboi Mondial. Va intemeia sub-asociatii in Novi Sad si Zrenjanin, protejand astfel cluburile de fotbal din Voievodina de samovolnicia conduceri din Belgrad. Kosta Hadži a fost conducatorul reprezentativei iugoslave la Campionatul

Mondial de fotbal de la Montevideo (Uruguay), din 1930.

Nu a parasit niciodata Voievodina, iar in 1966 i se va implini visul cand clubul sau va devine pentru prima data campioana Iugoslaviei. Din viata se stinge in octombrie 1971, fiind inmormantat in cimitirul Almaš din Novi Sad, iar in 2014 in fata stadionului "Karađorđe" va fi ridicat in cinstea sa un monument.

Dragoljub T. Sterici, inginer fondator al fabrici de avioane "Zmaj" din Zemun

Ikarus este una dintre cateva fabrici de avioane interbelice din Zemun: Fabrica de aeroplane si hidroavioane „ZMAJ”, intemeiata in 1927 avea productie de avioane si hidroavioane-amfibii, a caror proiecte erau realizate de catre echipa de ingineri Petrović-Šterić. Zmaj a fost a treia fabrica de avioane din Serbia. La inceput s-au produs avioane dupa licenta franceza, in sa din 1932 au inceput sa s produca avioane autohtone. Avioanele produse in aceasta fabrica erau:

Dewoitine, Fizir, FP-2, Hawker Fury, Hawker Hurricane si avionul de calatorie. Pana in 1946 s-au produs 359 de avioane, dupa care Zmaj a inceput sa produca utilaje, masini si combine agricole. Adresa intreprinderi era in Zemun, pe strada Karađorđeva 18, unde se intersecta cu strada Đure Đakovića.

Fondatorii acestei fabrici erau inginerii Jovan Petrović si industriasiul de origine armana **Dragoljub Šterić**.

Deoarece avionul biplan Fizir FN cu motor Valter H3 de 90 kW (120 KP), prototip facut in 1929 la Petrovaradin, sa aratat a fi foarte bun pentru antrenarea pilotilor sportivi, Comandamentul Forțelor Aeriene a Regatului Iugoslav, a adus hotararea sa inlocuiasca toate avioanele de tip Branderburg si Anrio cu Fizir FN. Astfel ca din 1931 pana in 1941 fabrica Zmaj a produs in total 136 de de astfel de avioane.

Intreprinderea a trecut printr-o criza financiara, din 1932 si pana in 1937 avand doar 15 angajati. Din 1939, aceasta isi revine, ajungand la un capital de 34 de milioane de dinari si 1000 de angajati.

Pe timpul razboiului in general se ocupa cu repararea avioanelor germane, iar din 1944 intretine avioanele armatei Iugoslave.

Pe parcursul anilor 1945 si 1946, a fost nationalizata de catre regimul comunist, astfel ca impreuna cu fabrica Rogožarski vor fi incorporate in intreprinderea din Zemun, pe nume Ikarus. Incepand din acea vreme Zmaj nu va mai produce aeroplane si hidroavioane ci masini agricole.

Armani remarcabili din Macedonia - partea II

Gjurgin Naumov - Plakot (1851 - 25. X 1904) este revolutionar (Ilinden), din Krusevo. A fost cetnic in trupele lui Duka J. Pepper (1899), M. Acev (1900), N. Russian (1901) si V. Markov (1902). Dupa 1902, este ales Duce de Krusevo. Este nascut in 1851 in satul Slansko. Pe 23 iulie 1902, lupta in batalia de la Rakitnitsa impreuna cu Ducele Vele.

Naumov reuseste sa scape cu viata, trecand de blocada turceasca, iar mai tarziu va participa in lupta de eliberare a orasului Krusevo impreuna cu alti camarazi ai

sai: Nikola Karev, Nikola Rusinski, Veljko Markov, Jordan Piperka, Gurcin Naumov, Petar Acev, Kiril Yankov, Antinogen Hadzov, Todor Pavlov si altii. Sediul central fiind coordonat de catre Nikola Karev, Todor Hristov, Tome Hristov si Antinogen Hadzov. Toti luptatorii, cetnicii fiind impartiti in 8 unitati, conduse de catre Pitu Guli, Gurchin Naumov, Marko Hristov, Hriste Tasev, Kosta Hristov, Tashko Karev, Todor Hristov si Andrei Dochkatchov. Moare in lupta pe 23 septembrie 1904 in localitatea Slatina.

Alexandros Svolos, nascut in 1892 in Kruševo. Studiaza dreptul la Constantinopol intre anii 1911-1912, iar apoi la Atena. Se casatoreste in 1923 cu feminista Maria Svolou. Din 1929 intra in politica, iar dupa Razboiul II Mondial, din 1944 intra in guvernul lui Papandreou si devine Ministru de Finante dar numai pentru o scurta perioada. Moare in 1956.

Nikola Janakiev Karev (1877-1905), revolutionar (Ilinden), se naste in Kruševo. In 1893 se muta la Sofia in Bulgaria independenta, unde devine socialist si membru al Partidului Democrat Muncitoresc. Dupa revolutia din Macedonia se reantorece in Bulgaria unde se activeaza politic in noul partid Marxist. Este ucis in 1905 deoarece dorea sa intre in Macedonia turceasca cu un grup de revolutionari. Cei doi frati ai sai Petru si Georgi au fost deasemenea revolutionari. Pe parcursul Razboiului II Mondial, lupta de partea bulgarilor, astfel ca in 1944 au fost prinsi de catre comunistii lui Tito. Ambii vor deceda in tabara de internare din Idrizovo in 1950 si 1951.

Nikola Kirov Majski, este nascut intr-o familie de revolutionari din Bitola. Scoala o face in orasul natal iar apoi la Tesalonic. Impreuna cu unchiul sau Nikola Karev va lua parte la revolutia de Ilinden, cand Nikola va ajunge presedintele Republicii Krusevo. Dupa inabusirea revolutiei pleaca la Sofia la studii in 1906. In 1910 se reantorce acasa dar este prins, arestat si torturat timp de 17 zile, in mai multe randuri. Dupa terminarea razboaielor balcanice pleaca in Bulgaria. Se stinge din viata la Sofia in 1962.

Nikola Martinoski sau Martinovski (1903-1973), este pictor, considerat fondatorul artei contemporane macedoniene. Se naste la Krusevo unde de timpuriu incepe sa se ocupe cu arta picturii, astfel ca va invata in atelierul cunoscutului iconat Dimitar Andonov-Papradinski, din Skoplje. Incepand din 1921, se stabileste la Bucuresti, unde practica pictura la Academia de Arte Fine pana in 1927. Martinoski petrece doi ani la Paris (1927-1928) la Academia Grande Chaumière, dupa care se reantorce la Skoplje. Moare pe 7 februarie 1973.

Naum Tomalevski - Loengrin (1882 – 1930, se naste la Krusevo, mai are un frate scriitor pe nume Georgi Tomalevski, in 1901 se inscrie la gimnaziu in Bitola, iar din 1902 devine invatator la Skoplje. Incepand din 1903 participa ca revolutionar la rascoala de Ilinden, iar in 1904 devine invatator in orasul natal. Fiind persecutat de autoritati, pleaca in Bulgaria. Dupa razboiul II Mondial, din

1920, împreună cu Todor Aleksandrov, Aleksandar Protogerov, Ivan Karandzulov, Dr. Nikola Stoianov, Georgi Bashdarov, Mikhail Monev, Argir Manasiev și alți cetnici activează în Organizația Revoluționară Macedoneană VMRO. Este ucis în 1930 de către unii revoluționari bulgari.

Kurniceva Menca (1900–1964). Este născută la Krusevo, din 1924 devine revoluționară, activista de răscoală macedoneană de Ilinden. Se căsătorește în 1925 cu Ivan Mihajlov și se refugiază în străinătate.

Mitre Pandzharov – Vlahul. Este născut în 1873 în Konomladi, Grecia. Devine revoluționar bulgar. Conform rapoartelor sârbești, a căzut în lupta cu turcii la Zupanista, Kostur, pe data de 25 februarie 1907.

Ion Dragoumis (1878 – 1920) a fost un diplomat, filozof, scriitor și revoluționar grec de origine macedo-romana. S-a născut la Vogatsiko, în familia lui Stephanos Dragoumis, care devine ministru de externe în guvernul lui Charilaos Trikoupis. Familia sa era originară din orașul Vogatsiko din prefectura Kastoria. Stră-străbunicul lui Ion, Markos Dragoumis (1770-1854), a fost membru al organizației revoluționare Filiki Eteria. Ion Dragoumis a studiat dreptul la Universitatea din Atena și, în 1899, a fost inclus în corpul diplomatic al Ministerului de Externe al Greciei. În 1897 s-a înrolat în Armata Greacă și a luptat în Războiul Greco-Turc din 1897. În 1902 Dragoumis a fost numit viceconsul la consulatul grec din Monastir (azi Bitola). În 1903 a devenit șef al consulatului grec de la Serres și a îndeplinit mai târziu misiuni diplomatice la Plovdiv, Burgas, Alexandria și Alexandroupolis. În 1907 a fost repartizat la ambasada din Constantinopol. În 1905, în timp ce îndeplinea misiunea de viceconsul al Greciei la Alexandria, Dragoumis a întâlnit-o și a început o relație de dragoste cu scriitoarea Penelope Delta, care era căsătorită cu omul de afaceri Stephanos Deltas. Din respect pentru soțul și copiii ei, Dragoumis și Delta au decis în cele din urmă să se despartă, dar au continuat să corespundă cu pasiune până în 1912, când Dragoumis a început o relație cu celebra actriță Marika Kotopouli.

Dragoumis a avut un rol important în Lupta de eliberare a Macedoniei. În Macedonia a fost fondată o nouă organizație Filiki Eteria, sub conducerea lui Anastasios Picheon de la Ohrida, în timp ce la Atena a fost organizat în 1904 un Comitet Macedonean, la inițiativa tatălui lui Dragoumis, Stephanos Dragoumis. În 1907, el a publicat cartea "Martyron kai Iroon Aima" (Sângele eroilor și martirilor), în care și-a prezentat opiniile cu privire la situația din Macedonia și la măsurile pe care guvernul grec trebuia să le adopte pentru a apăra în mod corespunzător populația greacă de acolo. În această perioadă, el a cochetat, de asemenea, cu ideea unui imperiu greco-otoman, crezând că grecii, ce dețineau deja controlul asupra comerțului și finanțelor, ar putea obține puterea politică într-un astfel de aranjament statal.

În 1909 a izbucnit Revolta din Goudi și tatăl său, Stephanos Dragoumis, a devenit prim-ministru al Greciei. Cu toate acestea, forța conducătoare din spatele noului prim-ministru a fost Eleftherios Venizelos. Când a izbucnit Primul Război

Balcanic, Dragoumis a călătorit la Salonic ca aghiotant al prințului moștenitor (ulterior rege) Constantin.

În 1915 a demisionat din corpul diplomatic; a intrat în politica greacă ca independent și a fost ales în Parlamentul Greciei ca reprezentant al Prefecturii Florina. Pe 30 iulie 1920 a avut loc o încercare de asasinare a lui Venizelos în Gare de Lyon din Paris. A doua zi, la 31 iulie, Dragoumis a fost oprit de Pavlos Gyparis, șeful Batalioanelor Siguranței Democratice Venizeliste și executat.

Raiko Ivanov (Ioanov) Zhinzifov or Rajko Žinzifov, (1839-1877), poet și traducător din Veles, care și-a petrecut o bună parte din viața în Rusia. Pleacă din 1857-1858 la Odessa la școală, iar apoi la Moscova, unde absolvă Facultatea de Istorie și Filologie. La Moscova, Zhinzifov ajunge în contact cu diaspora bulgară, cu Liuben Karavelov, Nesho Boncev, Konstantin Miladinov, Vasil Popovic, etc., publica mai multe articole și poezii... Moare în 1877, la doar 38 de ani.

Biserici și manastiri armanesti din Balcani – Actualizat

„**Sfinții Împărați Constantin și Elena**”, din Bitola, str. Svetosavska, ridicată în 1902-1904 pe un teren achiziționat de institutorul român Lazăr Duma și consulul George Ionescu, având acte doar din vremea stăpânirii otomane, deoarece autoritățile sârbe nu au recunoscut dreptul de proprietate; biserica este închisă. Deoarece autoritățile bulgare nu permit slujirea de către un preot român; cheile sunt la Consulatul român.

Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul” din Crușevo (Crushuva), este construită de comunitatea armană în 1896 pe banii statului român, documentele turcești nefiind recunoscute de către autoritățile sârbe; biserica este închisă și necesită reparații urgente la acoperiș.

Tot în Crușevo se găsește și biserica “Sfânta Treime”, despre care din păcate nu dispunem de mai multe date.

Biserica “Schimbarea la Fata” din Gopiș (Gopiș), construită de comunitatea exclusiv românească, în secolul al XIX-lea, subvenționată de Statul Român până în 1916, pictată de Maria Erca, cu inscripție în limba română.

Biserica “Sfânta Vineri” din Maloviște (Malovishte), a fost construită în 1856, situată la 24 km la est de Bitola.

La Ohrid pe strada Partizanska, se găsește situată biserica **Sfântul Nicolae**. Este cunoscut faptul că o dată cu incendiul orasului Moscopole, majoritatea populației armanesti s-a refugiat la Ohrid, unde a fost ridicată această biserică. Conform inscripției grecești de la intrare, biserica a fost construită în 1863, din piatră, chituită cu var și împodobită cu arcade din piatră sculptată. Arta iconografică a fost realizată de către pictorul Dragan Risteski din Sirula, iar iconostasul de către Dicho Zograf din Tresonce. Interesant de spus că usile

iconostasului si crucea a fost adusa din Moscopole, de la biserica care a ars in incendiu.

Inaltarea Maici Domnului din Veles, construita intre anii 1882-1905, situata in partea de est a orasului in localitatea Derven. Pe partea stanga a raului Vardar au trait mai multe familii de armani, asa ca strada a primit numele de Vlaska Mala, iar biserica de biserica Vlaha sau biserica casatoriilor.

Biserica din Moloviste inchinata Sfantei Parascheva, construita in 1856.

Biserica veche din Grabova, Albania.

Sfantul Nicolae din Florina, Grecia, a fost construita in 1867 de catre comerciantul de origine armana Michail Tsirlis.

Sfanta Treime din Sofia este ridicata in anul 1896 de catre Comunitatea macedo-romana din Bulgaria. La constructia hramului au contribuit mai multi donatori armani cat si Statul roman. Biserica in stil brancovenesc a fost proiectata de catre arhitectul german Fr. Grunanger. In apropiere de Metsovo, se gaseste situata manastirea **Zoodochos Pigi** din Anthohori, pe nume Piatra Rosie (Kiatra Roşa) sau Panagia. Cel mai probabil a fost ridicata in veac. 17 iar interiorul finisat in veac. 19.

Adormirea Maici Domnului din Moscopole, Albania, probabil construita intre anii 1694 si 1699, iconografia in 1712.

Biserica din Moscopole inchinata Profetului Elias, a fost construita in 1751, in apropiere de vechiul drum care facea legatura intre Moscopole si Berat. Este ultima constructie, inainte ca orasul sa fie distrus. Biserica este intr-o stare avansata de degradare fiind afectata si de cutremurul care a avut loc in 1960.

Biserica Sfantul Atanasie, Moscopole, a fost ridicata in anul 1721, ea fiind folosita astazi pe post de biserica de cimitir.

Sfantul Arhanghel Mihail, ridicata in 1722, este una dintre cele 5 biserici ramase intregi din Moscopole. Pe timpul comunistilor in 1948, devine monument de stat, iar din 1996 a fost vandalizata in mai multe randuri de catre extremistii musulmani, picturile sfintilor fiind afectate serios.

Sfantul Spiridon din Berat, Albania.

Sfantul Toma din Berat, Albania.

Biserica Sfanta Maria din Elbasan, Albania.

Biserica Sfanta Fecioara din Zemun, Serbia, ridicata cu ajutorul donatorilor

sarbi, greci si armani. A fost terminata in 1780.

Inaltarea Maici Domnului din Panciova, construita intre anii 1807-1810 cu ajutorul donatorilor armani.

Sfanta Maria din Nicea, Albania.

Sfantul Gheorghe din Pogradec, Albania.

Vechea biserica Sfantul Procopie din Tirana, construita de catre Comunitatea armana in 1818.

Sfantul Gheorghe din localitatea Perivoli, Grecia.

Sfanta Treime din Avdela, Grecia.

Sfanta Maria din Diviaca, Albania.

Sfantul Gheorghe din Aminciu, Grecia.

Manastirea Sfantul Nicolae din Aminciu, Grecia.

Sfanta Treime Aminciu.

Biserica din Labova Mare, Albania.

Biserica Sfantul Caralampos din Saranda, Albania.
Manastirea Sfantul Gheorghe din Saranda, Albania.

Sfantul Gheorghe din Andon Poci, Albania.

Sfantul Sotiri din Gramsh, Albania.

Manastirea Sfantul Apostol Petru si Pavel din Vithkusq, Albania.

Biserica Sfantul Mehili din Vithkusq, Albania. Constructia a inceput in anul 1682 si sa terminat in 1728.

Sfantul Cosma si Damian, construita in 1736, pictata in 1750 de catre fratii Korca, Constantin si Atanasius.

Manastirea Duvian din Girokaster, Albania.

Manastirea Sfantul Ioan Botezatorul din Moscopole.

Manastirea Sfanta Fecioara din Boboshtice, Albania.

Manastirea Frastani din Grecia, in apropiere de granita cu Albania.

Biserica Adormirea Maici Domnului din Varsset, se mai numeste si biserica mica sau biserica lui Alexa. A fost construita intre anii 1761-1766 cu ajutorul comerciantului de origine armana Hagi Alexa Nicolici.

Biserica Sfantul Nicolae din Stip, Macedonia, construita in 1867.

Manastirea Sfantul Zaharie din Linotopi, Grecia.

Sfantul Nicolae din Clisura, Grecia.

Biserica Sfanta Vineri din Pestera, Bulgaria.

Catedrala Sfantul Marcu din Belgrad, ctitorita de Lazar Panciu 1831

Biserici si manastiri armanesti din Balcani - partea II

Manastirea Schimbarea la Fata din Vargiana, Grecia, ridicata in anul 1655. A avut un rol deosebit de important in lupta de eliberare (1821), fiind un loc de refugiu a luptatorilor, majoritatea din ei fiind de origine macedo-romana. Unul dintre cei mai insemnati era **Georgios Karaiskakis**.

Manastirea Sfantul Ioan Botezatorul din Veria, Grecia.

Manastirea Sfantul Marcu din Florina, ridicata de catre macedo-romanul Meletios Meglenul in 1864. A fost deasemenea un loc de refugiu pentru luptatori, eroi nationali, precum Pavlos Melas si Lakis Pirzas si ei la randul lor tot de origine armana.

Pentru cercetat!!! Cei interesati in domeniu si au cunostiinte mai multe in legatura cu aceste lacasuri sfinte, care odata apartineau (sau au logatura) macedoromanilor sant rugati sa ne contacteze pe adresa de e-mail pompiliju@gmail.com sau pe Facebook [ilijasfera!](#)

Manastirea Timios Prodromos din Serres, Grecia.

Biserica Sfantul Chiriac si Iulita din Veria

Sfânta mănăstire a lui Timios Prodromos Sketeos din Veria

Sfânta mănăstire din Panagia Dovra Veria

Sfânta Mănăstire Agia Kyriaki Loutro

Sfânta mănăstire a profetului Ilie Sketeos din Veria

Manastirea Timios Prodromosm, la 20 km de Veria

.....
Biserica Sfantul Gheorghe din Shipcka, Albania
Biserica Sfantul George din Vithkuqi, Albania
Biserica Sfanta Maria din Vithkuqi
Manastirea Sfantu Petru si Pavel din Vithkuqi
Manastirea Petru, capela cimitir Cosma-Damian, Vithkuqi

.....
Biserica Nea Panagia (1727) din Thesalonic
Biserica Sfanta Fecioara din Castoria

.....
Biserica Sfanta Parascheva din Maloviste sau Muloviste, in limba armaneasca
mulina insemnand catar.
Biserica Sfanta Ana din Maloviste, Macedonia

Hristofor Žefarović

Zefarovici (1690 - Moscova 18. septembrie 1753), a fost un pictor, zograf, gravor si caligraf, nascut in Macedonia, in apropierea lacului Dorian intr-o familie de preoti, tatal Dimitrie si mama Giurgita. Din unele biografii numele sau de familie ar fi fost Džefarović (Gefaru).. Hristofor a fost numele lui de monah.

Putine lucruri sant cunoscute din tineretea sa. Se considera ca a invatat carte de la tatal sau. Mai intai ar fi plecat la o manastire din imprejurimi, dupa care ar fi ajuns ieromonah iar apoi deacon. Nu este cunoscut unde a invatat meseria de iconograf si gravor, dar este cunoscut ca pe la sfarsitul veac. 18 pleaca la Belgrad, unde picteaza icoane, avand si ucenici.

In acea vreme Hristofor era angajat al mitropolitului **Vikentije Jovanović**, cel mai probabil tot de origine armana, nascut la Sant-Andrei, Ungaria. Lucrarile sale din aceasta perioada nu sunt cunoscute. Dupa o perioada de timp, pleaca la Sremski Karlovac si Novi Sad, unde reuseste cu ajutorul episcopului **Visarion Pavlović**, nascut tot in Sant-Andrei, sa optina de lucru in manastirea **Bođana**, manastire ridicata de catre un comerciant pe nume Bogdan din Dalmatia, cu aprobarea lui **Matei Corvin**.

Pictura acestei manastiri (1722), se considera a fi una dintre cele mai importante a lui Hristofor. A mai pictat in 1738 iconostasul din biserica din Branjina, apoi in 1740 din biserica din Šikloš, care nu s-au pastrat, apoi in 1742 gravura biserici Sfantul Nicolae din Győr si Kecskemet.

Patriarhul de origine armana Arsenie IV Sakabenta ([vezi art.precedent](#)), la ajutorat pe Hristofor tot timpul spunand ca vrea sa aibe langa el pe un frate de-ai sai de sange ilirica.

In vara anului 1753, pleaca in Rusia, lasand prin testament nepotului sau Daniel Žefarović toata averea. Moare si este inmormantat la Moscova in 1753.

Episcopi armani de Karlovac

Episcopul Efrem Veniamin (in unele locuri apare ca Banianin sau Beniamin), cel confirmat de diploma imperială din martie 1695, dată de împăratul Austriei Leopold al II-lea, ca episcop al Oradiei, a fost, se pare, de origine macedo-română. Prin această diplomă, împăratul confirma privilegiile mitropolitului din Karlovitz și jurisdicția peste mai multe episcopii, printre care și cea a Oradiei, pe al cărei episcop îl amintește. Efrem fusese sfințit de patriarhul Arsenie III, cel care fugise din calea turcilor, cu mii de credincioși ortodocși și emigrase în Ungaria (vezi cartea Aticole Pompiliju Sfera).

Episcopul ortodox Petru Hristofor (1708-1712), cel care i-a urmat lui Efrem, a făcut parte, după spusele istoricului sibian Mircea Păcurariu, dintr-o familie de macedoromâni stabiliți la Oradea.

Antonije Nako-Antonie Naco (28 septembrie 1817-Lozana 7 februarie 1900). Episcop de Timisoara, de origine armana, s-a nascut la Komoran imperiul Habzburgic.

Gimnaziu il termina in locul natal, dupa care invata filosofie si drept. Dupa examenul de avocat, inscrie blagoslovia de Karlovac unde apoi devine profesor din 1845 - 1852. Din 14 decembrie 1844 se calugareste la manastirea Krušedol, iar din 29 iunie 1849, este hirotonit ieromonah. La manastirea Hodos, in 1853, primeste titlul de arhimandrit. Dupa spusele lui Dimitrie Ruvarc, Antonie a stat la aceasta manastire doar o scurta perioada de timp, deoarece in acelasi an trece la manastirea Mesić, de langa Varsset, unde ajunge staret. Arhimandrit si egumen al manastiri Bezdina, ajunge la anul 1864, iar din 1865, va fi hirotonisit pe locul de Episcop de Timisoara.

Deja la anul 1869 se va retrage din tronul episcopal, sub motiv de boala, dar adevarul era ca s-a indragostit de o femeie, cu care se casatoreste si se stabileste in Elvetia.

Se stinge din viata la Lozana in 1900, iar osemintele vor fi aduse la Timisoara in 1995 si inmormantat in Catedrala Ortodoxa Sarba.

Episcopul Spiridon Stibica

De origine armana, a fost episcop de Varsset intre anii 1695-1699. Spiridon ar fi obținut confirmarea Vienei la 4 martie 1695.

Se afirmă că Știbița s-ar fi retras din scaunul episcopal după 1699, devenind mai apoi episcop la Vukovar și trecând la cele veșnice după 1708 (M. Păcurariu, op. cit., III, p. 561; N. Tincu-Velea, op. cit., susține că Știbița ar fi murit pe la anii 1721-1722).

Unii sustin ca pe data de 4 martie 1695 Știbița ar fi fost confirmat și ca episcop al Caransebeșului.

Nu este cunoscuta exact data când a luat ființă Episcopia de Vârșeț și nici întinderea teritorială. Se presupune ca nu putea cuprinde decât districtele administrative Vârșeț și Palanca și probabil câteva comune din districtul Timisoara si Becicherec.

Manastirea Mesic

Este una dintre cele mai insemnate manastiri din Banatul de sud. Se presupune ca a fost ridicata in sec. XV, existand mai multe versiuni, dintre care cea mai verosimila este ca manastirea a fost construita de catre Jovan Branković, ultimul urmas al acestei vechii familii de nobili sarbi, din perioada medievala. Primele documente ale patriarhiei de [Peci \(Ipek\)](#), care amintesc de aceasta manastire, dateaza de la anii 1660 si 1666, din vremea cand s-au construit primele manastiri de rit ortodox, pe teritoriul Ungariei, in vremea marilor migratii ale popoarelor de la sud de Dunare. Deasemenea aceste documente atesta ca manastirea de la Mesici a fost resedinta episcopilor de Varset, in perioada post migratoare, cand aceste popoare vor fi privilegiate de catre Monarhul Leopold I, care il va aproba pe Spiridon Stibica de episcop al Varsetului.

Manastirea a fost in mai multe randuri distrusa de catre Turci (1716 si 1788), dar reconstruita in scurt timp de catre episcopul de Varset **Josif Jovanović Šakabenta**, acesta fiind nepotul de frate al patriarhului [Arsenije IV Sakabenta](#). VALENTIN BUGARIU in cartea "ISTORIE ŞI SEMN RELIGIOS, adauga: "În marele val, venit cu Arsenie mulți erau sârbi, dar și albanezi și macedo-români stabiliți în centrul Ungariei, în părțile Budei. Prin Diploma din 18 iunie 1690 păstorul sârb primea noi drepturi sacramentale: „...arhiepiscopul să aibă dreptul de a dispune asupra tuturor bisericilor orientale de rit grecesc, de a consacra episcopi și de a numi preoți în mănăstiri, de a zidi biserici..."

Vlashka Blatza

Este un sat din partea de sud-vest a Macedoniei Egee, Grecia. Conform recensământului din 2001 Vlashka Blatza avea 645 de locuitori. Localitatea este întemeiată în sec. 15, de către populația care din cauza navalirii Turcilor, a fost nevoită să se retragă și să se adapteze în munți. După distrugerea Moscopolei, Nikolitsa și Gramos în sec. 18, de către Ali Pasa, mulți Armani se vor refugia iarăși la Blatza. O parte a populației din Blatza, sunt urmași ai locuitorilor din Sissani, fost centru Episcopal.

Biserici din localitate

Sfantul Nicolae, este cea mai veche biserică din sat, construită în 1761 în partea de est. Tradiția spune că iconostasul a fost adus din Moscopole, în 1769, după ce orașul va cădea pe mâna albanezilor. Oricum ar fi mesterii iconari sunt din regiunea Gramos sau Moscopole.

Biserica **Sfantul Dimitrie**, așezată în apropiere, a fost renovată în 1774. Se considera că icoanele au fost pictate de către Konstantinos Chionaditis din satul Chionades. În interior se găsește o icoană veche de la anul 1680 a lui Dimitris Zamanis din Blatza. În 1978, biserică a fost declarată ca monument protejat.

Sfantul Gheorghe, este asezata in partea de est, fiind ce-a de-a doua biserică după vechime din localitate. Icoanele datează din 1818-1820 și se considera că și biserică a fost ridicată cam la aceeași vreme.

Sfantul Marcu, a fost construită în 1856 de către frații Louvriotis. Icoanele datează din 1872, cărțile bisericești și vasele liturgice din 1743. Turla a fost ridicată în 1930 de către arhitectul arman D. Pecilas.

Sfantul Pantelimon, mănăstirea este situată la cîțiva kilometri la nord-vest de Blatza. A fost construită în 1890 pe temelia unei construcții mai vechi.

Persoane distinse din localitate

Konstantinos Dimitrios Belios, cunoscut și ca Bellos, Bellios sau Belio. A fost nobil din Austria, născut în 1772 în Vlashka Blatza. Părinții lui Dimitrie și Despina s-au refugiat din Gramos, iar fratele său Stephanos Belios se năște tot în aceeași localitate dar se stinge din viață la București în 1835. În 1776 familia sa pleacă pentru scurt timp la Constantinopol, după care se vor stabili în Imperiul Habsburgic. Studiile le face în Principatele Române, iar în 1817 devine Baron. Depune eforturi mari pentru eliberarea Greciei de sub Turci, iar în 1837 întemeiază Societatea Arheologică din Atena, împreună cu alte persoane distinse a vremii.

Ioannis (Giannis) Farmakis, revoluționar grec și erou în lupta de eliberare a Greciei. S-a născut în 1772 la Vlachka Blatza. A participat la răscoala lui Pop Evtimios Vlahavas în 1808, după care a emigrat în Rusia. La Moscova devine membru al societății secrete Filiki Eteria. Luptă în 1821 împotriva turcilor în Principatele Române. Se stinge din viață în 1818.

Elijah Kunduras, cunoscut și cu numele de Capitan Farmakis, a fost revoluționar grec, născut în Vlachka Blatza. Studiile le face la Universitatea din Atena. În 1905 întrerupe studiile și se alătură propagandiștilor greci, alăturându-se lui Petros Manos, alături de care activează la Murik. În iarna anului 1906 - 1907 luptă ca ajutor de capitan în detașamentul lui Grigoris Faliereas. A lucrat împreună cu Aristidis Margaritis, cu Capitanul George Manolis, precum și cu Georgios Katehakis și Emanouil Sotiriadis. Luptă împotriva Turcilor lângă Sf. Panteleimon, în apropiere de Blatza.

Steros Kondouras, revoluționar grec, născut în aceeași localitate. În 1930 devine conducătorul luptătorilor macedonieni din localitatea sa natală, iar în 1936 se alătură voluntar în mișcarea Cetenica Greacă din nordul Epirului. Moare în luptă în 1943 împreună cu Stephos Grigoriou.

Ioannis Bereketlis sau Capitan Vlahavas, revoluționar grec, din Blatza, având propriul său detașament în 1905.

Ioannis Bumbaras, revoluționar grec, din Blatza, din 1904 membru al

Comitetului Grec din localitatea natala. Mai apoi va avea propria lui ceata de luptatori impreuna cu Capitanul George Katehakis si Pavlos Giparis, luand parte la diverse misiuni in Kaylare , Kostur si Lerin . In 1905 participa la lupta de la Murik, impotriva Turcilor. A fost facut prizonier in Kaylare, fiind torturat pana la moarte.

Christos Argyrakos, cunoscut ca si Capitanul Kizos Mourikis sau Morikis. A fost revolutionar grec nascut la Blatza. A luat parte la lupta Muntele Murik din 1905, sub comanda Capitanului Petros Manos , Pavlos Giparis si Georgios Katehakis. Pe 8 mai i-a parte la asaltul de la Paleore. Moare cazand in lupta de la Shubratsi.

Andrei Bagavu, educator, publicist si scriitor. Scoala o face la Bucuresti, iar apoi devine invatator la Scoala Romaneasca din Bitola, 1881/82 si 1882/83. Este autor al gramatici Armanesti, articole, poeme in limba Armana. Moare in 1888.

Antonios Keramopoulos, a fost un eminent arheolog grec la academia din Atena. S-a nascut in 1870. Scoala o face la Univerzitatea din Atena, iar apoi in Germania. Din 1924 devine profesor univerzitar la Atena. Pe timpul Razboiului II Mondial, ocupa locul de director al Agentiei de Antichitati, participand mai apoi la numeroase Conferinte de Pace de la Paris. Keramopoulos scrie deasemenea si o carte despre istoria Greciei, sustinand ca Vlahi sunt de origine greaca. Moare in 1959 sau 1961.

Damaskin, nascut cu numele Atanasios Gagnarasas in 1952 la Blatza. In 1968, devine diacon, slujind la Ierusalim, Nazareth si Amman in 1970. In 1980 devine Arhimandrit, studiaza Filologia Engleza la Univerzitatea Catolica Bethlehem, iar din 1984 Teologia la Salonic. In 1996 devine membru al Sfantului Sinod, fiind apoi avansat la rangul de Arhiepiscop la Jaffa.

Revolutionarii macedo-romani in rascoala de Ilinden

Sterjo Apostolina, nascut in satul Perivoli, Grevena. A organizat Comitetul de lupta Macedonian, impreuna cu Alexandru Koska la Bucuresti. In aprilie 1907 se alatura miscari revolutionare impreuna cu fiul sau Chekitsi Naki Apostolina, cu Mika Fuska si Sterjo Nibi din Perivoli precum si cu Simo Kraja din Samarina. Conform spuselor lui Vasile Diamanti – Aminceanul se alatura altor combatanti din Pind precum capitanul Mihali Teguiani, Leon Constantinescu, Zeros Samanicu, George Samanicu, Apostolache din Perivol, Nicu Balamoti, apoi cu Kotta, Gheorghe Butasi, Vasile Butasi, Zicu Tsatsa, Gheorghe Tsatsa, Skurevi si alti din Fraser.

Tasko Arsov, numit Neofit (1882 , Ohrid – 1950 , Ohrid), din Krusevo. A fost secretarul ducelui Dean Dimitrov din Laktine, Debarca. In 1905 devine si el duce in Demir Hisar. In 1907 pleaca la Sofia, iar de aici in Canada. Pe timpul revolutiei junilor turci, se reantorce la Bitola activand in cadrul organizatiei revolutionare impreuna cu Simeon Sagriev si Nikola Dolinčanec. Se stinge din viata in 1950.

Stefan Barjik, este revolutionar bulgar de origine armana. S-a nascut in localitatea Maloviste, iar pe perioada revolutiei ajunge voievod avand sub comanda un detasament de 30 de luptatori. A fost torturat si ucis pe 27 august 1903, in apropiere de localitatea natala.

Naum Boiadziev. A luptat de partea bulgarilor, s-a nascut la Debar. Din 1889 pana in 1892 face scoala pedagogica la Skopje, pe care nu reuseste s-o termine. Din 1898-1908 a fost casierul Comitetului Revolutionar din Debar. In timpul Primului Razboi Mondial, devine maior din 1915-1918, iar fiul sau Rafael activist al organizatiei macedonene „P. K. Yavorov „la Sofia.

Vangel Budina, s-a nascut in 1870 la Gabres, regiunea Kostur. Dupa 1903 devine duce in regiunea Lerin si Kostur. In 1908 pierde lupta cu turci si se sinucide.in localitateaLangga.

Alexander P. Vasilev sau Aleko Pasa, nascut in 1890 sau 1891 in Heraclia, Grecia. A facut scoala pedagogica bulgara, fiind apoi invatator in satul bulgaresc Kiupria. Pe timpul razboaielor balcanice a facut parte din detasamentul lui Jane Sandanski, iar pe timpul Primului Razboi Mondial a fost comandantul partizanilor Diviziei 11 Macedoniana. Incepand din 1920 devine voievod al Districtului din Tesalonic. Moare in 1924 in Gorna Dzumaia (Blagoevgrad).

Nikola Pitu Goulev sau Lakia Guli. Este fiul lui revolutionarului Pitu Guli. Fratii lui sant Tasko Goulev (Sula Guli) si Sterju Gulev care a lucrat in cadrul politiei bulgare din Krusevo 1941 – 1944. S-a sinucis la venirea comunistilor pe 6 octombrie 1944. Nikola Goulev a fost voievod al organizatiei revplutionare VMRO in Krusevo. A fost capturat de catre politia sarba la Nis. Moare torturat in 1924 intr-o inchisoare din Belgrad.

Tanciu Giambazi, a fost lider revolutionar, nascut in satul Ljumnitsa , Grecia. Moare in lupta pe 21 martie 1905 in Leskovo.

Vanciu Gione, nascut pe 2 august 1882 in Krusevo Participa la luptele de aparare a orasului, iar dupa pierderea razboiului, se alatura cetelor lui Milan Giurlukov , Tasko Arsov , Peter Jurukov , Georgi Ralev . In 1912, participa la eliberarea orasului Krusevo alaturi de cetele bulgare. La scurt timp, in schimb orasul este cucerit de trupele sarbesti, el fiind arestat la Tesalonic impreuna cu sotia sa. Participa la razboi, iar din 1917-1918 lucreaza in administratia din orasul sau natal.

Apostol Kochinas or Kushkuna s-a nascut in Korcea, satul Pliska, Albania. Revolutionar impreuna cu Tanasi Nastu, arestat in 1907 in Smards, Kostursko, apoi eliberat in 1907.

Alexandru Kosca. Ofiter si revolutionar bulgar. Koska s-a nascut la Gopes. A

terminat liceul roman din Bitola, iar apoi a studiat medicina la Bucuresti. In 1902 se reantorce in Macedonia si se alatura organizatiei revolutionare in detasamentul lui Paraskev Tsvetkov. In aprilie 1907 se alatura cetnicilor Meta Gega din Gopesh, Sterjo Domenicu, Tasku Sarku, Alex Nane si Nostoi Stojanov din Krusevo, Tasku H. Goli din Malovista si Nikola Mona din Vlahoklisura. Se stinge din viata in 1907 in apropiere de Slivnitsa si Kurbinovo.

Steriu Laku, nascut in Galista, Grecia in timpul revolutiei de Ilinden ajunge voievod.

Janaki Magarettenz, nascut in Magarevo, ajunge voievod la Bitola. Se stinge din viata in 1903 impreuna cu Atsi Traicev, Sterjo Naku si 45 de cetnicie in lupta de pe varful Peliter, muntele Baba.

Vangiu Georcev Maksut, numit Belic, nascut la Krusevo, facea parte din echipa lui Ivan Aliabaka. In 1910 este prins si torturat in Krusevo.

George K. Mucitanov sau Mucitano, cunoscut si sub numele Kasapceto sau Vlasim, este nascut in 1882 la Krusevo. In 1903 facea parte din detasamentul lui Giorche Petrov. Ajunge voievod in Bersko, Negusko si Enidjevardarsko . Dupa Tanara Revolutie din 1908, se reactiveaza ca in Organizatia Revolutionara impreuna cu Georgi Muditsinov, Alexos Stefanov si Trajko Kralja in Bitola. Moare pe 2 august 1911 impreuna cu voievozii Apostol Petkov si Vassil Pufkata langa Krushari, Enignevardarsko.

Sterjo Naku, nascut Magarevo, lider revolutiona (1903) Bitolsko. Moare pe 23 septembrie impreuna cu voievodul Aze Traicev, Janaki Magarettets si 45 de tarani in lupta de pe varful Peliter, muntele Baba.

Tanase A. Nastu, nascut in 1879 la Pliska, Albania . A facut scoala romana in Korca si Berat, iar liceul la Bitola. In 1905 se alatura armanilor impotriva organizatiei grecesti. In 1906, impreuna cu Apostol Kockin, il ucid pe patriarhul Photios Kalpidis, apoi pleaca la Bitola. Se alatura revolutionarilor Armani si bulgari si lupta impotriva grecilor si a turcilor. In 1916, paraseste Macedonia si se stabileste in Romania. Moare in 1927.

Taki Nikolov Dinca sau Tacu Dincea, s-a nascut in Krusevo. Dupa revolutie, 1907 este ostas in Karaverska, Vodensko si Enidezervardsko, luptand impotriva propagandei grecesti in Macedonia. Pe timpul razboiului Balcanic (1912) este voluntar in detasamentul lui Metodi Stoichev. Moare pe 19 august 1931 de tuberculoza.

Cola Nicea, se naste in Ber. Din 1903 lupta impotriva grecilor in Macedonia . In august 1906, Georgi Muditsenov si Mikhail Handuri, ocupa cu vlahi sai muntele Paiko. Luptatorii erau Kostu Dabja, Taki Dinchia si Naum Petrushevski din Krushevo, Unchiu Damasch si Georgi (Iori) Gaki Dodu din Gopesh si Naki

Kuzman din Malovista, Hristo Preš din Negovan , Nikola Makri si Musha Darlajani din Doliani, Cola Nicha si Jancu Pendifunda din Ber, Hristo Gichya Roso din Patticino si Mita Zdru din Kudrevo.

Ioan Vani Somo, nascut Ljumnitsa, Grecia, a luptat in detasamentul lui Ivancho Karasulita. Sa stins din viata in 1906 in lupta cu turci langa localitatea Cup impreuna cu rebelii Atanas Tanchev Tsachev si Stoian Kovachev Baltadjiev din Longountsa si Pejo Mitrev din Cup.

Sterjo Ant. Srerjovski, nascut in 1876 in Kastoria. Lupta alaturi de Vassil Chekalarov impotriva turcilor in mai multe batalii, una dintre cele mai crancene sa dat pe 29 august 1903 Apospock. Cade in lupta de la Andra, Prespa in 1905, impreuna cu Hristo Tsvetkov, Nikola Kuzinchev, Pando Klishev, Atanas Karshakov si Mitre.

Vase Sumi, revolutionar bulgar de origine armana, nascut in Boimitsa. Devine voievod de Gevgelia. Moare in lupta cu turcii, in primavara anului 1906 in localitatea Livada.

Sterjo Tashkov, nascut in Kastoria, apsolveaza scoala bulgareasca din Bitola . Lupta din 1902 in detasamentul lui Vasil Chekalarov, iar in 1903 devine voievod in Costenair. Moare intr-un accident in Pazardzik in 1906.

Mihail Handuri, nascut in localitatea Livada. Lupta in 1906 impreuna Georgi Muditsenov (vezi mai sus).

Turpo Gyamov Salaputov sau Sholoputov, s-a nascut in 1876 in Kastoria, devine cetnic iar apoi voievod. In 1912 lupta voluntar in Razboiul Balcanic in armata bulgara. Dupa 1919 se alatura rebelilor VMRO. Se stinge din viata in 1939.

Christo (Ichko) Giamov Shalaputov, a fost activist al Organizatiei Revolutionare din Macedonia. S-a nascut in Zhanani , azi Nea Lefki, Grecia. La Sofia, impreuna cu alti camarazi macedonieni i-a parte la uciderea lui Stefan Stambolov. Lupta in detasamentul lui Boris Sarafov si moare in lupta de la Pirin.

Janaki Shteriov, se naste in 1865 la Turnovo. A fost soldat in armata bulgara pentru mai mult timp, in schimb este arestat, stand in detentie la Bitola timp de 3 ani.

Sterjo Kamakuev, sau Sterjo Junana si Sterju Vlah, revolutionar bulgar, de origine armana. Sa nascut Aruman, Livada. A luptat impreuna cu Apostle Voivoda (1902), in Enidjevardarsko. Moare in lupta cu turcii la Opila in 1907.

Armani din Muloviste

Gusu Papacostea s-a nascut in 1853. A foat invitat de catre Printul Alexandru Ioan Cuza in Romania sa devina invatator si distribuitor de Romanism printere

Armanii Macedonieni. Venit in Romania, face studiile la Scoala Sf.Apostoli din Bucuresti, dupa care se reantorce in Macedonia, unde deschide o scoala Romaneasca in sudul Macedoniei, la Negus, iar mai tarziu si in localitatea sa natala. Se casatoreste cu Teofana-Flora Papacostia, cu care are cinci copii, doua fice si trei baieti. Baieti devin personae distinse: politicologul Alexandru Papacostea (1884-1925), istoricul Victor Papacostia (1900-1962), avocat Petre Papacostea (1893 - 1969) si scriitorul Cesar Papacostea (1886 - 1936). Se stinge din viata in 1912.

Simeon Ciumandra a fost un proeminent cleric, arhimandrit, la Muntele Athos. Mai apoi va pleca la Bucuresti unde va invata arta sculpturi, la Darvari. La Bucuresti Ciumandra devine persoana publica, activand in favoarea miscari Armane.

Sfantul Dimitrie din Samarina Pindului

Despre viata Sfantului care a trait la inceputul sec.18, stim de la consulul si calatorul francez pe nume François Puquillus (1770-1838), care fiind martor la moartea martirica, scrie despre aceasta intamplare in cartea sa "*Histoire de la régénération des Grecs*" din 1824. Dimitrie s-a nascut in sec.18 in localitatea armaneasca Samarina, din Grecia de azi. Young is danced in the Monastery of St. Paraskeva . Dupa inabusirea rascoalei din Pind a parintelui Evtimios Vlahavas, de catre Ali Pasa de Ianina in 1808, Dimitrie a mers prin sate pentru a calma populatia. Suspectat ca pune la cale o noua rascoala, a fost arestat de Turci. Aparand icoana Maici Domnului, pe care o tinea la piept, de batjocora musulmana, Pasa da ordin sa fie torturat, pentru a vedea daca icoana il va proteja. Dupa 10 zile de chinuri, Sfantul moare pe 17 august 1808. Puckville spune ca dupa aceasta intamplare, un musulman trece la Crestinism, luand numele de Gheorghe, dupa care si el a fost ucis in Agrigio. Dimitrie a fost canonizat de catre Sfantul Sinod al Biserici Grecesti, fiind sarbatorit pe data de 17 august.

"Intre neomartirii sau noii mucenici ai credintei ortodoxe, cari au suferit mucenicia din partea turcilor dupa caderea Constantinopolei, se mai regasesc de buna seama si alti romani, numele carora nu le cunoastem. Dar dintre aromani sunt unii pe care elini i-au dat drept greci, si nu fac nici o pomenire ca ar fi aromani. Putem da ca sigure urmatoarele nume: Sfantul Naum din Moscopole, Sfantul Dimitrie din Samarina Pindului, Sfantul Nicolae din Metsovo."

Revolutionari greci si bulgari de origine Armana

Georgios Doulas sau Papandoulas a fost un preot si revolutionar grec, propagandist din Macedonia, nascut in satul arman Kastoria. A activate sub comanda Captanului Stavros Kochev din Banitsa. A slujit din 1940 si pana la moartea sa din 1947 la Luebethino (Piedino).

Stavros Tsamis Papastavros sau Pop Stavros catolic si revolutionar de origine armana, membru al propagandei Grecesti din Macedonia de la inceputul sec. 20.

S-a nascut in 1870 la Lerinsko satul Pisoderi. Frate cu Lazaros Tsamis, devine preot in satul Zhelev. Ajunge lider propagandist Grec impreuna cu Hadji Kocho. A fost ucis pe 28 august 1906 impreuna cu Hassan Chaush si Hadji Kotce.

Ioannis Nakitsas or Pakitzas, revolutionar grec de origine armana, protagonist al propagandei Grecesti in Macedonia la inceputul sec. 20. S-a nascut la Gramos. A murit in 1906 la Costa Rican.

Atanasios (Nassos) Kipouros, era cunoscut ca si Capitan Fengaras al cetii Grecesti din Macedonia de rasarit. S-a nascut in satul Dolna Djumaia, Grecia. Devine subordonat al lui Steros Vlachweis, detasamentul principal din Siar. A luptat impotriva bulgarilor, care au dat foc la o manastire greceasca din imprejurimi. Dupa revolutia din 1908, participa la Razboiul Balcanic impreuna cu Vlachweis.

Ioannis Nakitsas sau Pakitzas, revolutionar grec de origine armana, propagandist in Macedonia la inceputul sec.20. A fost nascut la Gramos, a activat la Kostursko si Korezia, impreuna cu Georgios Tzondos.

Petar Ivanov Kunchev, revolutionar Bulgar, participant in ceata lui Botev ca voluntar, frate al lui Vasil Levski. S-a nascut la Karlovo in 1844. A luat parte la miscarea Bulgara de eliberare. In 1876 se alatura detasamentului lui Hristo Botev. Mai apoi in 1877 merge voluntar si lupta la Chisinau. Moare de tuberculoza in 1881.

Zissis Vrakas, revolutionar Grec intre anii 1904-1908, s-a nascut in localitatea Greven, satul Perivoli. Intre anii 1896-1897, participa la miscarea cetnica Greaca in Macedonia. Dupa 1903, lucreaza la Grevena, Gorusha si Kostenariei, activand in organizatia Bulgara IMROO. In iunie 1907, la varsta de 50 de ani, devine ajutor de comandant in detasamentul Capitanului George Strimonaras.

Shteryu Vlahov, cunoscut cu pseudonimul de Serbezov, era un revolutionar Bulgar, de origine armaneasca, nascut in 1884 in Prosenik. Participa voluntar in detasamentul Macedonian din Adrianopl, sub conducerea lui Georgi Zankov. Dupa 1919 participa la reconstruirea organizatiei VMRO in Petrich. Devine voievod in Gorno-Dzhumaia.

Nicholas Pindos, teolog, diplomat si revolutionar in armata Greaca din Macedonia. S-a nascut in 1881 in satul Klissura. Studiile le face in Halkin, iar mai apoi la Viena Academia de Comert. La intoarcere in tara, din 1904 devine membrul al Vomitetului Revolutionar Grec condus de Ioannis Argiropoulos, iar mai apoi vice consul la consulatul Grec din Salonic. Moare in 1974.

Ilias Pinis, capitan Grec, revolutionar, nascut in 1880 la Negovan. Se naste in localitatea armaneasca Lerin Arvanitis.

Georgios Frangakos sau Capitan Maleas, revolutionar, membru al propagandei Grecesti din Macedonia, la inceputul sec. 20. S-a nascut in 1879 la Ianitatsika, Kalamata de azi. Pana in 1907 este angajat in armata Greaca ca sergent in Larisa. Activeaza in detasamentul lui Mikhail Anagnostakos in regiunea Olimp si Katerini. Lupta in 1907 impotriva armatei Turcesti la Litochoro, detasament mixt, bulgaro-vlah al IMRO. Moare la Aenain 1954.

Nakas, revolutionar Grec, a luat parte la Lupta de Eliberare a Greciei. Se naste in Lerin, sat armanesc.

Kostadin (Kocho, Kosta) Kukulic sau Kukolic a fost luptator Bulgar de origine armaneasca pe parcursul in a doua jumatate a esc 19. S-a nascut la Ramna. La anul 1878 devine voievod luptand cu ceata sa in Belasitsa. In acelasi an il ucide pe faimosul Turc Hadji Belial. Dupa o lupta crancena cu Turci la Serres, este ranit si se retrage pentru o perioada de timp.

Vassil Hristo Rapotica, revolutionar, lider al Legiuni Romane in Razboiul II Mondial. A luptat in nord-estul Greciei. S-a nascut in satul Vratsa in 1888 in Macedonia. Pe parcursul Razboiului find asociat al lui Nicholas Matoussiand, devine membru al Legiuni. In vara anului 1943 este prins de greci. Se stinge din viata pe drumul intre satele Girizano si Cioti in acelasi an.

Armani remarcabili

Nikola Dimitrov Tanev, a fost un pictor Bulgar, frate al jurnalistului Stefan Tanev. S-a nascut pe 5 decembrie 1890, in Svishtov, din tatal Dimitru si mama Elisaveta Tanev. Tatal sau a fost proprietar a unei fabrici de blanuri din Valahia. Dupa razboiul Ruso-Turc din 1877-78, familia se reantoarce in Svishtov, iar mai tarziu se stabilesc la Knyazhevo. Studiile le face la Paris, la profesorul Paul Renoir si Prof. Mangan. Se casatoreste cu Misha cu care traieste o perioada in Germania. Se stinge din viata pe 23 iulie 1962 la Sofia.

Konstantin Anastasov, a fost un iconar din Macedonia, din sec. 19. S-a nascut la Bitola in satul Magarevo in familia lui Anastas Zograph. Constantin Zograf picteaza o icoana a Fecioarei Maria in 24 de scene la manastirea Inaltari din Teskavets in 1864. Icoana este pictata cu o tehnica perfecta, avand niste culori foarte vii si naturale. Impreuna cu fratele sau Dimitru, picteaza partea mare de icoane si iconostasul Manastiri Sfantul Gheorghe.

Trajan (Trayko) Negriev Frachkovski, pictor si sculptor Bulgar din Macedonia, un artist al Scoli de Arta din Debar. Traian s-a nascut in 1809/1810 in localitatea Galicniks. Tatal sau a fost un cunoscut gravor Bulgar, pe nume Negriy Blajev. Traian a lucrat adeseori impreuna cu frati sai Makri si Giurgin. Este autorul icoanei din biserica Sf. Vineri din Galicnik, a lucrat decoratiunea interioara a Manastiri Bigor, impreuna cu tatal si fratii sai, iconostasul al biserici din Plovdiv " Sveta Nedelia ", apoi au mai lucrat impreuna si in Rumelia si in alte

parti. Moare in 1883 sau 1884.

Scoala de Arta Linotop

S-a dezvoltat din sec. XVI - XIX in satul armanesc Linotopi de langa Gramos. In aceasta scoala s-a invatat meseria de iconar, aurar, sculptor si gravor. Scoala este pentru prima data mentionata pe o inscriptie de la anul 1570 din biserica Sfantul Dimitru din Palatination, unde sta scris ca icoanele au fost pictate de catre Nicolaie din Linotopi.

Alte inscriptii ce amintesc de scoala din Linotopi mai sant: Din 1589, de la manastirea "Nașterea Fecioarei" din Aetolia, din 1599 de la manastirea Inaltari din în Cistus, din Pogo fresca de la anul 1652, Inaltarea Domnului din Stip 1610, Fecioara Maria din Zervaty (1605/1606), Sfantii Arhangeli din Poser in Kostur (1622), Manastirea Paternski din Zitsa (1631) si altele.

Dintre cele mai cunoscute opere ale maestrilor din Linotopi sunt icoanele Manastiri Df. Parascheva din Domoviste din sec. 17. In 1617, este amintit Mesterul Michael care face scrierea in Biserica Sf. Ilie din satul Georgogatsi, precum si in biserica Catolica Inaltarea din Vanishta, Albania de azi. In 1618 - 1619 Michael si Konstantin intocmesc scrierea Sf. Niclae din Zagora si multe altele. Incepand din sec. XIX Mesterii calatori din Linotopi vor continua sa lucreze si moschei precum si prin casele celor bogati.

Georgios Dimitriou Pitenis, este un pictor renascentist, reprezentant al Scolii de Arta din Samarina. A lucrat impreuna cu tatal si fiul sau. In 1911 George scrie **exonartexul** in rosu in biserica din satul Spilea din regiunea Grevena.

Rajko Ivanov (Yoanov) Zhinzifov, poet proeminent Bulgar, nascut la Veles in 1839. Tatal sau este de origine vlaha. A facut studiile la Prilep, avandu-l de profesor pe Ivan Zhinzifov din Bitola. In 1858 pleaca in Rusia, se inscrie la scoala din Odessa, iar apoi la Moscova, unde in anul 1864 apsolveaza Facultatea de Filozofie, Istorie si Filologie. In 1863 publica cartea "New Bulgarian Collection", de poeme originale si traduse. A trait printre tineri emigranti din Bulgaria, Lyuben Karavelov, Nesho Bonchev, Konstantin Miladinov, Konstantin Stanishev, Vasil Popovich si altii. Se ocupa deasemenea si cu jurnalistica in presa Rusa, colaborand cu multe edituri. Moare in 1877.

Gheorghe Chirara, poet arman, nascut pe 18 ovtombrie 1881, in Kirolorados, Grecia de azi. Educatia primara o face in localitatea natala, iar apoi absolveaza in 1904 Liceul Roman din Bitola. Se inscrie apoi la Universitatea din Bucuresti, pe care nu reuseste s-o termine din cauza dproblemelor financiare. Se angajeaza ca invatator la Oshin si Kriva Palanka. In 1912 devine director al magazinului Arman Flamboura. Moare in 1939 in Kavarna, Bulgaria. A fost autor al multor poeme, publicand mai multe carti.

Tuliu Carafoli, scriitor Arman, nascut in irasul Ber, Grecia de azi. Absolvent al Liceului Roman din Bitola in 1895. Este autorul carti "Pirusana" publicata

postmortem. Moare la Salonic in 1936.

Dimitrios Adam Pittonis, iconar renescentist al Scolii de Arta din Samarina. A pictat in multe biserici, Sf. Demetrius din satul Millia de la anul 1866, reconstruieste in 1877 icoanele ale Biserici din Eani, apoi a Biserici Sf. Ioan din Leukopigi (Velissa) in 1880. Fiul sau Georgios Pitenis a fost deasemenea un distins pictor iconar din Bulgaria.

Georgios Modis (14 mai 1887 – 18 iunie 1975), jurist, politician si scriitor. Se naste la Bitola. Scoala o face in orasul natal in 1906, dupa care se alatura grupului de gerila condus de Georgios Volanis, care activa in zona Mariovo. A luat parte la multe lupte cu Bulgarii si Turcii. Dupa razboi studiaza juridica la Atena. A fost mult timp ales in Parlamentul din Florina, lucrând si ca Prefect. Pe timpul Razboiului II este arestat de germani la Salonic, dar dupa eliberare pleaca in strainatate. Se reantorce in tara in 1944, dupa care devine Guvernator al Macedoniei, iar din 1951, Ministru al Educatiei.

Pericles Vangelov Dzhogov, a fost medic, s-a nascut la Bitola in 1874, unde isi face si scoala, iar medicina la Atena, Paris si Viena. Pe timpul Razboiului I a lucrat la spitalul Militar din Nevrokop. S stinge din viata in 1952.

Ioannis Pandazidis, s-a nascut la Krusova in 1827. A studiat Filologia si a lucrat ca invatator de Greaca in Macedonia, iar apoi la Atena. Pana in 1875 a fost director la Biblioteca Nationala. Moare in 1900.

Konstantin (Kostu) Yotsu, arhitect proeminent, s-a nascut la Krusova. Liceul il face la Bitola in 1903, iar apoi absoluteaza la Universitatea din Bucuresti. Printre cele mai importante proiecte ale sale sant: Ministerul Justitiei, Elefteria Basilica si Casa Corpului Didactic din Bucharest, Milos Club in Brasov , Libraria Universitati din Iasi, Banca Prahova din Ploiesti si multe altele.

Taki Hrisik (Krusevo , 1920 - Skopje 1983), compozitor Macedonian. A compus himna Universitati din Skoplje.

Nikolaj Mandić

Nicolae Petar Mandić (5 august 1840 - 2 august 1907), a fost mitropolit al eparhiei de Dabar din Bosnia intre (7 noiembrie 1896 - 2 august 1907) si mitropolit de Tuzla (14 mai 1892- 26 iulie 1897). A fost unchiul lui **Nikola Tesla**. Nicolae s-a nascut in localitatea Gornji Gračac, in Croatia de azi sub numele de Petar Mandić. Tatal se numea tot Nicolae, era preot, iar mama sa Sofia, nascuta Budisavljević. Sora mitropolitului Nicolae, pe nume Georgina, era mama savantului lui Tesla.

Dupa ce termina scoala primara, inscrie Blagoslovia in Plaško, iar apoi devine deacon si apoi preot in 1863. La chemarea episcopului de Karlovac, Lukijan Nikolajević, in 1866 devine profesorul Bogosloviei din Plaško, dupa care va trece

sa slujeasca in Gračac. Cu ajutorul enoriasilor ridica aici o biserica, casa parohiala si scoala.

Pentru toate meritele sale, in 1895 a fost premiat de catre Imparatul Franc Iosif I. In viata de familie, preotul nu a avut parte de fericire deoarece, a ramas vaduv de tanar cu trei copii, care mai apoi vor muri si ei. Dupa moartea sotiei si a copiilor, preotul isi indreapta toata dragostea sa spre nepotul sau de sora Nikola Tesla. Sa ingrijit de scolarizarea lui in felul acesta contribuind la succesul savantului. In 1892 va fi ales de mitropolit de Tuzla, iar prin hotararea Imparatului Iosif I, pe 7 noiembrie 1896, ajunge si mitropolit de Dabar in Sarajevo.

Mitropolitul Mandić a luptat pentru obtinerea autonomiei biserici ortodoxe din BH, pentru ridicarea de scoli si emanciparea in general a copiilor si a oamenilor de rand. A hirotonisit peste 60 de preoti in diverse localitati.

Moare pe 2 august 1907 la Opatija la varsta de 67 de ani.

Dupa moartea mitropolitului Nicolae Mandić, locul sau il va ocupa Evgenije Letica din anul 1908, cu acordul Sinodului de Constantinopol si al Imparatului Habzburgic.

Orasul pelasgic Fera

In antichitate, Fera (Pherae) a fost unul dintre cele mai vechi orase din sud-estul Tesaliei. Fera impreuna cu orasele Argos Pelasgikon, Argira, Armenium, Atrax, Crannon, Cinoscefalae, Elateia, Girton, Mopsion, Larissa, Kondaia, Onchestos, Faittos, Scotussa, si Sikourion, formau asa zisul **District Pelasgic**. Orasul armanesc contemporan, Velestino, a fost ridicat pe temelia anticului Fera, care dupa spusele lui Homer era locul de domnie al Regelui Admetus, a sotiei sale Alcestis si a fiului lor Eumelus.

Oraselul Velestino este cunoscut prin faptul ca acolo s-a nascut in 1757, cunoscutul scriitor, politician si revolutionar grec, de origine armana [Riga's Fera](#). Cetatea Fera a fost intemeiata de catre legendarul personaj mitologic **Feris** sau **Feres** (Pheres), acesta fiind tatal Regelui Admetus si fiul lui Cretheus. Cretheus la randul sau este fiul lui Aeolus, iar **Aeolia** este vechea denumire a Tesaliei. Aceasta este o dovada in plus ca populatia armana din Tesalia isi trage originea de la vechii Pelasgi.

Dupa o veche carte de Mitologie scrisa de I.Chiriac, Admetus ar fi fost unul dintre Argonauti lui Iason, care dupa intoarcerea sa din expeditie, va primi de la tatal sau in mostenire regiunea intinsa de la muntele Pelion, din Tesalia, pana in partile departate ale Oceanului, regiune locuita de poporul numit Molosi (Epir). Tot din Velestino isi trage originea si invatatorul **Nicodemos Mazarakis Fereos** (1630-1782), care a predat la Atena, Karpenissi, Arta, Ioannina și a scris o gramatică, ale cărei manuscrise se găsesc în Biblioteca Națională a Greciei și a României.

Nobili unguri de origine romana din Ardeal

Baron Samuel Josika, om politic maghiar, s-a nascut la Cluj pe 7 iulie, a decedat la Viena pe

28 martie 1860. Era membru al Partidului Conservativ din Transilvania, consilier la tribunal. Din 1844, devine vice presedinte al Curtii Supreme, iar din 1848 Cancelar de Transilvania.

A fost inpotriva unificarii Ungariei cu Transilvania si impreuna cu György Apponyi si Emil Desseffy, ei cerand instanței de la Viena să învingă lupta de libertate maghiară. Dupa 1849 ca membru al Partidului Conservator, a dorit schimbarea constitutiei din 1847.

Familia Kendeffy, sau Cândea (în română) este o veche familie cnezială a Transilvaniei. Familia poartă titlul ereditar de conte de Malomvív.

Cel mai vechi membru cunoscut al familiei cneziale din Râu de Mori este Nicolae Cândea, care a trăit în jurul anului 1300. Fiul său Mihail „dictus Kende Malomviz filius Nicolai dictus Kende de Malomviz” (Malomviz este versiunea maghiară a toponimului – Râu de Mori) a fost executat în anul 1356 din porunca lui Andrei Lackfy, voievod al Transilvaniei.

Farkas Bethlen (1639 – 30 decembrie 1679), nobil maghiar din principatul Transilvaniei, avand functia de Cancelar din 1678 – 1679, fiu al lui Ferenc Bethlen, sa casatorit cu Borbála Ostrosith.

Studiile le-a facut Cluj, avandu-l apoi de educator pe Pál Keresztúri in instanta lui George II Rákóczi. In 1657, participa la campania Printului impotriva Regatului Polon. Anul urmat este trimis de Rákóczi la Viena pentru a organiza o alianta impotriva Imperiului Otoman.

Dupa moartea lui Rákóczi il sustine pe printul Ioan Kemény si Mihael I Apafi. Din 1664 este membru al Consiliului Regal. I-a parte la batalia de la Nagyszőlős, cand Ioan Kemény a fosy omorat.

Devine cancelar in 1678, in schimb la scurta vreme se stinge din viata.

Intemeietorul este József Boér, nascut la Graz pe 7 iulie 1728. Numele il schimba, luand al bunici sale baroneasa , Borbál Huszár.

József Huszár obtine pozitii inalte in sec. 18 in Transilvania, care era sub Imperiul Habzburgic. In 1730 se casatoreste cu Haller Borbala (Barbara), fica baronului George Haller, Cnsilier Regal, cu care are 4 copii: Sándor, József, Zsuzsanna si Krisztina. Moare pe 15 mai 1763

József Naláczi (Nalácvád, 1748 – Batiz, 1822 aprilie 27). Baronul a fost membru al guvernului din Transilvania. Din 1755 isi face studiile la Nagyenyedi , apoi devine funcționar al mesei regale. Din 1788, ocupa functia de vice-presedinte de guvern la Cluj-Napoca.

Contele Karatson Guido Louis Stephen Iosif (Pest, 1817 august 7 - Buzias , 1885 septembrie 15) Crăciunescu, un aromân cu nume maghiarizat, proprietarul domeniului de la Banloc, vizitat de compozitorul Franz Liszt.

Este cel mai in varsta fiu al Contelui Lajos Karátsonyi si al Contesei Starhemberg Alojzia. In 1878, pe 28 decembrie, primeste demnitatea de Conte al Imperiului Austriac, extinsă si in Ungaria în 1878, iar mai apoi va fi decorat cu Marea Cruce a Ordinului Cortinei de Fier.

Intre anii 1853-56 Karátsony construiește un Palat la Buda, care ramane in posesia familiei pana in 1938 cand va fi demolat. In 1866 a fost ales membru al Parlamentului. Din familie fac parte: Marija Marczibányi (1831-1876), Adrienne (1853-1878); sotul ei Contele Zichi, Melanie (1855-1894), sotul Contele Géza Zichi (1849-1924), Guidobaldina (1858-1876), Aladár Alfréd (1859-?), Jeno Guido Vilmos (1861-1933) si alti.

Ctitori si nobili armani din Banat

Veniti în nordul si nord-vestul Dunării încă în secolul al XVIII-lea, aromânii au jucat si un rol deosebit în viața bisericească ortodoxă din părțile Banatului. Erau oameni înstăriți (comercianți, mestesugari), cumpărau pământuri si, alături de români, de greci cu care de multe ori sunt confundati, ctitoresc biserici sau contribuie, cu cotă aparte, la edificarea lor, întrețin financiar comunitățile ecleziastice, înzestrându-le cu icoane, clopote, odăjdii si cărți sfinte. Istoricul Gheorghe Ciuhandu inventariază 26 de localități arădene în care încă de la începutul secolului al XVIII-lea este semnalată prezenta unor comercianți „greci” (Sursa: Identitate si Alteritate).

In anul 1781, localitatea **Giulvăz** a devenit proprietatea lui **Naum și Constantin Dadan**, cunoscuți mai târziu, după ce au fost înnobilați, cu numele de **Dádány de Gyülvésy**. Erau de origine macedo-română iar Naum Dadan fusese general în armata imperială și luptase împotriva turcilor.

Biserica „**Adormirea Maicii Domnului**” este un lăcaș de cult din Oravița (județul Caraș-Severin), construit între anii 1781-1784.

Înființarea acestei biserici este strâns legată de istoria orașului care în trecutul îndepărtat a fost sub stăpânire austro-ungară. Primele începuturi ale Oraviței sunt conjugate cu tendințele de dezvoltare a mineritului încă din vremea romanilor, fiindcă subsolul Oraviței era bogat în aur și aramă. Minele de aramă au fost exploatate atât de turci cât și de austrieci. În anul 1717, după victoria prințului Eugen de Savoia, Banatul care din 1522 fusese ocupat de turci, în urma căderii Timișoarei, trece sub stăpânire austriacă. Împăratul Carol al VI-lea și mai târziu fiica sa Maria Terezia au dat privilegiile care atrag mineri din toate provinciile Austriei în ținutul montanistic al cărui centru era Oravița. În perioada 1737-1739, în urma războiului cu turcii, prin pacea de la Belgrad, din 1739, Austria pierde Banatul Sârbesc și Banatul Craiovei. De groaza turcilor mulți dintre coloniștii aduși au fugit și întreprinderile industriale au stagnat și s-au dizolvat. Din nou vor fi aduși coloniști, de data aceasta din Oltenia și Muntenia. Existând o oarecare diversificare a muncii, standardul de viață a crescut simțindu-se nevoia unui comerț intens cu care se vor ocupa românii macedoneni care au emigrat în Oravița în 1760-1770. Industrializarea zonei și creșterea numărului de locuitori, la determinat a face comerț aici, pe unul dintre acești coloniști, macedoneanul

Hagi Nicolae Dimitrie, din orașul Kastoria, vine cu inițiativa de a construi această biserică în Oravița Montană.

Biserica se află în centrul Oraviței Montane, pe strada Simeon Mangiuca, nr. 9. Este așezată pe un teren deluros cu o vegetație bogată. Din curtea bisericii, dar

mai ales din cimitirul ce se află mai sus de nivelul ei, se poate vedea panorama orașului din vale.

Construcția a început în anul 1781 și a fost finalizată în anul 1784, pe terenul donat de **Hagi Nicolae Dimitrie**. Pe lângă terenul donat, el contribuie cu cea mai mare sumă de bani pentru construire.

La început, un număr de 85 de familii au donat suma de 2052 de florini. Au urmat alți donatori din zonă cu suma de 452 de florini. În anul 1784, biserica a fost sfințită și a primit hramul "Adormirea Maicii Domnului". Sfințirea bisericii a fost oficiată de episcopul de Caransebeș și Vârșeț, Vichente Popovici. Este construită din piatră și cărămidă. Acoperișul a fost din cupru din care o parte a fost înlocuită cu tablă zincată, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Construcția este în formă de navă dreptunghiulară pe care se sprijină cupola bisericii. Pronaosul este despărțit de naos printr-un zid de piatră și cărămidă care susține cafasul (balconul unde cântă corul într-o biserică). Corpul principal are o lungime de 23 de metri și o lățime de 7 metri.

Altarul are formă semicirculară și este prevăzut cu două nișe: proscomidierul în stânga și diaconiconul în dreapta. În centrul Sfântului Altar, se află Sfânta Masă, în care se găsesc Sfintele Moaște (nu se știe ale cui sunt). În interiorul bisericii există un candelabru de alamă și cupru care cântărește 800 de kg. A fost donat de U.D.R. (Uzinele și Domeniile Reșița), în anul 1937. De asemenea pe părțile laterale sunt scaune, iar în mijloc sunt aranjate pe două rânduri. În anul 2000, scaunele vechi au fost înlocuite cu altele noi din lemn de stejar, executate de meșteri lemnari din Maramureș. În pronaos se află „o lespede dreptunghiulară, imitând marmura roșie, de dimensiunile unui mormânt, sub care probabil este înmormântat Hagi Nicolae Dimitrie. Lespedea însă nu are nici o inscripție”.

Pentru pictura bisericii a fost adus renumitul pictor Arsenie Petrovici de la Biserica Albă (Serbia). Pictura a fost finalizată abia între anii 1828-1829, deoarece s-au făcut restaurări în timp. Pictorul Arsenie Petrovici a fost ajutat în munca sa de un pictor talentat, foarte tânăr din Oravița, în vârstă de doar 15 ani, pe nume Dimitrie Turcu. În anul 1936, pictura interioară din biserică a fost restaurată de Dr. Ioachim Miloia, arheolog și doctor în istoria artei al Academiei Belle Arte din Roma, care pe atunci era directorul muzeului din Timișoara. La restaurarea picturilor a fost ajutat de profesorul de pictură Iuliu Podlipny. Catapeteasma care desparte altarul de naos este sculptată din lemn de tei, în stil rococo, într-un format baroc autentic. Autorul acestui iconostas a rămas necunoscut. În anul 1936, pictorul Ioachim Miloia restaurează icoanele din biserică și Eugen Spang poleiește cu aur sculpturile de lemn de pe iconostas și cele două tronuri: cel al Maicii Domnului și cel arhieresc. În anii 1988 și 1989, pictura bisericii a fost restaurată din nou de către pictorul autorizat Ion Neagoe din București ajutat de Viorel Țigu și Ion Bădilă din Timișoara.

În exterior, biserica este prevăzută cu ornamente florale, deasupra ușilor și ferestrelor, capiteluri la fiecare stâlp de susținere și scene cu caracter religios pictate pe tablă sau executate în mozaic.

Pe peretele din dreapta, sunt pictate două tablouri ce reprezintă: Mormântul gol al Maicii Domnului și celălalt pe Împărații Constantin și Elena. Pe peretele din

spate este pictată Sfânta Treime.

Pe peretele din stânga sunt aceleași tablouri ca cele de pe peretele din dreapta, cu deosebirea că sunt realizate în mozaic cu sticlă de Murano. Pe acest perete se află și un medalion executat tot în mozaic cu sticlă de Murano reprezentând pe Maica Domnului. Pe același perete din stânga stă rezemată, lângă ușa de intrare a bărbaților în biserică, în partea stângă a acesteia, crucea ctitorului **Hagi, Nicolae, Dimitrie** a cărei inscripție grecească și cu litere grecești a fost descifrată și tradusă de Nicolae Iorga, la data de 28 august 1939, când a fost la Oravița. Biserica are un ceas de turlă de biserică, executat la Ulm (în Germania), care bate sferturile de oră, jumătățile de oră și orele.

În decursul anilor, exteriorul bisericii a fost renovat de mai multe ori. Ultima dată biserica a fost renovată în anul 1996 și zugrăvită în anul 2009.

Capela străjuiește cimitirul care se întinde pe dealul la poalele căruia este așezată biserica. Această capelă își are istoria ei; astfel în secolul al XIX-lea a fost cripta familiei Miletici, după cum indică inscripția de la intrare: ...ridicată de Gabriel Miletici spre aducere aminte de repausaților sei părinți și pentru următorii din familia sa, în anul 1865. Deasupra acestei inscripții apar numele fiicei lui Simeon, Corneliu Corneanu născută Mangica (1871-1944) și al soțului ei, Dr. Petru Corneanu (1864-1954). În stânga ușii, sunt scrise numele mamei Sanfira Mileticiu (1785-1862), Anna, Antanea, consoarta lui Gabriel Mileticiu (1814-1850) și Natalia Mileticiu (1838-1843). În dreapta ușii apare numele tatălui, anume Sretco Mileticiu (1776-1824). Nu este scris nicăieri numele lui Gabriel Miletici, despre care părintele paroh, Ion Găvădină, consideră că nu poate fi înmormântat decât aici.

În această capelă datorită scopului cu care a fost construită la început, și-au găsit locul de veci oameni de seamă ale căror nume sunt incluse în istoria bisericii și a orașului Oravița. Pe lângă cei amintiți, se numără și alții, chiar dacă nu au fost înmormântați la capelă, ci în cimitirul de alături, printre care: academicianul Simeon Manguca, pictorii Dimitrie Turcu și Nicolae Hașca, renumitul doctor, Fometescu, Sim. Sam. Moldovan, Alexandra, mătușa lui Andrei Șaguna. "Privind mausoleul familiei Miletici, te întrebi ce motive, orgolii l-au determinat pe Manguca să-și aleagă alt loc de veci?". Un caz excepțional este cel al ctitorului bisericii Hagi Nicole Dimitrevici, uneori Dumitrovici, cum se sârbizează numele, care s-a născut în anul 1730 și a decedat în anul 1802, așa cum se precizează cu chirilice în Protocolul din 26 ianuarie 1802: "Au repostat robu lui Dumnăzeu, Hagi Nicolae Dumitrovici, lăcuiori Oreviți care au viețuit 72 ani mai nainte fiind ispovăduit și cuminăcat și în bisărica muerească îngropat prin mină Petru Iorgovici parohu și prtoprez al Oreviți".

Cele consemnate de parohul Petru Iorgovici fac să dispară probabilitatea și să confirme că ctitorul a fost înmormântat în pronaosul bisericii, chiar dacă "lespedea dreptunghiulară imitând marmora roșie, de dimensiunea unui mormânt", despre care s-a amintit, nu are nicio inscripție. A fost înmormântat în interiorul bisericii, în parte muierească, așa cum și-a manifestat dorința testamentară, pentru "a fi călcat în picioare de toată lumea pentru păcatele cele multe".

Între ctitorii bisericii actuale din **Covăsânt**, edificată în 1779, este pomenită familia de aromâni **Caracioni**, care a suportat întreaga cărăusie a materialelor necesare pentru zidirea bisericii

Unul din ctitorii bisericii din **Minis**, Arad, construită în 1767, a fost aromânul **Trandafir Tanaczko (Tenetchi?)**, un renumit negustor de vinuri. Pana la sfarsitul secolului al XVIII-lea , slujbele religioase au fost savarsite intr-o biserica din lemn. Abia in anul 1767 a fost ridicata biserica din piatra, cu contributia materiala a bogatilor negustori aromani din aceste locuri. Iconostatsul bisericii cu hramul "Sfintii 40 de mucenici" a fost pictat intre anii 1773-1775 de catre vestitul pictor de origine aromana **Stefan Tenetchi**. O parte din icoanele vechiului iconostas se afla in pastrare la, Colectia de arta bisericeasca din Manastirea Arad- Gai".

Ctitor **Andrei Iacobovici** era un comerciant aromân din **Hălmagiu**, om cu putere financiară și o puternică influență printre enoriasi.

Biserica parohială din Hălmagiu, comuna Hălmagiu, județul Arad, a fost construită în secolul XVIII. Are hramul „Nașterea Maicii Domnului”.

Hălmagiu, străveche așezare românească, este situată într-o depresiune, la extremitatea estică a actualului județ Arad. Cea mai veche atestare documentară este un hrisov de danie de la anul 1211, în care se amintește de „castru Halmagiu”.

La 1359 este amintit primul voievod al românilor din Hălmagiu pe nume Bibarch, iar la 10 aprilie 1451, Iancu de Hunedoara confirmă pe voievodul Moga din Hălmagiu în drepturile sale de voievod al românilor din regiunile Căpâlna, Băița și Hălmagiu, teritorii întinse din județele Arad și Hunedoara. Cunoscut ca reședință voievodală, în Hălmagiu a existat și o viață religioasă intensă cu episcopi, protopopi și lăcașuri de cult proprii.

Cea mai veche biserică ortodoxă existentă azi în Hălmagiu, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, datează din secolul XIV, după cum atestă săpăturile arheologice efectuate între anii 1973-1975 de către Direcția Monumentelor Istorice București. Această biserică a fost luată de la ortodocși, cu toate bunurile ei, prin decret al împărătesei Maria Tereza și predată celor șapte persoane care trecuseră la Uniație, rămânând în folosința acestora până în anul 1948. Rămași fără biserică românii au fost nevoiți să-și construiască o altă biserică.

Biserica parohială cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” a fost construită între anii 1755-1757 din piatră de râu cu mortar de var, prin strădania ctitorilor: **Andrei Iacobovici**, soția acestuia Maria, cneazul Ștefan Pârva împreună cu hălmăgenii și leștiorenii. Mormintele ctitorilor se află în interiorul bisericii (intrare bărbați stânga și naos sub fereastra de nord). Biserica este construită în stil baroc având dimensiunile de 31/12 m. Frumoasa pictură în frescă de pe pereți, cât și de pe tămplă, a fost executată în anul 1768 de către zugravii Gheorghe și Radu Zugravu, după cum arată inscripția de la proscomidiar.

În anul 1867 biserica a suferit unele transformări: pereții au fost ridicați cu cca. 80

de cm. Ușile și ferestrele au fost mărite, iar prin distrugerea bolții a fost distrusă și pictura ce exista pe ea. Tot atunci s-a construit și un balcon deasupra pronaosului, afectându-se și o altă parte din pictură. În această situație, pentru a acoperi stricăciunile, s-a tencuit toată suprafața interioară, iar peste pictura originală de pe tâmplă s-a suprapus o altă pictură, în ulei, realizată de pictorul Ioan Demetrovici din Timișoara.

Inițial biserica a fost acoperită cu șindrilă, iar turnul cu tablă. În anul 1896, acoperișul din șindrilă a fost înlocuit cu tablă.

În anul 1967 s-a hotărât pictarea bisericii și cu această ocazie s-a descoperit existența unei picturi de valoare ce a fost acoperită cu mortar în anul 1867.

Direcția Monumentelor Istorice în colaborare cu Departamentul Cultelor, a organizat scoaterea de sub tencuială a picturii, cu valoare artistică și culturală deosebită, pictorii fiind unii cu renume în epocă, mai ales Radu Zugravu (el și ucenicii săi pictând biserica din Gura Văii-Vâlcea, schitul Brădet-Argeș, schitul Cornet-Vâlcea și scene din viața Cuvioasei Filoftea de la Curtea de Argeș).

Cea mai reușită pictură a lui Gheorghe și Radu este Judecata de Apoi de pe peretele de apus al bisericii din Hălmăgiu, după cum precizează profesorul V. Drăguț în lucrarea „Pictura românească în imagini” (București, 1976).

Scoaterea de sub tencuială, dar păstrarea urmelor de buceardare din pereți, a fost executată de pictorul specialist Arutiun Avakian din București, în anul 1968. Tot atunci a fost demolat și balconul.

Între anii 1970-1971, au fost scoase în evidență formele vechilor ferestre și figuri de sfinți și cuvioși pictați între ferestre, care au fost de asemenea restaurate împreună cu pictura de pe tâmplă. Tot în această perioadă a fost pictată bolta bisericii în tempera și au fost completate spațiile libere care erau nepictate. Toate aceste lucrări au fost executate de pictorul restaurator Ieromonah Firmilian Gh. Ciobanu ajutat de pictorul Gheorghe Trășculescu, ambii din București.

Sfințirea bisericii a avut loc la 11 iulie 1971 de către episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmăgiului, Teoctist Arăpaș, viitorul patriarh al României, sub pastorația preotului Radu Bejan.

Armani remarcabili din Bihor

În secolul al XVIII-lea, în urma prigonirilor pornite de turcii musulmani împotriva populației de origine creștină, românii din Grecia și Macedonia au hotărât să treacă Balcanii și să se stabilească la nord de Dunăre, în Ungaria, Polonia, Galiția și în alte țări. Printre acești emigranți, îi întâlnim atât pe acei negustori care practicau comerțul ambulant, cât și pe cei grupați în așa numitele „companii”, capabile să poarte tratative la cel mai înalt nivel. O bună parte dintre aceștia au poposit și în zona Bihorului. După alungarea turcilor în 1692 s-au stabilit la Oradea unde treptat au reușit să pună pe picioare comerțul decăzut și au construit lacasuri ortodoxe de rugăciuni.

Biserica cu Luna, a fost construită în Oradea, inițial de ctitori Püspöki Mihai și Dimitrie Driva, iar mai apoi și cu ajutorul norodului armanesc și românesc neunit în anul 1803. Catedrala este închinată Adormiri Maicii Domnului, dar este numită

astfel datorită unui mecanism unic în Europa, aflat pe turla bisericii, care are menirea de a pune în mișcare o sferă cu diametrul de 1 m, de forma lunii, vopsită jumătate în negru, jumătate în auriu. Această sferă se deplasează după mișcarea de rotație a Lunii în jurul Pământului și arată, prin rotirea sa, toate fazele Lunii.

Biserica Velența din Oradea, a fost ridicată cu ajutorul donațiilor care s-au făcut de către comunitatea macedo-română. O candelă ornată cu scena Răstignirii Domnului este, potrivit inscripției în limba greacă, dania „A lui Theodor Rusi, 1775”, iar candelabrul mare cu doisprezece brațe lucrat în metal ornamentat a fost donat în 1781 de către Dimitrie Para și familia sa. Chiar în curtea Catedralei au fost descoperite două morminte din secolul al XVIII-lea aparținând fraților **Mag**, comercianți macedoromâni și cel mai probabil binefăcători sau chiar ctitori ai lăcașului. Biserica cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril din Oradea, este una dintre cele mai vechi așezări de cult, de religie ortodoxă din oraș. Această biserică a fost construită în perioada 1768-1779 în locul unei biserici de lemn. Lucrările la biserică au fost conduse de inginerul de origine austriacă Schultz. Biserica a fost refăcută în urma gravului incendiu din anul 1836, lucrările fiind finalizate în anul 1864 când se atașează și turnul ajungând la forma actuală. Lăcașul bisericesc are un număr de 49 icoane și trei uși cu inscripții în limba greacă. Amvonul are nouă icoane de ierarhi. În biserică sunt expuse icoane pictate pe lemn și pânză din secolul al XVIII-lea extrem de valoroase.

Episcopul Efrem Veniamin al Oradiei, era confirmat prin diploma imperială din anul 1695. De neam macedo-român, acesta a păstorit la Oradea până în anul 1707, când, din cauza prozelitismului catolic susținut de curtea imperială, precum și a persecuțiilor suferite, a fost nevoit să părăsească Oradea, trecând în Muntenia și de aici la Constantinopol. În Muntenia Episcopul Efrem a fost primit de Episcopul Râmnicului, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, căruia îi descrie persecuțiile la care este supus poporul și Biserica Ortodoxă din Transilvania, mai ales din zona Bihorului.

Episcopul ortodox Petru Hristofor (1708-1712), cel care i-a urmat lui Efrem, a făcut parte, după spusele istoricului sibian Mircea Păcurariu, dintr-o familie de macedoromâni stabiliți la Oradea.

Meletie Covaci (1707, Naousa, Macedonia Centrală - 11 aprilie 1775, Oradea) a fost un episcop român unit cu Roma. S-a născut la începutul sec. al XVIII-lea în localitatea Naousa (denumirea veche Nagusta) din Rumelia, probabil într-o familie macedoromână (aromână). După ce s-a refugiat la nord de Dunăre a fost hirotonit preot pe 29 iunie 1734 de către episcopul sârb al Aradului, Isaia Antonovici. În 1736 a trecut la unirea cu Roma și a activat ca preot și mai apoi ca protopop la Diosig, apoi protopop la Oradea, de unde a fost propus de preoți ca episcop. În vara anului 1748 papa Benedict al XIV-lea l-a numit pe Meletie Covaci episcop titular de Tegea și auxiliar și vicar al episcopului latin Paul Forgách, pentru parohiile unite. În 1756 episcopul Meletie a cerut împărătesei

Maria Terezia, prin intermediul Consiliului Locotenentei înființarea de „școli populare” la Oradea, Beiuș și Vașcău. Împărăteasa a răspuns pozitiv la această cerere așa cum se poate vedea în șematismul Diecezei Latine de Oradea pe anul 1765, pag. 164. Episcopul Meletie Covaci s-a stins din viață în 11 data de aprilie 1775, în orașul de reședință, Oradea.

Zaharia Carcalechi (1784 sau 1787-1856), s-a născut într-o familie de comercianți Armani din Oradea. După ce se stabilește la Buda, Zaharia se angajează la o tipografie. Beneficind de editura de presă a lui Emanuil Gojdu, editează cărți de teologie și filozofie în limba Română. Mai apoi, părăsește capitala Ungariei și se stabilește la București în 1837.

Alexandru Gavra (1797-1884) s-a născut și el la Oradea. A fost cel mai probabil înrudit cu familia Gavriileștilor, macedoromâni, ai cărei reprezentanți au susținut material ridicarea Bisericii cu Lună. Alexandru a fost un învățat român, a activat timp de 55 de ani ca profesor de matematică și geografie și director al Preparandiei din Arad (1821 - 1877). A editat și adnotat o parte a cronicii lui Gheorghe Șincai și a publicat un lexicon de conversație (până la litera C), prima încercare de enciclopedie românească.

*Sursa: Macedoromânii din Bihor. Oameni și fapte
Gabriela Ananie*

Nobili de origine Armana

Alexander Von Petrino

Deputat în dieta provincială a Bucovinei, ministru la cabinetul din Viena, luptător pentru românitate.

”Provenind dintr-o veche familie de negustori aromâni stabiliți în Moldova la sfârșitul secolului al XVIII-lea, baronul Alexandru Petrino s-a născut la 18 mai 1818 în Vășcăuți pe Ceremuș, ca fiu al marelui negustor și proprietar funciar Apostolo Ioan Petrino. Acesta a fost înnobilit, în 1836, cu titlul de baron al statelor austriece, pentru activitatea meritorie desfășurată în domeniul agriculturii, meseriilor și comerțului. Alexandru Petrino, după absolvirea Gimnaziului din capitala provinciei, a studiat o perioadă la Institutul Filozofic din Cernăuți. În anul 1838, în urma decesului prematur al tatălui, a fost nevoit să-și întrerupă studiile, dedicându-se administrării moșiilor familiei, pe care le-a sporit, în 1855, prin cumpărarea moșiei Budineț (districtul Storojineț) de la Vasile Morțun. Făcând parte din rândul celor mai bogați moșieri din Bucovina, Alexandru Petrino a fost membru fondator al Asociației pentru Cultura Țării, al Societății pe Acțiuni "Căile Ferate Locale din Bucovina", al Institutului de Credit Funciar, sprijinind înființarea Bibliotecii Țării în Cernăuți și a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. În plan politic, a fost un adept declarat al curentului federalist și a propunerilor de reformare a imperiului în acest sens, făcute de noul guvern condus de Agenor Goluchowski, după prăbușirea regimului neabsolutist, în 1859, ce au fost cuprinse în Constituția imperială din

octombrie 1860. Ca urmare, în aprilie 1860, Alexandru Petrino a fost numit membru în Consiliul Imperial lărgit din Viena, unde a avut mai multe intervenții pe tema necesității îmbunătățirii situației Bisericii Ortodoxe, a școlii și a administrației bucovinene, votând pentru propunerea majorității federaliste de reformare a imperiului pe baze federale. După instituirea camerei legislative a Bucovinei, a fost ales deputat în repetate rânduri”

Familia **Baron Mustatza** (MUSTAȚĂ) VON SADGORA (SADAGURA)

Nicholas Mustatza (Nicolae Mustață), descendent al unei familii de aromani veniti din Grecia, proprietari de pamant in Bucovina a fost facut baron al Imperiului Habsburgic. Baronul a avut in stapanire regiunea Sadagura, de langa Cernauti, sute de hectare de teren arabil, precum si paduri. Familia s-a stabilit in Bucovina din cauza represaliilor Turcesti.

CASTELUL MUSTATZA - SADGURA (astazi nu mai exista - este o scoala)

Contributia armanilor la construirea bisericilor din Ardeal

Biserica de zid cu hramul "Buna Vestire", a grecilor Înălțarea sa a fost consecința conflictului confesional dintre ortodocși și greco-catolici care a avut ca obiect biserica din cartierul Lipoveni. După adjudecarea acesteia greccatolicilor, ortodocșii, mulți dintre ei negustori macedo-români, au folosit ca lăcaș de închinăciune o șură, abia după publicarea Edictului de Toleranță (1781) fiind obținut terenul pentru edificarea unei noi biserici. Construcția va fi început, deci, prin 1782. La 19 aprilie 1783 Simon Zugravul data o icoană împărătească, marcând, poate, momentul final al lucrărilor. Ulterior, bisericii-sală cu absida altarului decroșată, semicirculară și la interior și la exterior, i-a fost adăugat turnul-clopotniță, lucrările de extindere fiind probabil continuate și cu înfrumusețarea interiorului, unde a fost instalat un impresionant iconostas zugrăvit de echipa lui Simion Silaghi. Pictură murală biserica a avut doar în altar, databilă după jumătatea secolului al XIX-lea.

Biserica din Seini Maramures

Biserica sa construit din banii enoriasilor romani, dar mai mult prin contributia macedo-românței Mariei Somlea si îndeosebi prin stăruinta preotului-cărturar George Maniu, s-a reusit găsirea unui loc potrivit pentru înălțarea unei biserici românești monumentale în centrul Seiniului."

Familia nobiliara Stratimirovici

Unul dintre reprezentantii cei mai distinsi ai acestei familii a fost mitropolitul, filozoful, pedagogul, juristul si politiceanul **Stefan Stratimirović** (1757-1836), precum si a nepotului sau, generalul **Đorđe Stratimirović** (1822-1908). Toate generatiile acestei familii au avut oameni remarcabili, iar dupa parerea mea, Stratimirovicii acestia isi trag originea de la dinastia vlaho-bulgara a Sismanizilor, respectiv a Asanastilor.

Urmasii familiei, in cea de-a doua Migratiune a popoarelor de rit ortodox, s-au refugiat din Hertegovina in regiunea de azi a Voievodinei, numita Bačka, obtinand de la Austrieci titlu nobiliar si mai multe proprietati.

Predecesorii lor **Bogici Vuckovici Stratimirovici**, cu fratii Ivan, Toma si Nikola au ridicat la Trebinje rascoala de la anul 1737, impotriva Turcilor.

La indemnul patriarhului **Arsenije Jovanović Šakabenta**, toti rasculatii din muntii Hertegovinei, au sarit in ajutorul Austriecilor, dupa care s-au stabilit in Backa, deoarece au obtinut de la Maria Tereza privilegii, iar Bogici titlul de nobil si mosia numita Kulpin.

Conform unor inregistrari, cei mai indepartati inaintasi ai Stratimirovićilor au fost cei din familia feudala **Balšići**. Despre aceasta marturiseste inregistrarea de la 1745: "Confirmarea nobiliara și de subvenții pentru mosia Kulpin, de pe 10 iulie", a aceluiasi an, oferita lui "Bogić Vučković Stratimirović si fratilor sai...".

Mitropolitul Stevan Stratimirović, s-a nascut la anul 1757, din tatal Jovan si mama Angelina, in Kulpin. Scoala o face mai intai in locul natal, iar apoi la Novi Sad, Segedin si Vac. Filozofia si dreptul studiaza la Pesta si Viena, iar bogoslovia si istoria o face cu arhimandritul Jovan Rajić.

Sub influenta mitropolitului Moise Putnik, Stratimirović se calugareste devenind foarte repede arhimandrit la manastirea Krušedol, iar din 1786 devine episcop la Buda, unde va ramane timp de 4 ani. La Soborul din anul 1790, de la Timisoara, desi cel mai tanar, dintre episcopi, este ales de mitropolit.

Fiind calificat pe plan diplomatic, reuseste sa primeasca increderea Austriecilor, iar cu ajutorul comerciantului de origine armana **Dimitrie Anastasijević Sabov** (1726-1803), intemeiaza primul Gimnaziul sarb de Karlovac la anul 1791, iar la anul 1794 si bogoslovia de la Karlovac si Stefaneum in 1797.

Dupa ce a inceput Prima rascoala a sarbilor sub Karađorđe, Stratimirović a facut tot posibilul ca pe acesta sa-l ajute, istorici cazand de comun acord ca mitropolitul a fost una dintre cele mai inteligente persoane si unul dintre cei mai buni consilieri politici ai timpului. Prin influentele sale a ajutat rascoala sarba ca Austriecii sa-i ajute pe rasculati si sa-i aprovizioneze cu arme, hrana si toate cele necesare.

A contribuit foarte mult si la dezvoltarea stintei, la editarea de carti bisericesci, introducand istoria in scoli ca materie obligatorie.

A trait 79 de ani, iar in fruntea mitropoliei de Karlovac a fost timp de 46 de ani.

Dorđe Stratimirović, s-a nascut la Novi Sad in 1822. Liceul il face la in orasul natal iar apoi inscrie scoala de cadeti la Titel. Dupa terminarea academiei militare, se angajeaza ca sublocotinent la Milano, Pavia si in alte localitati din Italia. La inceputul revolutiei din 1848 il intalnim la Novi Sad iar apoi la Sremski Karlovac, fiind ales de presedinte al Consiliului national sarb. Pana la venirea voievodului Stevan Šupljikac, s-a ocupat de toate necesitatile militare.

In istorie este cunoscut ca primul comandant al voluntarilor in lupta sarbilor contra maghiarilor de la anul 1848 din Sremski Karlovci. Dupa ce sarbi reusesc sa-i infranga pe unguri, pe 15 mai la Marea adunare nationala a fost proclamata Voievodina Sarbeasca.

Dupa inabusirea revolutiei Maghiare, Austrieci in 1849, desfinteaza Voievodina Sarbeasca si intocmesc o administrare militara interimara, care se va numi Voievodatul Sarb si Banatul de Timisoara.

Armanul **Mihailo Polit Desančić**, spunea despre Stratimirovi ca era "încrăzător, imprevizibil, cumpatat și extrem de curajos".

Dupa terminarea carierei militare, din 1859, Stratimirović, participa la mai multe misiuni diplomatice din Austria, Muntenegru, pe insula Corfu, in Epir, Serbia si Italia. Din 1877, se retrage la Viena, unde traieste pana la sfarsitul vietii.

Armani de prin Balcani

Đorđe Jovanović – Primul sculptor sarb si academic (Novi Sad, 21 ianuarie 1861- Beograd, 23 martie 1953), intemeitorul scolii de arta, din care mai tarziu se constituie Academia de arta. Cea mai importanta parte a muncii sale de creatie sunt monumente publice și portrete: Monumentul eroilor din Kosovo, în Krusevac a prințului Milos, din Pozarevac, Joseph Pancic, Bones Taušanović, Vuk Karadzic, precum și multe monumente din Belgrad, Cimitirul Nou.

Đoka s-a nascut la Novi Sad, fiind cel mai tanar dintre cei 7 frati, din tatal Nikola si mama Jovanka. Gimnaziul il face la Karlovac, iar apoi la Pozarevac si Belgrad, iar din 1884, inscrie Academia de pictura la Viena. In anul urmator, trece la Munchen, pentru a continua studiile, unde o cunoaste pe nemtoaica Ema Viktoria, cu care se casatoreste avand doi copii.

In 1887, merge la Paris unde invata sculptura, absolvind in 1890, iar anul urmator se reintoarce in Serbia.

Familia Kiki, comercianti armani din Vlahoklisura. **Nikola P. Kiki**, s-a nascut in 1797 in Vlahoklisura iar in 1832 se muta la Belgrad, unde deschide o alimentara. Se ocupa si cu exportul de orez si tutun, in Romania si Rusia. La Odesa a avut o fabrica de tigarete, care a functionat pana la izbucnirea I Razboi Mondial. Prima data a fost casatorit cu fica lui Duka Pešika, iar apoi cu fica lui HadžiĐorđe Petrović, comerciant din Bešenova in Srem.

Nikola D. Kiki, nascut in 1841, la Klisura. A donat mosia sa pentru construirea unui spital pentru sarmani.

Evgenija Kiki, a fost fica lui **Nikola Naumović** nascut la Kruševo. Nikola cu fratele sau Đorđe, au venit la Belgrad, unde au deschis un magazin in cartierul Dorćol (Zerk), iar mai pe urma alt magazin pe strada Hilandarska. Editorii primului ziar sarbesc au fost fratii **Publije si Georgije Markides Puljo**.

Dimitrije Nikolajević Darvar, a fost un scriitor Maghiar, Miklós Döme Darvar, nascut la Zimony sau Klisura, a trait la Viena, unde se si stinge din viata la anul 1825.

A scris multe carti in limba greaca.

Luka (Gelovic-Gelu), Čelović (Trebinje, 18 octom. 1854 - Belgrad, 15 aug.

1929), a fost comerciant și filantrop, unul dintre cei mai bogați oameni din Serbia. În 1872 părăsește Bosnia și se stabilește la Belgrad, la conțeteanul sau arhimandritul Nićifor Dučić, învățând meserie în cunoscutul magazin, pe acea vreme, a lui Radosavljević și Ignjatijević.

Lupta voluntar împotriva Turcilor 1876-1878, iar după război, preia activitatea de comerciant și deschide propriul său magazin, alimentară. Din acest simplu magazin, Luka pe parcursul timpului, reușește să întemeieze mai multe întreprinderi industriale, ajungând foarte bogat.

Ćelović, lasă aproape toată moștenirea sa Universității din Belgrad

Nikola Spasić (Belgrad, 2 noiembrie 1838 - Corfu, 28 noiembrie 1916), comerciant și filantrop, președinte al Bursei din Belgrad, președinte al Bancii de trafic și membru al Consiliului de Administrație al Bancii Naționale a Regatului Sârb. Nikola se tragea dintr-o familie de comercianți.

Ne având urmași, întreaga sa avere a fost folosită pentru construirea de spitale în Iz Belgrad, Ljubovije, Krupanj și Kumanovou, iar la Knjaževac un orfelinat.

Despre **Ilija M.Kolarac**, comerciant, s-a spus că poate face bani și din piatră seacă. Ilija a fost în primul rând un filantrop, care împreună cu Miša Anastasijević, Luke Ćelović și Nikola Spasić, lasă statului Sârb și orașului Belgrad, cele mai frumoase clădiri.

De la înființarea fundației Kolarac, au fost respectate dorințele întemeietorului în întregime, astfel că bunurile au fost folosite pentru dezvoltarea culturii, a artei și a educației poporului sârb.

Ilija termină școala elementară în localitatea natală, iar apoi începe să cumpere peste din Panciova de la pescari, pe care îl vinde refugiaților Sârbi. Mai târziu, pleacă la Belgrad având doar 30 de bani în buzunar, iar apoi la Varșet lucrează în comerț. Acolo învață meseria și se reîntoarce la Belgrad.

S-a ocupat cu comerțul de alimente, cereale, animale, reușind în scurtă vreme să strângă o sumă considerabilă de bani.

Arhierii sârbi de origine vlahă-aramană

Din anul 1766, de la desființarea patriarhiei de **Ipek (Peci)** și până la unirea patriarhiei Sârbești la anul 1920, au fost hirotoniți mai mulți arhierii, printre care și câțiva de origine armană, pe care am reușit să-i deslușesc din puținele date pe care am reușit să le găsesc.

METODIJE II, mitropolit de Skoplje 1892-1896, născut în Gjirokastra.

VLAHO, episcop de Prizren, pe la anul 1346. Este amintit în registrele proprietăți Sfintei Fecioare din Htetovo. Se presupune că a fost predecesorul episcopului Georgije (Markuša).

GEORGIJE (Markuš), episcop de Prizren 1333-1346.

GEORGIJE (Popović), mitropolit de Timișoara 1745-1757. S-a născut pe la anul

1701, din tatal Miloš, preot si mama Efrosina in Stari Vlah. Nu a avut pregatire teologica, insa a fost considerat un foarte mare duhovnic. S-a calugarit la manastirea Dečani. Patriarhul Arsenije IV la hirotonit pe 3 august 1735 de mitropolit al Nisului. A murit pe 1 decembrie 1757 fiind inmormantat in biserica sarbeasca din Timisoara.

VENEDIKT (Kraljević), episcop in Dalmatia 1810-1823, nascut pe 15 ianuarie 1765 in apropiere de Salonic din tatal Hristodul si mama Alexandra. S-a calugarit in manastirea Sfanta Anastasia de langa Salonic. Dupa o vreme petrecuta la Bucuresti si Ianina, din 1806 este hirotonit mitropolit de Dabar, apoi de Prizren.

DIONISIJE (Popović), mitropolit de Pesta 1791-1828, nascut la anul 1750 in Kožane, langa Salonic. La Belgrad il inlocuieste pe mitropolitul Eeremia din 1784 sau 1785. Dupa cucerirea Belgradului de catre Turci, se refugiază in Austria, la mitropolitul **Stefan (Stratimirović)**. Moare in 1828 si este inmormantat in biserica Soborniceasca din Sentandrei, Ungaria.

MELETIJE, mitropolit de Prizren 1854-1895, s-a nascut la Seres, iar scoala de bogoslovie o face la Halca. A fost decorat de catre statul Sarb cu medalia sfantului Sava de gradul I. Moare la anul 1895 si este inmormantat in biserica Sfantul Gheorghe.

PAJSIJE, mitropolit de Skoplje 1868-1892, s-a nascut in 1806 la Negus. Scoala o face in localitatea natala, iar apoi la Constantinopol si Halca. Moare pe 29 noiembrie 1892 la Skoplje, fiind inmormantat in biserica Sveti Spas.

Ioachim III Magnificul (30 ianuarie 1834 – 26 noiembrie 1912), a fost Patriarh de Constantinopol din 1878 pana in 1884 si din 1901 pana in 1912. Se naste la Constantinopol, din parinti Armani din Krusevo. Scoala o face la Viena, intre anii 1858-1861 a fost deacon, iar din 1864 episcop la Varna iar apoi din 1874 la Salonic.

Alti armani din Prima rascoala

Fratii **Petar si Predrag Novakovići-Čardaklija**, de origine din zona Gostivar. Aceasta familie a dat nastere la mai multi haiduci si eroi. Capitanul Petar Novaković, in Prima rascoala a sarbilor, a fost de partea lui Karadjordje, fiind trimis trimis in diverse misiuni diplomatice: in 1804 in Rusia, 1805 in Turcia si in 1807 in Valahia. Moare la Belgrad in 1808.

Vreta din Kolar, a fost un macedo-roman, s-a distins in armata din Smederevo, devenind apoi administratorul orasului.

Milutin Petrović, a fost fratele mai tanar al lui Hajduk Veljko, luptand impreuna din 1807, iar dupa 1813, pleaca in Austria si Rusia. Se intoarce in tara in 1805 si ia parte la rascoala Doua a sarbilor.

Paulj Matejić din Melnica, a fost un lider national de rebeliune din Mlava. S-a distins in lupta de la Deligrad din 1806, fiind considerat ca unul dintre cei mai mari eroi. Karađorđe il avanseaza in grad si il face voievod de Mlava la anul 1807. La inceputul rascoalei a fost sub comanda lui Petru Dobrnjak, apoi in 1803 se refugiază in Austria. In tara se reantorce in 1820.

Ilija Stošić, nascut la Žagubica a fost si el la inceput de rascoala sub comanda lui Petru Dobrnjak, ca mai tarziu sa ajunga voievod de Homolje. Deasemenea si el se refugiază in Austria si Rusia in 1803. In Serbia se reantorce in 1817.

Georgi Zografski

Georgi Zografski (1871-1945), pictor de origine armana, descendent din tribul lui Damian Janculov (1770 - 1830), din Tresonce, trib care sa ocupat cu arta picturi, a sculpturi, a gravuri, precum si cu constructii.

S-a nascut in satul Papradiste de langa Veles in 1871, din tatal Jacob si mama Kata, in familia Renzo-Zograf, care a dat nastere multor mesteri artisti. Inca de tanar il urmeaza pe tatal sau de la care invata meserie.

La varsta de doar 13 ani, este martor la uciderea multor membri ai familiei sale, de catre o grupa de Albanezi dintr-un sat din apropiere. Una dintre femei a fost rapita, iar casa lor arsa. Din aceasta cauza Jacob este nevoit sa plece din localitate si sa se stabileasca in orasul Veles in 1884. Aceste evenimente l-au afectat in mod tragic pe Georgi, el reconstruind-le ulterior in lucrarile sale.

In 1887, consulul Rus din Prizren, Ivan Yastrebov, vazand picturile sale, ii propune sa mearga in Rusia, sa invete arta picturi. Cu ajutorul verisorului sau Dime Andreev, care la acea vreme a construit biserica Sfantul Gheorghe din Prizren, pleaca la Moscova si Petrovgrad.

Dupa ce se intoarce din Rusia, in 1888, sta o vreme in Bulgaria, dupa care se reantorce in Macedonia si lucreaza impreuna cu tatal sau in Macedonia, Bulgaria si Serbia pana la anul 1907.

La Sofia, Jacob si Giorgi isi infinteaza propriul atelier de pictura, facand fresce si decoratiuni de perete la familiile instarite de Macedonieni care locuiau in acest oras.

In 1894 Zografski se casatoreste cu Sava Mitsikov, cu care il va avea pe fiul sau Todor. Dupa patru ani sotia sa moare iar Zografski impreuna cu tatal sau Jacob, pleaca in Serbia. In 1903, se recasatoreste cu Rosa Vecinova din Veles, cu care va avea trei copii Jovan, Jordan si Danco. Pe parcursul acestei perioade, picteaza iconografia din bisericile Sfantul Nikola si biserica Inaltari Domnului din satul Mine, precum si manastirea Sfantul Dimitrie din Veles.

Dupa decesul tatalui sau, in 1907, Zografski pleaca la Niš, unde isi deschide propriul sau atelier. Acolo picteaza icoanele din biserica Arhanghelul Mihail din satul Balainat, Sfantul Ilija din Pecnivtsi, Catedrala Sfintii Apostoli din Turekovac si altele. În această perioadă, Zografski mai picteaza si portrete ale unor personalități celebre și politice din Serbia.

In istoria artelor plastice, Gjorgji Jakovov Zografski este listat la rangul lui Dimitar

Andonov Papradishki , Kosta Vangelov , Gavril Atanasov Berovec si alti.
Multe din picturile sale, azi se gasesc in colectii particulare din Bulgaria.

Dimitrije Demeter

S-a nascut si a trait la Zagreb (1811-1872.), fiind poet, dramaturg, traducator si publicist, un Sterija Popovici al Croatiei.

Dimitrije provine dintr-o familie de comercianti de origine armaneasca. Liceul il termina la Zagreb in 1827, apoi studiaza filozofia la Graz (1827-1829), medicina la Viena (1829-1834) si Padova (1834-1836). In timp ce studiaza, sa ocupat si opera literara, dar dupa intoarcerea in tara, se alatura **miscari Ilirice**. La inceput a lucrat ca medic, insa incepand din anul 1841, se ocupa doar cu literatură. În dramele sale a cautat sa fuzioneze traditia croata cu cea europeana. A folosit teme istorice si-a exprimat aspiratiile sale patriotice si a vorbit despre conditiile sociale actuale.

Dupa ani revolutionari 1848-1849, Demeter a contribuit foarte mult la dezvoltarea limbii Croate, devenind consilier al academiei Ilirice. A editat almanahul Iskra, Südslavische Zeitung, Danica, Monitorul Oficial si altele.

Se stinge din viata in 1872, fiind inmormantat la in cimitirul ortodox din Pantovčak. A scris nuvele, critică literară și de teatru, librete de operă, avand un rol foarte important in viata culturala a Zagrebului si a Croatiei in general.

Una dintre lucrarile sale cele mai insemnate este poemul "Grobničko polje", conceput la anul 1842, unde descrie luptele medievale, glorioase ale Croatilor impotriva navalitorii Tatari.

Dimitar Krstević – Diciu

A fost pictor iconograf, nascut in satul **Mijacilor**, Tresonce (1819-1872), reprezentant al scoli de arta din Debar.

Numele de familie l-a primit dupa tatal sau Krsti, care era deasemenea artist iconograf. S-a casatorit la anul 1839, a invatat meserie de la tatal sau inca din tinerețe. Cu arta desenului s-a ocupat intreaga familie, fiul sau Avram, nepotul Krsto, pana in 1929, inca mai erau in viata urmasii sai Mirča Ilić si Serafim Milošević. Dealtfel, Mirča a pictat icoanele din bisericile Nićiforovo si Vrutko.

Dičo, fiind unul dintre cei mai cunoscuti iconografi ai sec. 19, a pictat icoanele din Kujevska Prečasta, Lazaropolje. Pe parcursul scurtei sale vietii, a pictat peste 2000 de icoane pentru bisericile ortodoxe de prin Macedonia, Serbia si Grecia. A lucrat in mod sistematic la toate iconostasele, o caracteristică a operei sale este faptul că a pictat icoanele pe un fundal neutru, în general, de aur, in felul acesta exprimand spiritualitatea sfinților.

A intocmit deasemenea si iconostasul biserici Sobornicesti din Vranje.

Cativa Armani remarcabili

Zoran Hristić (Belgrad, 30 iul. 1938), compozitor de muzica contemporana. La initiativa lui Dušan Radović din 1979, ajunge redactor, director si fondator al

Studioului B-Concert. Din 1982 pana in '89, a fost principalul redactor muzical la Radio Belgrad, apoi la RTVB si RTS, in functia de redactor-șef al personalului editorial de Muzica pana in 1995. Este director artistic și selecționerul festivalului BEMUS- si Mokranjčevi dani. A excelat în domeniul scenaristic, film și muzică de teatru.

Inca din copilărie a inceput sa invete sa cante la pian, prima compozitie "Igra za klavir", a aparut in 1949. De la varsta de doar 15 ani a compus prima Toccata la pian, cu care a castigat concursul studentesc, dupa care s-a inscris la Conservatoriul din Milano, iar apoi la academia de Muzica de la Belgrad.

A compus lucrări solo și camerale, lucrări vocale și instrumentale, spectacole de balet, lucrări Radiofonice, muzică pentru teatru, film și televiziune.

A primit numeroase premii si distinctii.

Petre Prličko (Veles, 13 mart. 1907- Skoplje, 16 noiem. 1995), actor macedonian si iugoslav. A jucat in in mai bine de 500 de roluri la teatru si film.

A primit numeroase premii si distinctii.

Numele sau adevarat a fost Perica Aleksić. In 1923, paraseste scoala si se alatura unei trupe de actori calatori pe nume Mihajlo Lazić. Aici a inceput cu aprovizionarea si cu decorarea, iar mai apoi primeste si diverse roluri. Incurajat de succesul pe care l-a avut la public, intemeiaza propriul sau teatru.

In 1931, intemeiaza un alt teatru pe nume „Boem“, care va avea un rol important pe plan national. Devine Membru al teatrului National din Skoplje in 1939, iar din 1944, face parte din teatrul partizanilor „Kočo Racin“, care mai apoi devine teatru national al Macedoniei.

Sa distins si ca regizor de teatru.

A debutat cu filmul „Frosina“ (1952), apoi „Mandanata“, in rolul „Mis Ston“, pentru care va primi premiul „Zlatna arena“.

Mihailo Lađevac, (Belgrad 22 ian. 1976), facultatea o termina 1999. Din 2001 devine membru al teatrului National.

A jucat in filmele: 2007. "Miloš Branković", 2003. "011 Beograd", 2009. TV Serialul "Kad na vrbi rodi grožđe", "Čuvari osmeha".

A obtinut mai multe premii si distinctii.

Kosta Abrašević (Ohrid, 29 mai 1879- Šabac, ian. 1898), a fost poet, nascut intr-o familie de comercianti. Scoala o face in localitatea natala iar apoi la Sabac. Primele poezii le scrie la liceu, devine socialist, se ocupa si cu diverse traduceri din germana. Poeziile sale au fost traduse in rusa, maghiara, albaneza si romana.

A intemeiat societatea "Abrašević" in 1905 la Belgrad.

Milentije Popović (1913-1971), a luat parte la lupta de eliberare de ocupatia nazista in Razboiul II Mondial. In perioada intre anii 1967-1971 ocupa locul de presedinte al adunari Federale Iugoslave.

Este nascut in 1913 la Crna Trava, de langa Leskovc. Scoala elementara si liceul il face la Leskovac, iar in 1937 absolveaza facultatea de Tehnica din Belgrad.

Încă din 1933, devine membru al partidului Comunist Iugoslav, din 1941 se ocupa cu propaganda anti nazista, cu organizarea de actiuni armate si diversiuni. După război, din 1948, devine ministru de comerț exterior al FNR Iugoslavia, din 1953 membru al consiliului executiv Federal, din 1958 presedinte al consiliului Federal de stiinta, general-maior in rezerva, precum si alte functii in partid.

Miodrag Popović (Popovi, Crna Trava, 16 oct. 1920-Belgrad, 2005), a fost istoric, eseist, poet, profesor la Univerzitatea din Belgrad. Devine membru de partid încă înainte de război. Școala elementara si liceul o face la Belgrad (1939). Studiaza apoi medicina si filozofia. A fost secretar si membru al redactiei revistei „Mladost“ si ziarist la Radio Belgrad. Este arestat din 1949 pana in 1950. Din octombrie 1950 se angajeaza ca bibliotecar la facultatea de Filozofie, iar mai apoi ca asistent. Isi ia doctoratul in 1957 iar apoi devine profesor de catedra. S-a pensionat in 1980. Ce-a mai insemnata carte a sa a fost “Istorija srpske književnosti” din 1968-1971.

Cativa Armani remarcabili – partea II

Avram Petronijević (Tekija, 2/13. sept. 1791- Tarigrad, 10/22 april. 1852), om de stat, presedinte al Guvernului in mai multe randuri si ministru de afaceri externe al cnezatului Sarb.

Școala o face la Orsova in Romania. In 1817 se reantorce si devine secretarul personal al cnezului Miloš Obrenović. A fost membru al deputatilor sarbi la Tarigrad, din 1821 pana in 1826, iar mai tarziu devine si trimis al sarbilor la Poarta Otomana.

La anul 1846 devine intreprinzator, deschizand prima fabrica de sticla in localitatea Belnici, doi ani mai tarziu exporta produsele in Turcia. In muzeul din Jagodina pot fi vazute produsele sale din sticla, care totodata sant cele mai vechi produse industriale sarbesti. Fabrica era cea mai veche din Balcan.

A fost poliglot cunoscand limba germana, greaca, romana, italiana, turca si franceza.

Împreuna cu Toma Perišić Vučić a organizat rascoala numita Miletina, împotriva absolutismului lui Milos Obrenovic. La determinat pe cnez sa accepte o noua Constitutie, de la anul 1838. Pe vremea cnezului Aleksandru Karađorđević, din 1844 si pana la moarte, a ocupat functia de ministru de externe.

Se stinge din viata in 1852, fiind inmormantat in biserica Sfanta Parascheva din Istanbul.

Familia Protići, sant de origine din Stara Srbija (Serbia Veche). Reprezentantul familiei protoiereul Antoniu, care in cea de-a doua jumătate a sec 18, a slujit ca preot la Požarevac si Rama mai bine de 13 ani. Preotul a avut doi fii, pe Jovan si Stevan, care înainte de anul 1804 s-au ocupat cu comerțul la Požarevac.

Stevan Protić, ajunge in conflict cu cnezul Miloš si se considera ca a fost ucis si aruncat in Dunare.

Jovan Protić, vorbind mai multe limbi, greaca, turca si altele, ajunge membru al delegatiilor trimise la Petrovgrad si Tarigrad.

Fii sai ajung ofiteri in armata. Aleksandar Protić devine capitan, fratele sau Đorđe Protić, general-maior. Fica sa Jelena se casatoreste cu Svetozar Nenadović, fiul preotului Matej Nenadović.

Marko T. Leko (1853-1932), chimist, rector, academic, presedinte la Crucea Rosie. S-a nascut la Belgrad din tatal Toma, comerciant si mama Aspazija nascuta Pešika. A terminat Politehnica la Zurich. Intors in tara se angajeaza profesor de chimie la cateva licee din Belgrad, iar apoi la academia Armatei si la Marea scoala. Intre anii 1884-1920, a ocupat functia de director al institutului National de chimie din Belgrad.

A lucrat in domeniul de cercetari, primind mai multe premii si distinctii, atat in tara, cat si in strainatate, iar la anul 1892 devine membru de Onoare al academiei regale Sarbe.

Cu sotia sa Danica a avut 11 copii. Se stinge din viata in 1932 la Belgrad.

Vechi familii de Armani din Vranje

Vlašćiki (Cvrckovi)

Familia Cvrckovi este de origine Armaneasca. S-au refugiat din nordul Muntenegrului la sfarsitul sec. 18 din cauza Turcilor.

Primul membru cunoscut al acestei familii a fost Čaka, din tribul Čakić. Fiul sau Kosta se va stabili la Vranje laolalta cu mai multe rudenii. O parte din membri familiei de dupa Kosta, vor purta numele de Kostici.

De la inceput toti membri familiei s-au ocupat cu comertul si cu manufactura de opinci. Cel mai cunoscut era Mihailo, fiul lui Kosta, dealtfel spre sfarsitul sec. 19 si inceputul sec. 20 orasul Vranje ajunge sa fie un centru mestesugaresc cunoscut in toata Serbia, datorita in primul rand a stabiliri in aceste parti a mai multor familii de macedo-romani, care incep sa se ocupe cu comertul si mica productie de manufactura.

Mihailo a avut patru fii si doua fice: Mita, Toma, Svetozar, Vučko, Anuška si Danica. Mihailo isi ia numele de familie Mihajlović si in 1892 cumpara o casa in centrul orasului de la turcul Usein Selimović, invatandu-i pe toti fii sai sa devina comercianti, iar pe Mita ca fiind cel mai varsnic, il trimite academia de Comert din Salonic.

Dupa terminarea scolii, Mita deschide un magazin "**Braća M. Kostić**", care va functiona cu succes, facand import-export de marfuri diverse, "de la ac la locomotiva".

Functionarea reusita a comertului, va aduce totodata si la avansarea familiei pe plan socio-politic. Mita devine delegat Judetean al orasului si avand castiguri considerabile, construieste o casa impozanta pe un teren de 1200 de m2. Casa era facuta in stil gotic, cu mesteri adusi din Germania si terminata in 1907. In casa va veni insusi regele Petru I Karađorđević, care ii va face o vizita lui Mihailo. Astfel si fiul lui Mihailo, Toma se casatoreste cu Sofia Coca Kostić, fica comerciantului Jovan Janković Lungu. Lungu era foarte bogat, a construit o clinica de Chirurgie pe care a donat-o orasului.

Pe vremea razboaielor balcanice (1912), cand regele Petru a fost in vizita la Toma Zafirović (probabil tot de origine macedo-romana), la vizitat inca o data si pe Mita Vlaščeta. Familia il cinstea pe rege cu o masa festiva pregatita de bucatara Jovanka din familia Amamdžici.

Mita va primi o rana grea pe frontul de Salonic, in I Razboi Mondial. De acolo va fi transportat spre vindecare la Paris, insa nu reuseste sa supravietuiasca. Trupul neansufeltit va fi apoi transportat inapoi la Vranje in 1926.

La inmormantare au venit foarte multa lume si delegati din Belgrad. A fost inmormantat la cimitirul Šapranac din Vranje.

Membri familiei din partea lui Kosta au avut un magazin in centrul orasului si doua la Skoplje.

Toma impreuna cu Sofia vor avea patru fii si o fica: Momčilo, Mihailo, Dragan, Đorđe si pe Jelena.

Toma M. Cvrcko, in afara de de comert, s-a mai ocupat si cu afaceri bancare, devenind si presedintele banci Centrale din Vranje. In 1936 ajunge si ban al regiunii Vardar.

Se stinge din viata in 1939, lasand toata averea sotiei sale Coca.

In timpul celui de-al II Razboi Mondial Mihailo va fi dus intr-un lagar german, iar Momčilo, Dragan si Đorđe se vor alatura cetnicilor lui Draža Mihailović. Dupa venirea comunistilor la putere toti vor fi inchisi iar averile lor confiscate.

Đorđe a fost osandit la opt ani de inchisoare, pierzand si orice drept cetatenesc, iar ceilalti frati, dupa iesirea din puscarie, vor pleca in America. Mihailo va reusi totusi mai tarziu sa se angajeze ca adjunct la banca Nationala a Iugoslaviei.

Castelul Marcibanji-Karačonji

Castelul familiei armanesti Craciun este situat in apropierea parcului din Sremska Kamenica. A fost construit pe etape spre sfarsitul sec. 18 si inceputul sec. 19, intre anii 1797-1811, pentru familia nobiliara Marcibanji.

Odata ajuns in posesia familiei Craciun, imobilul a fost reconstruit intre anii 1834-1836, impreuna cu parcul din preajma. Familia a mai avut inca doua castele, in Beodri din Novo Milosevo.

Cladirea este decorata cu sculpturi in stil englezesc, iar in parc au fost plantati copaci din specii rare, cu cetinari exotici, decorat si acesta cu sculpturi monumentale.

La intrare in castel, inca se mai pastreaza placa pe care sta scris ca imobilul a fost ridicat de catre Marcibanji de Puho, precum si stema familiala.

In zilele noastre cladirea este folosita de facultatea de studii politice si drept, precum si alte firme ca „Vojvodinavode” din Novi Sad, centrul Documentar si biroul de Meteorologie.

Parcul este intretinut de firma ce se ocupa cu intretinerea spatiilor verzi din oras, in schimb sculpturile sunt in mare parte distruse si devastate.

Iovan Naco

Iovan Naco din Semiclusul Mare (Cumulus jud.Timis, 16 sept. 1814-Viena, 19

mart. 1889), a fost primul fondator al Academiei sarbesti. Originea isi trage dintr-o veche familie de Armani din Macedonia. Fratii sai Hristifor si Kiril – comercianti mari, care au cumparat intre anii 1781 si 1782, numeroase terenuri din Banat (Cumulus, Teremia si Semiclus), au obtinut titluri nobiliare. Familia s-a impartit in doua ramuri: Urmasii contelui Hristifor si nobili lui Kiril.

Iosif Nako, fiul lui Kiril Nako, cu sotia sa Constancia au avut sase copii, dintre care doar Iovan a supravietuit. Iovan ramane de timpuriu orfan. Cu ajutorul tutorelui sau Ignatie Hertelendi, studiaza la Pesta, apoi cu ajutorul lui Teodor Pavlović, in 1833 ajunge membru al Academiei sarbe. Iovan din mostenirea sa ofera Academiei 5000 de forinti, bani ce vor fi folositi pentru intemeierea unui fond care pe parcurs va oferi diverse premii literare.

Iovan a avut mai multe pasiuni: teatrul, muzica, si calatoriile. In castelul familiar din Cumulus a intemeiat un teatru particular. Castigurile vor fi donate in diverse scopuri filantropice, precum construirea unei gradinite in Becicherecul Mare (Zrenjaninul de azi), sau ajutor pentru saraci. In cadrul teatrului au fost angajate doua orchestre. Avand o voce de tenor, scoala de muzica o va face la Viena si in Italia.

Cea mai mare parte a timpului sau il petrece pe mosia de la Pesta si Viena. In cele din urma traind pe picior inalt si deseori calatori prin lume, il vor aduce la faliment financiar. Din aceasta cauza, vinde castelul din Pesta, iar mosiile le da in arenda si se retrage la Viena, unde va trai tot restul vietii.

Cu sotia sa Anastasia a avut trei copii, dintre care va supravietui doar fica Mileva. Se stinge din viata pe 19 martie 1889 la Viena, fiind inmormantat in cimitirul familiar din Cumulus.

Miscarea bulgara de la anul 1862

Miscarea bulgara care a anticipat razboiului Ruso-Turc (1877-1878), s-a desfasurat la Bucuresti din 1862, unde conspiratorii bulgari, unii dintre ei fiind de origine armana-vlaha, au gasit un teren prielnic de manifestare, sustinuti de liberalii radicali romani. In 1868 s-a organizat ceata lui **Hagi Dimitar si Stefan Karadja**, trimisa peste Dunare la Stara Planina pentru a organiza un guvern revolucionar care sa coordoneze rascoala generata de bulgarii pentru eliberarea de sub Turci.

Dimitar Nikolov Asenov (Asan), (10 mai 1840 – 10 august 1868), cunoscut si ca Hagi Dimitar. A fost unul dintre cei mai proeminenti voievozi Bulgari, de origine armana.

S-a nascut la Sliven fiind fiul comerciantului Nikola Asenov si al Marinkai Asenova. La varsta de 12 ani parinti sai au mers in pelerinaj la Mormantul Sfant din Ierusalim, primind astfel dreptul de a se folosi de numele Hagi.

S-a alaturat unui grup de rebeli in frunte cu Stoian Voivoda in 1864, care dupa ce il vor ucide pe un episcop Grec la Veliko Trnovo, se refugiază in munti, iar de acolo in Romania.

Un alt grup de rasculati s-a format in casa lui Georgi Sava Rakovski in 1865, printre care facea parte inafara de Hagi Dimitar si Stefan Karadzha, Yurdan

Yurdanov, Petar Shivarov si Todor Shivarov. Grupul activa in regiunile Tundzha, Tvarditsa, Karlovo, Gabrovo.

Din 1866 s-a mai format un grup de 20 de rebeli, care au fost condusi de Dyado Zhelyo, Hagi Dimitar si Stefan Karadzha (Caragia), ce treceau Dunarea dinspre Romania si activau in diverse zone din Bulgaria de azi.

Mormantul lui Hagi Dimitar este situat la poalele Muntelui Kadrafill, in apropiere de satul Svezhen, locul unde a fost ranit in luptele cu Turci.

Dimitar a luptat in multe batalii, la Karaisen, Vishovgrad, Buzludzha si altele.

Stefan Caragea (11 mai 1840, Iambol, Bulgaria – 30 iulie 1868, Ruse, Bulgaria) a fost un erou național bulgar, de origine armana, militant revoluționar pentru Redeușeptarea națională a bulgarilor și un conducător al rebeliunii împotriva Imperiului Otoman.

Studiile le face la Tulcea, dar nu reuseste sa le termine. Il invinge pe luptatorul Turc Gaazi Plisa, fiind nevoit sa se refugieze in Romania.

A intreprins mai multe actiuni militare impreuna cu Hagi Dimitar. In cele din urma a fost prins de Turci si condamnat la moarte, in schimb se stinge din viata inainte de executie din cauza ranilor.

A fost inmormantat de catre o batrana revolutionara pe nume Tonka Obretenova..

Manastirea Dracea

Cele mai vechi date despre aceasta manastire le avem din pomelnicul din Vrdnici de la finele sec. 16. Un al doilea dateaza din 1726, iar cel de-al treilea din 1731. Complexul manastiri este situat la cca 10 km de Kragujevac, pe valea raului Dračka, la poalele muntelui Rujevica. Din traditie se stie ca pe locul acestei manasiri a existat una mai veche de la sfarsitul sec. 14, unde a trait un monah pe nume Iov, venit de la Athos. Dovada despre existenta sa este mormantul din apropiere.

Probabil ca biserica a fost renovata pe vremea lui Staniša Mlatišuma, la anul 1734. Arhivele turcesti vorbesc despre existenta manastiri Sfantul Nicolae din satul Dračica din nahia Lepenici din sec. 15..

Pe parcursul vsec. 18 si 19, manastirea devine un important centru duhovnicesc si cultural in aceasta regiune a Serbiei. Pe vremea luptelor Austriei cu Turci (1788-1791), monahi au fost de partea crestinilor. Aici si-a gasit refugiu si conducatorul voluntarului Koča Anđelković.

In sec. 19 Dracea a fost biserica de mireni pana la anul 1851, iar de la anul 1958 devine manastire de maicute.

Conform inscriptiiei de la intrarea, hramul este sfintit pe vremea mitropolitului **Vićentije Jovanović**, probabil de origine armana. Interesant ca pe vremea lui si **Hristofor Zefarovici** era angajat pentru a picta diverse biserici.

Cheltuielile de renovare a biserici in 1735, au fost suportate de catre Staniša Marković Mlatišuma, capitan, unul dintre conducatori militiei sarbe si al rebelilor inainte de cea de-a doua migrare a populatiei Ortodoxe in frunte cu patriarhul **Arsenie IV**. Dealtfel Mlatišuma a fost un cunoscut si colaborator al patriarhului.

Iconografia biserici este opera mesterilor Moscopoliti in frunte cu **David din Selenica**. O identica arta iconografica a fost identificata in bisericile din Moscopole, care au fost pictate cu cativa ani mai de vreme (1726): "Chipul apostolului Iuda cu diavolul pe umeri, stand cu spatele la Hristos și ucenicii săi", a atras atentia specialistilor, aceasta pictura fiind un fel de autograf al artistului. David din Selenica s-a nascut langa Valona in Albania. Intre anii 1715 si 1735 lucreaza pretutindeni prin partile de sud ale Balcanului: Athos, Kostur, Moscopolie, Bitola.

Armani de prin Voievodina

Castelul din Hajdučica, Plandište, a fost construit in 1911, reprezentand un monument cultural foarte important. Imobilul a fost in proprietatea unui arman pe nume Damaskin, dar construit de catre Lazar Dundërski (probabil tot arman din BH).

A fost renovat in 1980.

Castelul familiei Servijski, este situat in Novi Kneževac. L-a construit Marko Servijski, comerciant bogat, om de vaza din Novi Sad, la anul 1782. Proprietarul odata cu achizitionarea terenului, primeste si titlul nobiliar.

Mai tarziu, fiul sau Đorđe, lasa imobilul nepoatei sale Katarina, prin testament 1855, iar prin mariaj acesta ajunge in posesia lui Emil Šulpea. Castelul avea o biblioteca cu cca 3000 de carti, precum si vase scumpe din portelan, obiecte din argint si bronz, mobilier masiv si altele.

Cladirea inconjurata de parc si construita in stil baroc, este una dintre cele mai vechi si luxoase din Voievodina.

Jovan Nikolić de Rudna, este fiul lui Teodor Nikolić de Rudna si al Jelisavetei Karamata, fiza lui Atanasije Karamata si a Jelisavetei (Savka) Obrenović, a doua fiza a cneazului Miloša.

Familia Nikolići au avut atributivul „de Rudna“, deoarece aveau in posesie satul Rudna din Banat, unde au avut construit si un conac.

Jovan Nikolić de Rudna (1810-1880), primeste de la imparatul F. Iozef la anul 1854, titlul de baron.

Fii lor au fost Miloš (decedat 13.01.1863), Teodor (Fedor), Milan, Mihailo si Mladen Nikolić.

Baronii Duka de Kadar. Jovana Nikolić de Rudna (1870-1917), fiza lui Teodor, s-a casatorit in 1892 la

Budapesta cu baronul Geza Duka de Kadar (1867-1913), de origine tot macedoroman. Nikolićii au fost inruditi cu familiile Obrenović, Bajić, precum si cu familia austroungara Kinski fon Vhnic und Tetau.

Karamata, din Zemun. Atanasije J. Karamata (1821-1868) 1848, ministru de finante in Voievodina nou fondata, Marko J. Karamata, secretar al cneazului Mihailo, academician si medic Jovan Karamata. Nepotul lui Atanasije Karamata,

baronul Jovan Nikolić de Rudna, casatorit cu Jelisaveta Obrenović, a fost unul dintre pretendenți la tronul Serbiei.

Atanasije Karamata (Karamatov), a venit la anul 1736 la Zemun, din Katranica, localitate situata la sud de Bitola.

O parte dintre urmasii familiei vor deveni ofiteri de rang inalt in armata sarba, precum colonelul Ozren S. Karamata (1893-1973), iar alti academicieni, precum Stevan O. Karamata, fiul sau Ozren Karamata si fca Jelena Jevtović Karamata. Konstantin O. Karamata era casatorit cu Jelena Kumanudi, dintr-o alta familie Armaneasca.

Familia Karamata a mai fost inrudita si cu familia Mušicki.

Konstantin Mušicki – Kosta (Slavonski Brod, 7 april. 1897- Belgrad, 17 iul. 1946), general al corpului de voluntari Sarbi, iar inainte de Razboiul II Mondial, colonel in armata Regatului Igoslav. Dupa razboi a fost condamnat la moarte pentru tradare.

Konstantin isi trage originea de la episcopul de Karlovac Lukijan Mušicki, care a trait in sec. 19.

Gimnaziul il termina la Zagreb, iar la varsta de doar 17 ani a fost mobilizat in armata Austro-ungara. In 1914 a fost facut prizonier si de atunci a ramas in serviciul armatei Sarbe, ajungand ca la anul 1931 sa fie ales de capitan.

Pe vremea regelui Aleksandru I Karađorđević, Mušicki devine aghiotantul sau personal, iar apoi al reginei Marija si a regelui Petru II Karađorđević.

La rangul de colonel a fost promovat la anul 1937.

In 1941 a fost arestat de catre nemti cu acuzatia ca a dat ajutor armat miscari cetnicilor lui Draža Mihailović fiind osandit la moarte. In schimb generalul Nedici reuseste sa-l elibereze de la Gestapo in 1942.

In 1944 a fost ales de general, pana in 1946, cand l-au prins soldatii englezi si dus in lagar in Italia. Fcnd extradat, comunistii il vor impusca in acelasi an, cu acuzatia ca a colaborat cu cetnici si cu nazisti. Nu este cunoscut locul unde a fost executat.

Luka „Lukijan“ Mušicki (Temerin, 27 ian.1777-Karlovac, 15 mart. 1837), a fost mitropolit si poet, tatal Georgije si mama Anastazija. Scoala elementara o face la Temerin, apoi la Titel si gimnaziu la Novi Sad si Seghedin, iar dreptul si filozofia la Pesta. Dupa terminarea studiilor, este angajat ca administrator al biroului mitropoliei din Karlovac. Din 1828 si pana la moarte va ocupa scaunul de mitropolit.

A scris patru carti de poezi ilirice, a intretinut legaturi, colaborand cu multi invatati ai timpului, precum Kopitar, Šafarik, Turgenjev, Trlajić, Solarić, Stojković, Magarašević, Karadžić si alti.

Sursa

Prostor-danasnje-Vojvodine-istorijat

Familia Armaneasca de industriasi Teokarcevici

Teofar, capul familiei a venit din Albania si s-a stabilit la Paraćin si Leskovac.

Familia serbeaza ca si majoritatea Armanilor pe Sfantul Nicolae, protectorul pastorilor si a comerciantilor.

Dimitrije Mita Teokarević, (1850, Leskovac - 20 aug. 1931), a fost delegat si primar al orasului Leskovac. A intemeiat prima fabrica de cabluri in localitatea Strojkovce, iar apoi si la Vučje in apropiere de oras. La Paraćin in 1921 infinteaza si o companie pe nume " Vlada Teokarević i komp", fiind vorba de o fabrica de textile.

Fii sai erau Vlada, Lazar si Slavko, iar fica a fost casatorita cu inginerul Predrag Nikolić.

Mita s-a nascut intr-o familie saraca, muncind de la varsta de doar 9 ani ca servitor. Scoala o face cu invatatorul Ča-Mita din Leskovac. De la varsta de 14 ani, incepe sa lucreze la **Antonije Tonka Popović** (cu siguranta tot de origine armana), invatand despre afacerile si comertul cu cabluri din Bulgaria. Pe parcurs incepe sa preia initiative proprii in 1896 cand reuseste sa-si intemeieze propria fabrica de cabluri.

Din castigul fabricii fii sai ajung sa se inscoleze si sa intemeieze o alta fabrica de textile la Paraćin. Lazar, fiul mijlociu intemeieaza la Vučje inca o fabrica moderna de textile (1934). Astfel cei trei fii ai sai Vladimir, Lazar si Slavko au devenit principali industriasi de textile din Serbia in perioada interbelica.

Familia a ctitorit si biserica inchinata **Nasteri Sfantului Ioan Botezatorul** din Vucje.

Fabrica in posesia lui **Vlada Teokarović**, de la Paraćin, a livrat imbracaminte armatei terestre si marinei.

Valoarea averi familiare era estimata la 45 milioane de dinari, iar fabrica de stofa in 1922 a dispus de o suma dublu mai mare.

Familia Zega din Satu Nou

Primi membri ai familiei Zega se stabilesc la Satu Nou, venind din Vlahoclisura la anul 1782, impreuna cu multe alte familii de Armani care s-au stabilit in Banat, fiind la acea vreme o regiune prospera a Imperiului Austro-Ungar.

Principalul reprezentant al familiei era Jovan Zega, binefacator, care din cauza foametei de la anul 1814, a impartit zilnic saracilor din sat paine, ajutand pe multi sateni. A oferit gratuit taranilor din sat samanta de grau si porumb pentru ca acestia sa-si poata insamanta ogoarele. Cei din familia Zega au fost cunoscuti si ca mari patrioti. Konstantin St. Zega a primit multe recunostiinte deoarece a reusit sa rapeasca de la Unguri doua tunuri la anul 1848, langa Biserica Alba. A fost ales de presedinte comunal ortodox al Sarbilor, contribuind foarte mult ca in Satul Nou sa se construiasca o biserica Sarbeasca.

Nikola St. Zega, a luptat voluntar de partea Sarbilor in luptele dintre anii 1876-78, fiind conducatorul unui grup de rebeli. Vuk Karadžić a compus doua cantece dedicate familiei: „Zega din Banat” si „Mišu Banaćaninu”, a doua facand referire la Mihailo St. Zega, care a fost voluntar la fel ca si Nikola. Mihailo mai tarziu pleaca in Muntenegru, ajungand primul aghiotant al cneazului Nikola. Din cauza unor conflicte intre triburi, pleaca in Rusia unde va si muri in 1911.

Unul dintre principali intemeitori ai societății Sarbe de chimie a fost Aleksandru Zega, născut la Satu Nou pe data de 29 mai 1860. Și i-a doctoratul în chimie la Zürich în 1885, iar revenind în țară, ajunge șeful laboratoriei vamale Nationale, fiind unul dintre primii din țară, care s-a ocupat de cercetări științifice din domeniul chimiei. Între anii 1912-1926 ocupa funcția de președinte al societății Sarbe de chimie, pe vremea când și **Marko Leko** era vicepreședinte.

Se stinge din viață pe 29 martie 1928, la Belgrad.

Un alt membru remarcabil al familiei a fost și etnologul Nikola Zega (1863–1940), născut la Satu Nou. Școala elementară o face la Satu Nou, iar liceul la Viena. A fost un talentat pictor, facultatea de Arte o face la München, iar apoi întors în țară se angajează de învățător la Čačak, Valjevo și apoi la Belgrad. Din 1925 ajunge director al muzeului Etnografic din capitală, întocmind foarte multe lucrări din domeniu și prezentând diverse colecții etnologice la Paris, Londra, București și Praga.

Membrii familiei încep să sarbătoreze pe Sfantul Ștefan din 1858.

Tot la Satu Nou mai este amintit și preotul de origine Armană **Janja Trandafilovici**, iar la Hramul din Vlaicovat este amintit protopopul **Filip Trandafilovici** la anul 1872, probabil să fi fost înrudit.

Nicolae Casso

De origine macedo-română, s-a născut pe 19 mai 1839 la Ciutulești, Soroca, fiind un revoluționar român basarabean. S-a născut într-o familie boierească din Basarabia. A fost un aprig naționalist român, care a încercat în 1863 să provoace o răscoală în Basarabia pentru a o scăpa de ocupația rusească. A fost membru al societății literare „Junimea”, prieten cu mai mulți oameni de cultură basarabeni și din Vechiul Regat, filantrop, poreclit „filozoful din Chișcăreni” (unde avea o moșie și unde adunase o bibliotecă rară). A fost mareșal al ținutului Bălți. A părăsit Basarabia, nemulțumit de ruși. A decedat la Paris în 1904.

Fratele lui mai mare, Constantin Casso, conducătorul spiritual al tineretului basarabean și "doctor în legi", s-a stins din viață la nici 25 de ani împliniți, în 1862. Un alt frate, Aristide, membru activ al cenaclului literar "Junimea", viitorul tată al ilustrului savant și ministru, Leon Casso, și-a trecut viața mai mult în călătorii și petreceri, cedându-și rolul și funcția de conducător al cenaclului tinerilor fruntași basarabeni lui Nicolae și verilor săi, Pavel și Petre Leonardi. Nicolae Casso, numit și "filozoful din Chișcăreni", a ales să se stabilească în satul Chișcăreni, județul Bălți, într-un palat impunător. După cum susținea E.S. Kenigschatz (prieten al familiei Casso), castelul de la Chișcăreni a fost construit în baza unui plan elaborat de vestitul arhitect A. Bernadazzi. În memoriile sale, Olga Crușevan sublinia că "Nicolae Casso și-a clădit conacul după modelul Chateaux sur Loire". Acesta reprezenta un fel de muzeu, în care erau concentrate obiecte de cultură, autentice și prețioase, aparținând curentelor artistice cuprinse între Renaștere și Empire. Una dintre minunile conacului o reprezenta parcul din fața acestuia. S.V. Kamenski, care vizita cu regularitate conacul, menționa că "minunatul palat" avea un parc și o livadă de 56 desetine. La conac se vorbea doar românește, motiv pentru care guvernatorul țarist al

Basarabiei a plecat de acolo deranjat.

Nicolae Casso a fost și proprietarul a circa 12.000 hectare de pământ: la Chișcăreni, Hîjdieni, Terebna, Pravila de Jos. Documentele de epocă confirmă că averile i-au fost lăsate moștenire de tatăl lui: moșia Chișcăreni și 9.000 desetine de pământ, înregistrate într-un act de ipotecă din 21 martie 1803 (în act menționându-se 9.351 desetine). Tot în posesia lui se aflau și moșiile de la Boldurești (2.600 desetine) și Brătuleni (3.600 desetine) – aduse drept zestre de soția sa, Smaranda. Smaranda D. Casso se trăgea, pe linie paternă, din vechile familii moldovenești Cantemir și Basota, iar mama ei, Anastasia (n. 1824), era sora lui Vasile V. Pogor, întemeietorul societății literare "Junimea" de la Iași. A deținut pe parcursul vieții și unele funcții publice: a fost asesor la tribunalul regional Iași (Bălți)-Soroca, în cadrul căruia a activat în 1860-1863; director onorific al școlii nr. 2 din Chișinău (1862); deputat în Comisia pentru orînduirea prestațiilor în Oblastia Basarabiei (1863-1865). (La 17.IX.1865, Costache Negruzzi îi scria lui Alexandru Greoriady-Bonachi că guvernul rus i-a interzis să instaleze la Chișinău tipografia adusă de la Paris, donată de acesta societății). La 4 octombrie 1869, a fost ales judecător onorific de ocol; la 28 octombrie 1869 – președinte al Congresului judecătorilor de ocol din ținutul Bălți. A dominat viața publică de aici, aflîndu-se în fruntea nobilimii bălțene din 1888 pînă la 1896. O bună perioadă de timp a condus fracțiunea locală a Partidului Național Moldovenesc.

Admirator frecvent al medicinei, a construit spitale în Bălți și la Flămînzei, înzestrîndu-le în stilul sanatoriilor moderne din Apus.

A sprijinit financiar școala românească din Chișcăreni, unde învățau 100 elevi, iar ulterior a suportat cheltuielile a treizeci dintre aceștia, care au urmat cursurile liceale, apoi și-au continuat studiile la Iași, Paris. A înființat 5 școli românești, unde, se pare, au fost invitați să predea și învățători din Iași. Ele au funcționat mai mulți ani, dar au fost închise în cele din urmă de către autoritățile ruse.

A prețuit și respectat munca țăranilor; multora dintre aceștia le-a purtat de grijă "ca un adevărat părinte". În fiecare an, cu ocazia sărbătorilor de Crăciun și de Paști, trimitea familiilor sărace colete cu merinde cultivate pe moșiile sale sau fabricate din acestea. Țăranii, la rîndul lor, veneau "la curte să hiritisească pe conu Neculae și pe coana Smaranda" cu prilejul sfintelor sărbători. P. Fala și C. Crupoviatchin menționează că "coana Smaranda" s-a ocupat toată viața ei de îngrijirea și tratarea copiilor de țărani și că boierii Casso erau respectați de țăranii ce munceau pe moșiile lor.

A sprijinit și promovat oamenii de cultură: pe vestitul lăutar Jean Gulescu care, împreună cu celebrul scripcar Pădureanu, a cîntat de nenumărate ori în saloanele mondene ale Sankt Petersburg-ului, în fața marilor duci și înalților demnitari ruși.

A reparat, pe cheltuiala sa, vechea biserică de lemn din satul Chișcăreni, construită mult înainte de 1812, păstrînd caracterul și stilul acesteia. A insistat să păstreze elementele de arhitectură moldovenească și nu a permis ca vechiul lăcaș de cult să fie înlocuit cu unul din piatră, construit în stil rusesc.

Peste ani, neputînd îndura discriminările administrației țariste, crescînd tendința de rusificare și nejustificata desființare a instituției judecătorilor de ocol, s-a retras

la castelul de la Chișcăreni, unde, deseori ieșea, chiar și pe timp de vară, îmbrăcat într-o șubă din piei de lup și privea cu nesaț, de pe o movilă ridicată de țărani, spre malurile de dincolo de Prut. Spre sfârșitul vieții, a părăsit Basarabia și s-a stabilit la Paris. A murit în anul 1904 și a fost înmormântat la cimitirul "Père Lachaise".

După moartea lui, Smaranda D. Casso a revenit la Chișcăreni, unde a trăit apăsată de multă durere. A murit subit, la 23 martie 1913 la Cairo, în timpul unei călătorii prin Egipt. Rămășițele ei pămîntești au fost transportate (de către Zinaida S. Kiradonian) la Paris și înhumate alături de cele ale lui soțului ei.

Familia Antula

Familia este de origine Armana, au venit din Vlahoclisura, iar la anul 1800 s-au stabilit la Zemun și mai apoi la Belgrad.

Stevan Antula, a fost comerciant la Clisura, iar fratele sau Konstantin Antula (1800 - 1870), comerciant la Zemun, proprietarul magazinului „Kod tri glave šećera“ și „Kod Crnog Arapina“.

Konstantin Antula (1819 - 1882), în afara de comerț, a fost și deputat al primăriei, membru tribunalului Comercial, casătorit cu Katarina J. Naslas (1822-1891) la Vlahoclisura. Tatăl Stevan l-a trimis la Zemun la fratele său, pentru a termina școala grecească elementară, după care un timp va lucra la Budapesta. Din 1850 se stabilește la Belgrad. Konstantin și Katarina Antula au avut 18 copii. Cei mai în vârstă erau Nikola (1855-1891), Jelena, Anka, Anastasija, Jovan, **Danica**.

Jovan K. Antula, comerciant, deputat al primăriei și angajat, membru al consiliului Fundației Kolarac, unul dintre întemeietorii Bancii Naționale și membru al consiliului căilor ferate, având datoria de a încheia contracte cu firma franceză Bontu. S-a născut la Belgrad în 1883, a fost casătorit cu Marija N. Kiki (1862-1923), cu care va avea trei copii Nikola, Milan și Konstantin.

Nikola J. Antula (1885-1916), scriitor și critic literar. S-a născut la Belgrad, unde termina școala elementară, gimnaziul și universitatea. La Roma a studiat literatura italiană. Fost ofiter de cavalerie în rezervă, a luat parte la războaiele balcanice. A decedat în 1916 la Čuka (sectorul Bitola).

Aleksandar M. Leko (Belgrad 1890-Belgrad 1982), a fost chimist și membru de onoare a universității din Belgrad. Tatăl Marko T. Leko, cunoscut chimist și mama Danica, născută Antula.

Studiile și le face la Belgrad și în Elveția. Din cauza I Război Mondial este nevoit să întrerupă studiile. Fost caporal în armată, a fost prin și închis în lagărul de la Nađmeđer. După terminarea războiului se reîntoarce la studii iar apoi va pleca în Canada. Se întoarce la Belgrad în 1923, unde va fi ales de docent la facultatea de Tehnică, iar ca profesor va ajunge din 1928. Pe timpul celui de-al II război

Mondial, casa i-a fost distrusa din cauza bombardamentelor, iar in decembrie 1941 a fost intemnitat la Banjica.

In 1944, ajunge decan al facultati de Tehnica. S-a pensionat in 1960.

Dimitar Andonov Papradiški

A fost un pictor macedonean (1859 - 4 ian. 1954, Skoplje), s-a nascut in Papradište in apropiere de Veles. Scoala o face mai intai in localitatea natala, iar apoi la Veles. Ne avand posibilitati sa faca scoala in continuare, de la varsta de 20 de ani lucreaza ca iconograf.

Lucrand impreuna cu tatal sau, face scrierea iconografica din bisericile Gevgelija si Dorijan, devenind de curand independent. Astfel in 1946 a fost declarat ca membru de onoare a muzeului National din Skoplje.

Dimitar Papradiški provine dintr-o familie de emigranti din Albania, care erau nevoiti sa se refugieze din satul Toros. Toti predecesori lui Dimitar s-au ocupat cu iconografia dar si cu constructiile de imobile, cu gravura, fiind si pietrari.

Dorind sa termine scoala, inscrie Artele platice la Kiev 1882 - 1883. La sugestiile profesorului din 1887, va continua scoala la Moscova.

Intre anii 1905 si 1906 din cauza activitatilor sale revolutionare, a fost intemnitat la Skoplje impreuna cu alte persoane cunoscute. Datorita interventiei diplomatilor Austrieci, a fost eliberat dupa 9 luni de detentie. In 1913 din nou va fi inchis din partea Guvernului Sarb la Veles. Va fi eliberat dupa pacea de la Bucuresti.

Dupa terminarea razboiului, din 1919, se stabileste la Skoplje, unde isi deschide propriul atelier de pictura.

Intre anii 1881-1883 va desena iconografia biserici Sfantul Atanasie din satul Teovo. Impreuna cu pictorul Petru Nikolo deseneaza icoanele biserici Sfantul Joakim Osogovski (1885 si 1887). A mai pictat in bisericile Sfantul Dimitrie din Kriva Palanka, 1887 si Sfantul Pantelimon din Pantelejmon 1888 si 1889.

Intre anii 1897-1920, va mai picta si in unele lacasuri de cult din Serbia si Voievodina.

Pe parcursul vietii, Dimitar va picta mai bine de 1200 de icoane din cca 100 de biserici din Macedonia si Serbia, fiind considerat unul dintre cei mai insemnati pictori macedonieni.

Jovan Atanacković

A fost general al armatei sarbesti (Negotin, 24 mart. 1848-Belgrad, 9 aug. 1921).

Liceul il face la Negotin, iar pe 9 oct. 1865, inscrie academia Militara. La anul 1870, ajunge sublocotinent, apoi va fi avansat la gradul de capitan in 1876, la anul 1878 colonel, iar in 1892 general. A fost pensionat in 1906.

In razboiul de la anul 1876, devine comandant de artilerie a regimentului din Timoc, apoi al armatei din Krajina. La anul 1885 a ajuns sef al biroului operational, al comandamentului Suprem, iar din anul 1900 ministru aparari.

A luat parte la rebeliunea din Mai 1903. Find un conspirator proeminent, este ales de aghiotant al regelui Petru I Karađorđević.

Dupa rascoala de Ilinden din Macedonia 1903, in Serbia se creaza ideea de

fondare a miscari cetnicilor, a comitetului cetnic, care avea intentia de a proteja pe sarbii din Stara Srbija si Macedonia de rebelii cetelor VMRO si a bandelor de albanezi.. Principali activisti ai acestei miscari au fost - Milorad Gođevac, Luka Ćelović si Jovan Atanacković.

Nu este intamplator ca inainte de uciderea regelui Alexandru Obrenovici si a sotiei sale Draga ([vezi art.anterior](#)), ultimul din aceasta dinastie, la inceput de mai 1903 s-a intemeiat la Belgrad organizatia numita „**Slovenski jug**“ ca o societate culturala a studentilor, avand tendinta sa unifice toate popoarele slave de sud. Dar in spatele acestei organizati era de fapt loja masonica din Belgrad, numita „Preporod“. Dupa atentatul criminal din mai 1903, societatea si-a intarit pozitiile activand in Albania, Macedonia, Bosnia si Hertegovina. Unul dintre principali papusari in fondarea socetati a fost Milan Pribićević, fratele cunoscutului om politic Svetozar Pribićević.

Printre alti activisti importanti au mai fost Jakov Nenadović (vlah), locotonentul Aleksandru Srba, Ljubomir Jovanović, colabor al lui **Nikola Pašić**, capitanul Mirko Naumović (arman), ministrul Ljubomir Nešić, Milan Vasić, Ljuba Jovanović – Ćupa (membru al org. Crna Ruka) si Milorad Gođevac cu S. Simić, figura importanta in miscarea cetnicilor din Macedonia si Stara Srbija. Astfel organizatia avea cele mai stranse legaturi cu cei mai importanti oameni ai Serbiei din acea vreme. Oameni politici precum Lj. Davidović, J. Prodanović, Lj. Stojanović, Ž. Živanović, precum si ofiteri care au luat parte la atentatul regeluigeneralul

Jovan Atanacković, maiorul Petar Pešić, locotonentul Živojin Rafailović si D. Dimitrijević – Apis colonel, intemeitorul organizatiei Crna Ruka)

Familia Bajići

Sant veniti din Blaca, Macedonia pe la anul 1769. Capii familiei au locuit la Zemun, Mitrovica, Đura, Požuna si Trnava.

Janko Bajić a primit titlul nobiliar de la austrieci la anul 1792, Teodor Hadži-Bajić in 1857, iar fiul sau Miloš Bajić de Varadija, a primit baronatul ungar in 1881.

Pe langa baronul Miloš, cea mai cunoscuta apartenenta a familiei este Ilka Marković, vaduva colonelului Jevrem Marković, fratele lui Svetozar Marković si dr. Ilija Bajić din Sremska Mitrovica, membru al partidului Radical.

La Sremska Mitrovica primul amintit este **Luka Hadžibaba Bajić**, a carui nume este gravat pe placa de mormant a vechi biserici din localitate din 1769.

Janko Jovan Bajić este amintit pentru prima data in 1768, ca fiind comerciant si cetatean turc. A fost casatorit cu Roksandra Gligorić, cu care a avut cinci copii Teodor, Dimitrije (Dimu), Luka, Pavle (Baja) si Nikola.

Familia a donat in permanenta ajutoare materiale biserici Sfantul Stefan din Novi Sad 1794.

Dimitrije Mita Bajić, fiul lui Teodor, a fost casatorit cu Jelena Cincar-Janković, fica voievodului Cincar-Jankovic. Din aceasta casnicie se va naste fiul Janko Bajić.

Familia baronului Miloš Bajić, a avut mosii in Varadia, Marcovac, Zamul Mare, Etel haz si Bocearu. Castele au avut la Varadia si Bocearu, iar palate la

Budapesta si Viena.

Casa din Sremska Mitrovica este monument cultural.

Familia Bajić a fost inrudita cu familiile Obrenović, Cincar-Janković, Nikolić de Rudna, Aleksići de Majna si cu familiile maghiare Bela fon Talian si fon Trautenberg.

Castelul Bajić din satul Bočar

Herbert von Karajan

A fost un dirijor austriac, de origine Armana (Salzburg, 1908-Anif, 1989), unul dintre cei mai cunoscuti ai sec. 20. Karajan a condus 35 de ani Orchestra Filharmoniei din Berlin, din 1954 pana in 1989.

Din anul 1916 pana in 1926, a invatat scoala de muzica in orasul natal, iar din 1929 a dirijat opera Saloma, la Salzburg. Intre anii 1929-1934 a activat ca si Kapellmeister la Stadttheater din Ulm. In 1933, debiteaza ca dirijor la festivalul Walpurgisnacht din orasul sau natal, apoi in acelasi an devine membru al partidului Nazist.

Karajan avanseaza cel mai mult incepand din anul 1935 cand ajunge director General, participand la spectacole din Bucuresti, Bruxelles, Stockholm, Amsterdam si Pars.

Se casatoreste in 1938 cu Elmy Holgerloef, o cantareata de opera de care se desparte in 1942. In acelasi an se recasatoreste cu Anna Maria "Anita" Sauest, nascuta Gütermann, care era evreica din partea bunicului. Astfel incepand din 1944, pierde sustinerea nazistilor si in 1945 este nevoit impreuna cu sotia sa se refugieze in Italia. Din 1946 isi continua cariera de dirijor, concertand la Viena, Milano, Londra, Luzern.

Din 1955 este numit de director pe viata la filharmonia din Berlin, iar de la 1957 pana in 1964, este ales de director la opera nationala din Viena.

In 1958 se recasatoreste a treia oara cu o prezentatoare de moda din Franta, Eliette Mouret, cu care va avea 2 fice.

Karajan si-a urmat cariera pana in 1989, primind o multime de premii la Oxford, Paris, Londra.

Golub Janić

Golub (Mavrovo, 1853 - Belgrad, 1918), rentier, engrosist, deputat national, filantrop, la inceputul sec. 20, a fost unul dintre cei mai bogati oameni din Serbia. Finantator si unul dintre intemeitori Comitetului secret central al revolutionarilor cetnici din Belgrad. Din 1903 a coordonat activitatile cetnicilor din Stara Srbija, iar in 1905 si societatea Srpska Braća, pe care a intemeiat, fiind si presedinte.

A fost deasemenea si intemeitorul Asociatia Serbia Veche (Udruženje Starosrbijanaca), intemeitorul si membru al Societati Sfantul Sava si altele. In tinerete a luptat voluntar in razboaiele srbilor cu Turci, in razboaiele Ruso-Turcesti 1876 - 1878. A fost casatorit cu **Bosiljka Janić**, nascuta. **Cincar-Janković**. Bosiljka a intemeiat trei fundatii Samuil si Golub S. Janić, una la

Skoplje si doua la Belgrad.

Tatal Samuil si mama sa Sofia Janić, au avut pe langa Golub inca sase fice. Familia este de origine din Lazaropolje, localitate intre Debar si Kičevo in Macedonia. Locuitorii acestui sat, precum si ale satelor din imprejurimi, fac parte din **tribul mijacilor**, din Macedonia de apus.

Bunicul lui Golub, Jane si tatal sau, au fost comercianti la Belgrad (1830-1899). Cele mai importante cladiri ale sale au fost hotel Balkan de la Terazija, Ruska kruna, o mare cafenea la coltul strazilor Dečanska si Skopljanska, proprietatea Šumadija, o alta cafenea la coltul strazilor Kralj Milan si Kralj Milutin, mai multe terenuri, case, localuri, apartamente, etc.

Golub si Bosiljka Janić au locuit la targul Prestolonaslednik nr. 18 (azi Terazije 17, 18, 23), intr-o casa ridicata pe la anul 1870. Langa casa lor a locuit si doamna Tomanija Obrenović, matusa regelui Milan Obrenović.

A fost apropiat al regelui Aleksandru Obrenović si al lui Dimitrije Cincar-Marković, acesta fiind rudenie al sotiei sale Bosiljka. Inainte de atentatul din mai 1903, a fost din timp avertizat sa nu mai mearga la palatul regal. Dupa atentat (**vezi art. anterior**), a fost chemat de catre Nikola Pasici si consultat in privinta diverselor treburi politice.

Golub Janić a fost casatorit de trei ori fara a avea copii. Sa stins din viata in 1918 la Belgrad. A fost inmormantat la Novo Groblje din oras. Prin testament a lasat toata averea sa sotiei Bosiljka Janić, care a urmat si continuat afacerile sale.

Familia Dunderski

Majoritatea castelelor din Voievodina au fost in posesia Armanilor sau Armenilor, care pe parcurs s-au sarbizat sau maghiarizat. Cladirile au fost construite intre sec. 18 si 20.

Partea mare din aceste imobile au fost uitate si lasate in paragina, altele distruse si devastate, in special in perioada postbelica, pe vremea regimului comunist, precum castelul din Horgoš al familiei Karas, din Bjaša a lui Zako, din Futog a lui Mihajlo Čarnojević, urmas al patriarhului Arsenije III Čarnojević, din Beočin, Golubinci, Vlajkovac, etc.

Dintre toate aceste castele cel mai evidente sunt cele care au apartinut familiei Dunderski, acestia enumerandu-se printre cei mai bogati proprietari din Voievodina. Cele mai cunoscute sant castelul din Kulpin, Fantasta, Bečej, Čelarevo, din Hajdučica, Zrenjanin si altele. Localitatea Kulpin se pare ca a fost intemeiata de catre membrii familiei **Stratimirovici**, care la anul 1745 primesc de la Maria Tereza in posesie aceste mosii, drept rasplata pentru luptele purtate impotriva Turcilor.

Majoritatea membrilor familiei au fost binefacatori, au luat parte la diverse activitati umanitare, au investit in cultura, i-au ajutat pe tinerii artisti precum Laza Kostić, Uroš Predić, Jovan Jovanović Zmaj si multi alti.

La inceputul sec. 17 membrii familiei Dunderski pleaca din Gacko (Herțegovina de rasarit) si se stabilesc in Austro-Ungaria. Primul cunoscut al familiei era Avram Dunderski. Conform unor legende, Adam ar fi gasit un borcan cu galbeni, din care apoi ar fi investit in afaceri, iar o alta legenda spune ca pe vremea

razboiului dintre Austria si Turcia, ar fi salvat pe un turc bogat de la moarte iar acesta drept rasplata ii lasa o suma considerabila de bani pe care Adam ii investeste.

Cel mai tanar fiu al lui Adam a fost Gedeon Dundžerski, numit Geca. La varsta de 16 ani intra in posesia tatalui sau de la Srbobran, iar prin munca perseverenta reuseste sa stranga o avere mare. A avut trei copii, pe Lazar, Aleksandru si Novak.

Cel mai tanar fiu Lazar, mosteneste averea tatalui sau. Dreptul termina la Viena, dupa care se intoarce acasa si se ocupa cu agricultura.

A avut doi fii, pe Gedeon si Đorđe si trei fice Lenka, Olga si Milka.

Nastas Petrović

Nastas, de origine Armana (Uroš S. Šešum Srbija i Stara Srbija 1804-1839), om politic, ministru de interne si membru al partidului National. S-a nascut in 1867 la Čačak, unde termina scoala elementara. Liceul si facultatea de Filozofie o face la Belgrad. In 1892 devine profesor la liceul din Užice, insa a fost concediat si inchis la scurta vreme din cauza politici sale radicale. Din anul 1900 lucreaza ca profesir la scoala de Invatatori din Jagodina.

A fost un adept al lui Svetozar Marković, iar din 1907, ajunge presedinte al Asociatiei functionarilor municipali.

In 1901 este ales de deputat national, pana in 1925, fiind unul dintre cei mai temperamenti membri din Adunarea Nationala. In cadrul partidului Radical, a ocupat functia de prim secretar pana in 1924. Pe parcursul Primului Razboi Mondial, facea parte din adunarea Nationala de pe insula Korfu, a guvernului in exil.

Nu a fost de acord cu politica lui Nikola Pasici, dar era un apropiat al regelui Aleksandru Karađorđević.

De doua ori a fost ministru de interne, prima data pe vremea lui Pasici 1907, iar apoi din 1918-1924, pe vremea Regatului Sarbilor, Croatilor si Slovenilor.

Ultima data a fost ales de deputat in 1925. Moare pe data de 22 februarie 1933.

Cativa constructori Armani

Janja Mihailović, constructor inceputul sec. 19.

Cea mai importanta constructie a sa este Conacul lui Milos Obrenovici din Belgrad, de la Topčider, construit in 1831 si 1833, biserica Sfantul Petru si Pavel, construita in 1832 si 1834. Ambele imobile au fost construite impreuna cu colaboratorul sau arhitectul **Nikola Đorđević**.

Sfintii apostoli Petru si Pavel (Topčiderska crkva Svetih apostola Petra i Pavla), de la Belgrad, construita intre anii 1832 – 1834, fiind ctitoria lui Miloš Obrenović.

Iconostasul a fost lucrat de Dimitrije Jakšić, Jovan Stergević („moler Janja“) si Konstantin Lekić.

Cei doi constructori au mai ridicat si lacasurile de rugaciune manastirea Rača

de langa Drina si Rukomija de langa Požarevc, precum si bisericile Inaltarea Maici Domnului de la Varvarin, Sfantul Arhanghel Gabriel din Ribnik.

Biserica Maici Domnului (Crkva Pokrova Presvete Bogorodice), din Valjevo, ridicata intre anii 1836 – 1856, din ordinul cneazului Milos. La realizarea biserici au fost implicati cei mai mari constructari din acea vreme, precum **Kosta Dimović, Dimitrije Sotirović** si **Teodor Teodorović**..

Biserica Sfantul Sava (Crkva svetog Save na Savincu) din Šarani, ridicata in 1819 de catre **Nastas Đorđević-Stefanović**. Ctitorul era tot Miloš Obrenović. Nastas a mai construit si bisericile Sfinti apostoli Petru si Pavel din satul Grošnica de langa Kragujevac, 1836, Sfantul Nicolae din Brusnici si Sfantul Dimitrie din satul Brezna. Maestrul a mai lucrat si la renovarea manastiri Studenica.

Biserica Sfantului Imparat Constantin si Elena din Ivanjica (Crkva Svetog cara Konstantina i Carice Jelene u Ivanjici). A fost construita din donatiile enoriasilor intre anii 1836 – 1838 de catre **Sima Vironj** din Ohrida.

Sursa:

Uroš S. Šešum Srbija i Stara Srbija (1804-1839)

Ilija Petrović Strelja

Strelja (sec. 18 - 1825), a trait in satul Gradiste de langa Vlasotince, mahala Gorunje (Gorun), a fost voievod a Primei rascoale sarbesti. S-a ocupat cu comertul, se stie ca nu a fost analfabet, ceea ce era o raritate in Serbia la acea vreme.

Pe vremea luptelor cu Turci, find un foarte distins luptator, a fost pus de catre Karađorđe de comandant al aripi drepte a armatei, partea dreapta find condusa de Hajduk Veljko.

Din 1807, pana in 1809, Strelja reuseste cu succes sa faca fata atacurilor, insa dupa lupta pierduta de la Čegra, Turci reusesc sa cucereasca orasul Krusevac. In momentul in care toate trupele de sarbi s-au retras, Strelja cu doar 100 de ostasi ai sai contraataca, reusind sa recucereasca o buna parte din regiunile pierdute si totodata sa recupereze toate bunurile lui Karađorđe, jefuite de Turci. Drept rasplata acesta il va pune voievod de Leskovac.

Dupa inabusirea rascoalei din 1813, Strelja este nevoit sa se refugieze in Austria. In cea de-a Doua rascoala a sarbilor, Strelja sta in fruntea rebelilor din Smederevo si contribuie la eliberarea orasului Požarevac de Turci 1815.

Pana in 1825 eroul nostru traieste in liniste cu familia sa la Jasiki, insa oameni lui Miloš Obrenović il acuza pe ne drept de furt si omor si il extradeaza Turcilor.

Acestia il vor spanzura in apropiere de localitatea Ražanj.

Cativa constructori Armani - partea II

Cladirea Đumrukana (1834)

Đumrukana este una dintre cele mai interesante cladiri din Belgrad si Serbia, din prima jumătate a sec. 19. Probabil cladirea a fost ridicata dupa planul constructorului **Hadži Nilola Živković**.

Conform specialistilor, aceasta constructie nu este una traditionala si difera foarte mult de restul cladirilor din tara, arhitectura aseamanandu-se cu una renascentista.

Lucrarile la aceasta unica cladire, cea mai mare din Serbia de la vremea respectiva, a fost intocmita de echipa Armana de constructori a lui Andrea Hadže, Dimitrije Sotira si a lui Nikola Đorđević (colaboratorul cunoscutului constructor **Janja Mihajlović**), Sekula Marković, Jovan Klenjanin, Naum Dimitrov, Tane Marković, Anđelka Ivan-Ćose, Bože Jadranin si alti.

Caracteristica cladiri si originalitatea ei era ca a fost ridicata in forma dreptunghiulara alungita, cu intrarea pe mijloc ce duce spre curtea din spate.

Scarile centrale erau facute din piatra alba.

Intre anii 1847 si 1851, se mai construiesc o parte de casa, unde va fi deschis consulatul Austriei.

Pe vremea bombardamentelor naziste cladirea in 1941 a fost distrusa.

Nikola Živković-Hadži-Neimar (Vodno, Grecia 1792 - Belgrad, 1870), a fost primul arhitect din Serbia, pe vremea cneazului Miloš Obrenović. Nu este cunoscut ce scoala avea. A construit multe cladiri, iar dupa exilul lui Milos, de la anul 1839 si Živković pleaca din tara. La reantarcerea cneazului din refugiu, se reantorce si Nikola (1858-1860), ocupand functia de Gestionare a cladirilor guvernamentale. Se stinge din viata la anul 1870.

Constructii:

Conacul kneginje Ljubice

Đumrukana

Biserica Sfantul Marko din Belgrad (distrusa in 1942)

Marea cazemata, adaptata in 1926

Diverse cladiri Armanesti

Una dintre cele mai impozante case a apartinut medicului **Zaharija Statas** din Nis si a lui **Hristodul**, care s-a pastrat pana in 1928, dupa care se pare ca a fost incendiata intentionat (**vezi art.precedent**). Casa avocatului Hristodul a avut cel putin 200 de ani vechime, avand prevazuta si o capela, unde in ascuns se faceau botezuri si enoriasi veneau la slujba. Pe vremea cand Turcii au interzis invatamantul, casa tinea si loc de scoala. O buna perioada de timp cladirea a reprezentat centrul cultural a orasului Nis. Datorita acestui fapt, multe persoane publice si remarcabile ale timpului au trecut pe acolo, precum Branislav Nusici, Nikola Pasici, Stevan Sremac, Aleksandar Deroko, farmacistul Djordje Blesides, Spiridon Jovanovici, secretarul cneazului Milos si alti.

Casa Šop Đokić este situata in orasul Leskovac, construita la inceputul sec. 19, fiind azi considerata monument de cultura de o mare importanta. Familia ŠopĐokić a trait aici din 1820 – 1956, cand casa a fost nationalizata. A fost reconstruita in 1979.

Palatul Andonović, se gaseste in centru, pe strada Obrenović din Belgrad. A fost construita in perioada interbelica in stil frantuzesc neoclasic. Proprietarul cladiri era comerciantul Andon Andonović, unul dintre cei mai mari importatori de haine din Italia, Franta, Anglia si Grecia din acea perioada.

Casa Stambolijski, este situata in centrul orasului Nis, pe strada Nikola Pašić 36, fiind una dintre cele mai insemnate cladiri din oras. Lucrarile de constructie au inceput in 1875, dar au fost sistate din cauza razboiului cu Turci. A fost terminata in 1878, dupa eliberare. La inceput casa a apartinut turcului Amet Memetović, dai in 1878 a fost cumparata de cunoscutul comerciant Todor Stanković Stambolija pentru suma de 25 de lire de aur.

Casa este facuta in stil balcanic, fiind azi considerata un monument de cultura, pusa sub protectia legi.

In vara anului 1957 autoritatile comuniste de atunci au vrut sa o demoleze, inasa la interventia institutului Republican de protectie a monumentelor de cultura, au fost sistate procedurile de demolare.

Abia in 1981 a fost partial reconstruita.

Stara Kuća (Casa veche), apartinea familiei Hristić din orasul Pirot. A fost construita in 1848 de catre Hristi Jovanovici, iar pentru ca lucrarile sa poata incepe a fost nevoie de aprobare din partea autoritatiolr Turcesti.

Hristi a avut porecla de Mali Rista, astfel ca si casa a mai fost numita ca atare.

Din pacate nu se stie ce constructori au ridicat imobilul. Dupa razboi devine muzeu al orasului. Casa este construita in stil oriental balcanic, cu presupunerea ca la ea au lucrat mesteri din cunoscuta scoala Debar din Macedonia.

Din cauza ca sa pastrat modelul autentic, in aceasta casa a fost filmat filmul de epoca (sec. 19), "Zona Zamfirova".

Hrista Jovanović - Mali Rista sau Čučuk Rista a fost comerciant calatorind prin intreg Imperiul Otoman. A lucrat o vreme in slujba pasei de Vidin, iar apoi pentru Usein pasa, ca si colector de taxe si impozite. Din cauza lacomieii, ajunge in conflict cu autoritatile Turcesti, fiind nevoit sa plece in exil.

Cladirea „Bela Mačka" (Pisica alba), este denumirea a trei case din strada Dušan Tankosić nr. 9 din Pirot. A fost construita la 1859, pe vremea Turcilor.

Cladirea muzeului din Aleksinac, construita inainte de 1833. Primul proprietar cunoscut a al imobilului a fost comerciantul Anastas Špartalj, a carui familie a trait aici pana in 1934.

Zografi Armani

Multi pictori, Armani (sec. 17, 18 19 si 20), si-au luat numele de **Zograf**, insemnand zugrav, agiograf, scriitor de lucruri sfinte. caligraf, dar mai inainte de toate iconograf, pictor de icoane. Pana in prezent am reusit in cartea mea "Armanii din Serbia", sa gasesc mai multi pictori zografi, iconografi: **Dicho Zograf** din Tresonce, **Hristofor Žefarović**, **Konstantin Anastasov** din Bitola, **Giorgi Zografski**. Intre timp am mai gasit cativa pe care ii voi expune mai jos. **Djordji Joko Zografski**, nascut la Galnik 1862. Pana la varsta de 33 de ani reuseste sa picteze iconoclastul biserici din satul Orljan din apropiere de Niš, iar trei ani mai tarziu impreuna cu pictorul Milutin Markovic din Nis, picteaza biserica Sfanta Parascheva (Petka), din Sicevacka klisura. Desi bolnav, va accepta sa picteze si biserica din Azbresnica, din imprejurimile orasului sus amintit, iar in 1907 face agiografia picturilor din satul Belajnac.

Munca sa va fi incoronata de agiografierea icoanelor din biserica Soborniceasca din Nis, cu putina vreme inainte de izbucnirea I Razboi in 1914. Interesant de spus ca Hramul a fost construit de catre **Andrija Damjanov** din Veles, care a ridicat si biserica din Smederevo.

Dimitrije Bačević (sec. XVIII - Sremski Karlovci, 1770), unul dintre cei mai insemnati pictori agiografi. Cea mai importanta lucrare a sa a fost pictura din Biserica Sfantul Nicolae din Zemun 1762.

Despre el nu avem multe date, doar ca a trait si a lucrat la S. Karlovac. A invatat arta picturii la Novi Sad cu Vasilije Ostojić, iar mai tarziu se presupune ca s-a specializat la Viena. A murit de tanar la Karlovac in 1770.

A pictat manastirea din Beočin, de pe Fruska Gora (impreuna cu ucenicul sau Teodor Dimitrijević Kračun), apoi biserica din Jazak, biserica din Krušedol. Dintre icoanele realizate, cea mai insemnata este cea a Sfantului Ioan Botezatorul din manastirea Kovilj, precum si chipul lui Hristos din muzeul Natonal din Belgrad.

A mai pictat si in biserica Sfantul Nicolae din Belo Brdo in Slavonia, apoi la Osijek si altele.

Din inscriptii se stie ca i-a avut de asociati pe Teodor Dimitrijević Kračun si pe Dimitrije Popović, ceilalti ramanand anonimi.

Teodor Dimitrijević Kračun (Craciun), s-a nascut la Sremska Kamenica sau Sremski Karlovci pe 10 april 1781.

A fost unul dintre cei mai importanti pictori din Voievodina, de stil baroc al secolului. La avut de asociat pe Zaharije Orfelin, despre care nu se stie nimic. Uni soviniti sarbi incearca sa-l faca pe artist de origine slava, mergand intre atatea incat sustin Craciunul a fi o denumire sarbo-slava. Comedia si prostia la ei este in floare, deoarece denumirea de Craciun provine de la o veche legenda romana a lui **Mos Novac**, a carei tara este Valahia. Novac sau Saturn ne find alceva, decat o veche zeitate pelasgica.

Se presupune ca zograful a invatat arta picturi la Viena.

Dintre lucrarile sale este cunoscuta icoana Sfantului Ioan din biserica-manastire

Dipša, lucrata la anul 1753. A lucrat iconostasul manastiri Krusedol, impreuna cu Bačević, iar apoi si a la Beočin. Este cunoscut ca a mai realizat iconostasele din satele Neštin si Lačarka, din Srem, apoi manastirea Privina Glava din Sombor (cu Isajlović), iconostasul capelei mitropolitane din Karlovac, iconostasul biserici Sobornicesti din Karlovac cu Jakov Orfelin.

Se considera ca tot Craciun a facut si iconostasul din localitatea Bogicinovac de langa Apatin, la anul 1866.

/

konostase la care a lucrat:

Manastirea Beočin (1766)

Manastirea Hopovo (1770)

Sombor – biserica Đorđijevska (1772.)

Lačarak si Neštin (1773)

Sremska Mitrovica (1775)

Susek (1779)

Biserica Soborniceasca din Sremski Karlovci (1780-1781), impreuna cu Jakov Orfelin. A mai pictat si portretele mitropolitilor Pavle Nenadović, Jovan Đorđević, Vikentije Jovanović-Vidaka (originea lor este necunoscuta).

Dimitrije Popović (1738-1796), nascut la Zrenjanin intr-o familie de preoti. Tatal Eftimie a fost paroh in biserica Inaltari Domnului din oras, intre anii 1737-1746. Numele de familie nu este cunoscut, Dimitrie luand de dupa tatal sau numele de - Popov sau Popović. A inceput sa se ocupe cu pictura inca de mic, iar cea mai timpurie lucrare a sa a fost o copie a icoanei Fecioarei, facatoare de minuni, "Bogorodica Bezdinska" din Orlovat 1756. Icoana a pictat-o la varsta de doar 19 ani.

O alta lucrare din aceiasi localitate a fost icoana "Polaganje Hrista u grob" (Asezarea Domnului in mormant), icoana cumparata de **Stevan Subić**, urmas a unei vechi familii din Orlovat (cel mai probabil ca este vorba de un urmas al familiei de nobili vlahi din Croatia). O a treia icoana o face pentru o alta familie veche din localitate, familia Čokić (macedo-romani, predecesori lor erau veniti de la Skadar, Macedonia), "Krunisanje Bogorodice" (Incoronarea Fecioarei). Interesant de spus ca ambii, atat Maksim Subic, cat si Jovan Cokic, au fost epitropi ai biserici, ultimul, la anul 1772 fiind si judecator.

Dimitrije sa casatorit cu Maria, care in 1757 ii naste un fiu pe nume Roman.

Trei ani mai tarziu se vor muta la Sremski Karlovci. La anul 1760 li se nasc inca doi gemeni pe nume Gavril si Roksanda.

A lucrat impreuna cu sus amintitul Bacevici la iconostasul biserici Sobornicesti din Zemun.

Alte lucrari: Iconostasele din Ciacova 1771, la manastirea din Partos (1771), Orlovat (1772), Srpski Itebej (1774), Cenad (1774-1779), Srpski Pardanj, Međi (1779) si Zrenjanin.

Nikola Kole Rašić

Kole de origine Arman (Niš, 1839 - Niš, 6. aug. 1898), a fost un voievod cetnik,

unul dintre conducatorii organizatiei comitetului din Niš, din perioada razboaielor cu Turci (1876 -1878), iar mai tarziu si politicean.

Inainte de razboi, s-a ocupat cu comertul avand cunostinte prin toata Serbia.

A fost unul dintre organizatorii rebeliuni de la anul 1874, impreuna cu Todor Stanković, Tasko si Đorđe Uzunović, Mihajlo Božidar, Petru Ikonomović si alti. Kole Rašić si rebeli sai au contribuit la lupta de eliberare a Serbiei de sub Turci. Cu luptatorii sai a fost primul care a eliberat orasul Lescovac in 1877, mergand apoi mai departe si luptand la Vlasotince, Rudara si Turekovic. In cele din urma lupta alaturi de Armata Cnezatului Sarb, cu cca 6000 de luptatori pentru eliberarea Nisului.

Dupa razboi intra in politica si ca reprezentant al partidului Liberal, castiga la primele alegeri din Nis.

Pentru toate meritele sale a fost decorat cu "Takovski krst" de gradul V.

Se stinge din viata la anul 1898, fiind inmormantat la Nis in cimitirul Vechi.

In zilele noastre o scoala din oras poarta numele sau, iar la Leskovac o strada.

Armani din zilele noastre

Nikola Cincar Poposki (1944 - 2014). S-a nascut la Struga, Macedonia intr-o familie de macedo-romani. Este clasificat ca fiind unul dintre cei mai insemnati artisti din Serbia, care a scris mai bine de 50 de ani, eseuri, poezii, critici literare si altele. Poeziile sale au fost traduse in 20 de limbi, din Kina si pana in America. Despre el au fost scrise multe publicatii, atat in presa din tara, cat si din strainatate.

Una dintre prozele cele mai publicate a fost "Gramatika apokalipse"

Colectiile sale cele mai insemnate: Nerodjeni, 1972; Karma, 1976; Raskorak, 1978; Struški projekt, 1981; Spasavanje smrti, 1986; Numen-um mena, 1990; Gramatika apokalipse, 1997, Numen-guget avatar, in limba romana, 1998; Vaskrslo slovo, 2002; Vidivid, 2004; Istiniti, 2005; Nasip, 2009 si Uvid ata, 2013.

Aleksandar Deroko (4/16 sept. 1894 - 30 noiem. 1988), a fost arhitect si autor al multor carti din domeniu si nu numai. Mai multi ani a ocupat postul de profesor al univerzitati din Belgrad, fiind totodata si membru al academiei Sarbe de stiinta. Studiile si le-a facut la Belgrad, facultatea de Tehnica. In timpul razboiului intrerupe studiile si se inroleaza in armata cu rangul de sergent. Dupa razboi continua sa studieze la Roma, Praga, Bern si Paris.

In 1926, impreuna cu Bogdan Nestorović, intocmeste proiectul pentru Hramul sfantul Sava, iar la inceputul anilor '30 devine profesor la facultatea de Arhitectura si Filozofie., unde a lucrat pana la pensie in 1974.

Aleksandar Deroko s-a ocupat si cu sportul, in 1911 a reusit sa obtina medalia de aur la inot, apoi a construit si primul planor din tara, luand parte la diverse concursuri.

Constructii:

Hramil sfantul Sava din Belgrad

Internatul religios din Belgrad
Monumentul Eroilor de la Kosovo polje
Conacul manastiri Žiča
Conacul eparhiei de Niš
Hramul Schimbarea la fata din Novo Sarajevo
Capela eroilor de la Vidovdan, unde a fost inmormantat Gavrilo Princip
Mai multe biserici
Casa colonelului Elezović din Belgrad
Casa Nikolajević cu farmacia
Si multe altele...

Olga Spiridonović (Split, 11 iun. 1922 - Beograd, 15 mai 1994), s-a ocupat cu actoria. Cel mai important rol al ei era din filmul macedonian Mis Ston, primind arena de Aur la festivalul din Pola 1959.

Đorđe (Georgije) Koda

Koda (Novi Sad, 9 mart. 1811- Novi Sad, 13 febr. 1891), a fost un comerciant, binefacator si angajat in administratia publica din Novi Sad.

Provine dintr-o familie de macedo-romani. A calatorit prin Germania, Italia, Franta, Anglia, iar in 1842 s-a casatorit cu Justina, fca comerciantului Janko Malina din Zagreb, cu care a avut 9 copii. A practicat comertul la inceput impreuna cu tatal sau, iar din 1848 pe cont propriu. A fost agent financiar intre anii 1858 – 1869, find primul care a introdus contabilitatea in primaria din Novi Sad si intemeitorul bancii de Economii din oras.

Din 1867 devine membru al Academiei sarbe si al Consiliului ei.

A facut demersuri pentru ca limba Greaca sa devina obligatorie in scoli, ceea ce sa si realizat in 1873. Deasemenea a fost presedintele sali de lectura din Novi Sad (pana in 1879), casier al consiliului Teatral (1862-1863) si membru al departamentului Economic, fondator si membru al gimnaziului din Karlovac. Impreuna cu Marko Popović si Marko Nikolić a construit capela ortodoxa din Petrovaradin.

Find membru de onoare, a fost ales in Comisiei pentru legaturi externe al orasului natal.

In afara de casa parinteasca a mai avut in posesie inca o casa din strada Kazandžijska (astazi Jovan Subotić). Se retrage din serviciile ocupate la anul 1879, lasandu-l pe fiul sau Dimitrije sa se ocupe de toate cele necesare. Dimitrije deschide in 1872 la Novi Sad o firma de schimb bancar pe nume „Bankarski menjarski zavod D. Koda”. Fiul sau Aleksandru a fost medic.

Se stinge din viata la anul 1891, find inmormantat la cimitirul “Uspensko groblje” din Novi Sad.

Sima Trojanović

Sima (Šabac, 2 febr. 1862 - Belgrad, 21 noiem. 1935), a fost etnolog si primul antropolog din Serbia, director al muzeului Etnografic din Belgrad, profesor la Univerzitatea din Skoplje si membru al academiei regale Sarbe.

S-a nascut la Šabac 1862, intr-o familie de comercianti. Tatal sau de origine din Bitola, iar mama din Srem. Scoala o face la Šabac si Vinkovci. Matura a luat-o in Elvetia, iar in Germania a studiat stintele naturii. Si-a dat doctoratul la Univerzitatea din Heidelberg in 1885, la grupul de biologie si antropologie. A inceput sa lucreze ca profesor de limba germana la gimnaziul din Čačak 1886, dupa care va trece la Loznica, iar din 1894 la gimnaziul Trei din Belgrad. In 1898, primeste aprobare sa faca doi ani de studii in domeniul etnologiei si antropologie fizica la Viena, Munchen si Praga. Revenind in tara in 1901, a fost ales de director al muzeului Etnografic din Belgrad. Din 1921 a fost ales pentru postul de profesor etnograf la facultatea de Filozofie din Skoplje.

Georgios Modis

Modis (1887 - 1975), a fost un om politic de origine macedo-romana. S-a nascut la Bitola, unde isi face si liceul 1906. Dupa terminarea liceului, devine camarad al unui grup de rebeli condus de George Volanis .

A luptat laolalta cu Bulgarii impotriva Turcilor la Morichov, insa fiind ranit se retrage din activitatile armate devenind secretar al Bisericii din Moglien si Florina, in 1909. Se intoarce apoi la Bitola unde incepe sa lucreze la ziarul Lumina.

A studiat dreptul si stintele comerciale la Atena. A fost ales deputat la Prefectura din Florina, iar intre anii 1932 - 1933 ocupa locul de Guvernator General al Epirului .

Pe timpul razboiului, este arestat de nazisti si inchis la "Pavlou Mela", langa Salonic . Dupa eliberarea din inchisoare, pleaca in Orientul Mijlociu si se reintoarce in 1944, fiind angajat de George Papandreu, Guvernator General al Macedoniei. In 1950 a fost ales de ministru de interne, iar in 1951 Vice Ministru al Educatiei.

A scris mai multe carti, unele ne reusind sa le termine, deoarece se stinge din viata pe 18 iunie 1975.

Stefanos (Stephos) Gregory

Stefan, a fost un important sef de trib din Bitola. A luptat in rascoala macedoniana de la 1903, impreuna cu Kota Christou, iar apoi cu ofiterul G. Katehaki in 1904 . In 1905 a cooperat cu I. Karaviti, iar in cele din urma isi formeaza propria grup armat.

A luptat impotriva Turcilor si a colaborat cu mai multe grupuri de rebeli. Pe parcursul I Razboi Mondial, lupta de partea grecilor si a albanezilor, iar in perioada interbelica, din 1932 intra in politica si devine candidat al partidului National Radical al lui George Kondylis, din regiunea Florina.

Pe timpul ocupatiei germane, a fost inchis pentru o perioada, de catre nazisti, deoarece a activat de partea Rezistentei Nationale grecesti.

Lupta impreuna cu fiul sau la Fardykampos langa Siatista. A fost ucis cu pietre de catre fortile de gerila ELAS (comunisti), pe data de 24 mai 1943, sub acuzatia ca l-a tradat pe Georgios Modis, la germani. In ziua urmatoare a fost

ucis si fiul sau Epaminondas.

Revolutionari greci si bulgari de origine Armana – partea II

Anastasios Karatasos (1764 – 21 ian. 1830), a fost un comandant grec, care a luptat pe parcursul Razboiului Grec de Independenta. S-a nascut in satul Dovras, fiind considerat unul dintre cei mai importanti revolutionari din Macedonia.

In 1804, impreuna cu armatolul Vassilios Romfeis, a reusit sa apere Naoussa de atacurile lui Ali Pasha, pentru o perioada de cinci luni. Din martie 1821, Emmanouel Pappas a inceput Revolutia in Chalkidiki, astfel ca Anastasios i se alatura si colaboreaza cu el. Cu toate ca si-au unit fortele, nu reusesc sa-i infranga pe Turci si Pappas este nevoit sa se retraga. Anastasios in schimb revine la Naoussa, pe care reuseste s-o recucereasca in 1822 sub conducerea lui Zafeirakis Theodosiou.

In aprilie, acelasi an Turci din nou revin in forta cu cca 18.000 de ostasi si incendiaza orasul. Karatasos este nevoit sa fuga impreuna cu familia sa in Macedonia, continuand si acolo lupta.

In 1823 impreuna cu Georgios Karaiskakis lupta in Tesalia in mai multe localitati. Se stinge din viata in 1830 la Nafpaktos fiind apoi incinerat si inmormantat cu toate onorurile cuvenite. Statuia sa a fost ridicata la Veroia, de catre sculptorul Dimitrios Chatzis.

Zafirios (Zafirakis) Theodosius Logothetis (1772 - 1822), a fost sef de trib. A luat parte la Revolutia Greaca din 1821 la Naoussa, fiind considerat post mortem erou national.

Zafirakis s-a nascut in 1772 in Naoussa, Macedonia. Studiile le face in Ioannina, unde ajunge in conflict cu Turci. Se retrage timp de 12 ani la Muntele Atos, Salonic si in cele din urma la Constantinopol, cerand de la Sultan sa-i permita sa se reantearca la Naoussa. Primind aprobare, se reantearce si intemeiaza in oras biserici, scoli si drumuri, fiind de multe ori acuzat ca foloseste si consuma fondurile municipale inadecvat.

In 1820 se alatura miscari Filiki Etairia, incepand sa pregateasca revolutia ce avea sa izbucneasca. Colaboreaza cu armatolii Anastasios Karatasos si Angeli Gatsos. Metsovitis Demetrios Hypatros, venind in oras, il instinteaza pe Zafirakis de planul lui Alexandru Ipsilantis, privind desfasurarea Revolutiei.

La inceput revolutionarii alaturi de care a luptat si Zafirakos au reusit sa castige cateva batalii, insa Ebou Loutou Pasha de Salonic, contraataca cu o oaste formata din cca 18.000 de ostasi si asediaza orasul Naoussa. Dupa trei saptamani de lupte grele, Turcii cuceresc orasul si il devasteaza, masacrind populatia si violand femeile, luand si o multime de oameni in captivitate.

Zafirakis Theodosiou ramane in oras, impreuna cu fiul sau Philippos si inca cativa luptatori bravi, Ioannis Karatasos, Zotos, Kotoulas Karatassos, Athanasios Tsipis, Ioannis Papareskasand, incercand sa apere ultima linie de rezistenta. Revolutionari ramasi in frunte cu Zafirakis, cu fii sai si cca 500 de femei si copii sau baricadat intr-un turn, unde au rezistat timp de trei zile. Ne mai putand opune rezistenta, femeile si-au inecat copii intr-o cascada din apropiere si apoi s-au

aruncat si ele ca sa nu cada prada dusmanilor.

Incercand sa scape, cateva femei si copii, inclusiv Zafiraki, sotia si copii sai au fost prinsi. Zafirakis Theodossiou si Giannakis Karatasos au fost infranti in cele din urma si ucisi.

Dimitrios Karatasos (1798–1861), cunoscut si ca Tsamis, a fost armatol, rebel care a participat la Razboiul Grec de Independenta, din Macedonia.

S-a nascut in satul Dihalevri, regiunea Imathia (Macedonia Greceasca) in 1798, fiind fiul lui Anastasios Karatasos, despre care am scris mai sus.

Asemeni tatalui sau, Dimitrios a luptat pentru aceiasi cauza, de partea Grecilor si a Sarbilor.

Karatasos a crezut ca doar o intelegere intre Grecia si Serbia, va accelera inlaturarea definitiva a Turcilor din Balcan. Din aceasta cauza in 1861 a plecat la Belgrad pentru ca sa semneze oficial primul tratat intre cele doua state. Pe timpul sederii sale, moare din cauze necunoscute, probabil din cauza unei boli.

Cativa ani mai tarziu, in 1867 a fost semnata prima alianta intre Serbia si Grecia.

Armani remarcabili din Grecia

Kostas Krystallis (1868–1894), a fost un autor si poet Arman, nascut in staul Syrrako din Epir. Tatal sau s-a ocupat cu comertul, iar dupa moartea mamei sale se muta la Ioannina, facand acolo liceul. Prima sa colectie de poezii o scrie ca elev, pe nume "Umbrele Iadului". Din cauza scrierilor sale patriotice a fost condamnat de Turci, la exil pe timp de 25 de ani. Astfel Kostas este nevoit sa plece in Grecia.

S-a stabilit la Atena, unde a lucrat la inceput la o tipografie, apoi la caile ferate ca si controlor. Pentru o scurta perioada a lucrat ca autor la ziarul Vocea Epirului. In 1893 isi pierde serviciul dar castigand la loto isi publica toate lucrarile sale.

Se stinge din viata fiind bolnav de tuberculoza in 1894.

Ioannis Kolettis (1773 – 1847), a fost om politic in Grecia, avand un rol foarte important in Razboiul de Independenta a Greciei.

S-a nascut la Syrrako, Epir, studiile de medicina le face la Piza, Italia. Se stabileste din 1813 la Ioannina, lucrind ca doctor, fiind la scurta vreme angajat ca medic personal al lui Muqtar Pasa, fiul lui Ali Pasa. In oras va ramane pana in 1821, dupa care devine membru la Filiki Eteria si se muta inapoi la Syrrako, pentru a pune la cale revolutia care avea sa izbucneasca. Activitatile sale vor fi repede oprite, deoarece au fost depistate de Turci.

Participa la prima Adunare Nationala de la Epidavros, ca reprezentant al Epirului, fiind ales in 1822 de Ministru de Interne.

In 1828 a fost ales de guvernator de Samos, iar din 1829 devine Ministrul Apararii. Din 1835, este trimis in Franta ca si ambasador.

In 1844, isi intemeiaza propriul partid impreuna cu Andreas Metaxas. Dupa ce Metaxas isi da demisia, ajunge Prim Ministru, functie pe care o va ocupa pana la moarte in 1847.

Mitropolitul de Skopje Metodie

Crestinismul a aparut in provincia romana Macedonia inca din I secol al al Erei Noastre, raspandindu-se din Salonic in tot restul provinciei. In acele vremuri, orasul roman Scupi (Skoplje), a apartinut de provincia Misia de Sus, iar de la finele sec. 3 de Dardania, a carei capitala era chiar orasul Scupi. Din aceasta cauza, episcopul din capitala, pe parcursul sec. 4 si 5, a fost totodata si mitropolit peste toate episcopiile din Dardania. Dupa anul 535, se intemeiaza Arhiepiscopia Iustiniana Prima, sub a carei competenta a intrat si eparhia de Scupi.

Dupa navalirea Avarilor si a Sclavinilor, regiunile au fost probabil in mare parte devastate, astfel ca pana la anul 1018 nu se stiu prea multe. In acest an a fost stabilita arhiepiscopia de Ohrida, sub a carei competenta va intra si eparhia de Scopje. Arhiepiscopia de Ohrida apartinea de Patriarhia din Constantinopol.

In 1282, regiunea Skopje a fost anexata Regatului medieval Sarb, astfel ca pentru o scurta perioada de timp si eparhia de Skopje a fost supusa sub jurisdicia Bisericii Ortodoxe Sarbe. Din 1346, Episcopia de Skopje va fi ridicata la rang de Mitropolie, apartinand Patriarhiei Sarbesti. Deja de la 1392, orasul va fi ocupat de Turci, astfel ca si Mitropolia va reveni sub jurisdicia Arhiepiscopiei de Ohrida, adica a Patriarhiei de Constantinopol.

De la acea vreme si pana la anul 1902, cand a fost ales primul Mitropolit sarb, pe nume **Firmiljan Drazici**, toti Mitropoliti din Skopje au fost "greci", ceea ce se poate vedea si din tabela de mai jos.

Unjul dintre ultimi Mitropoliti de origine macedo-romana a fost **Methodios Papaemmanual**, din Serres. Scolala Teologica o face la Halki in 1879 după prezentarea unei disertații intitulată "Despre focul de purjare al Bisericii occidentale". A slujit ca diacon al Mitropolitului Ganos si Chora Timotheos si ca Arhiduce al Mitropoliei de Serres Nathanael. Pe data de 30 mai 1883 a fost ales titular episcop de Dafnounia, avandu-i de co-deputati pe Diaconii Dionysios Harikleous si Konstantinos Hadjiapostolou. In iunie 1883 a fost hirotonit episcop titular de Dafnousia, Asistent al Episcopului Mitropoliei de Melenikos. Mitropolitul Procopios de Melenikos, care a fost sustinut de Arhiepiscopul Nevrokopi Ignatios si Episcopul Eleftheroupolis Dionysios, a fost hirotonit. La data de 7 mai 1887, Mitropolitul de Deborah si Velissos a fost ales. In februarie 1891 a demisionat. Pe data de 3 august 1891 a fost ales Metropolit de Skopje. A decedat pe 17 noiembrie 1896 ca urmare a unui fulger.

Manastirea Toplica

Manastirea-biserica, este asezata in regiunea Zeleznik in partea de sud-vest al Macedoniei. In trecut nu a fost doar un lacas de rugaciune, ci si unul cultural, educational si literar. Denumirea a primit-o dupa toponimul locului Toplica, loc inconjurat de munti si protejat de vanturile reci.

Cercetarile arheologice au aratat ca biserica, ce dateaza din sec. 14, a fost ridicata pe temelia unei bazilici mai vechi din sec, 5 sau 6.

Biserica inchinata Sfantului Nicolae, a fost probabil ridicata in sec. 14, avand doua straturi de icoane pe peretele din vest. A fost construita din piatra si lut. Pe parcursul sec. 16, constructia a fost demolata si renovata, ctitorul ei fiind bogatul cneaz de Kratovo, kir **Dimitrie Pepik** (*Јехона СПАХИУ Сликарството во НАО СОТНА северниот параклис наТопличкиот манастир*). Ca atare marturie sta inscriptia de la intrare ce dateaza din 1536-1537.

Manastirea a fost pictata de catre zograful Ioan Teodorov din Gramosta.

Dimitrie Pepik sau Dimitrije Pepić

Cneazul (d. 1566), s-a năcut într-o familie de nobili, detinatori ai minelor din Kratovo. Cei mai cunoscuti membri ai familiei erau Nikola, Dimitrije si Grigorije. Dimitrije Pepić a fost unul dintre cei mai bogati si importanti oameni din oras.

Pe langa cei din familia Pepić, mai sunt amintiti si cneazul Mihailo Bojčić cu frati sai Andrija si Nikola, mentionati in 1581.

Dimitrije, impreuna cu fratii sai au fost donatorii principali ai Arhiepiscopiei de Ohrida, au reconstruit mai multe manastiri Ortodoxe, precum, Lesново (impreuna cu fratele sau Nikola), Sfantul Nicolae din Toplica, Slepče (1543), Treskavec, Prečista (langa Kičevo) si Sfantul Panteleimon de pe Muntele Athos. Probabil ca a mai renovat si alte lacasuri religioase.

Ioan Teodorov (Popteodorov Zograph), este unul dintre cei mai faimosi artisti iconografi din sud-vestul Macedoniei al sec. 16.

S-a nascut la Gramoste in satul Teodor, fiind contemporan cu marele pictor **Onufrey Argigitis**, din Kastoria (Kostur), care deasemenea a lucrat in sud-vestul Macedoniei si Albania impreuna cu fiul sau Nicolae.

Ioan a pictat in stil traditional, mai ales intre anii 1534-1542, din localitatea Kostur pana in Demir Hissar. Se presupune ca a avut un atelier al sau unde au invatat si au pictat monahi din Slepche.

Ioan a pictat la manastirile din Slepchenskiya "Sfantul Ioan Botezatorul, Toplita, amintita mai sus si in satele Sloeshtitsa si Buchin.

Manastirea Sfantul Nicanor – Zavorda

Este o veche manastire ortodoxa din Grecia, cunoscuta mai ales pentru vietuirea in obste a ctitorului ei, Sfantul Nicanor, manastirea se afla in regiunea Elimeia, in vestul Macedoniei, pe teritoriul Greciei de azi.

Inaltata pe Muntele Kalistratos, a fost intemeiata la inceputul secolului al XVI-lea, de catre Sfantul Cuvios Nicanor din Tesalonic. Se crede ca anul exact al zidirii

manastirii este anul 1543. Sfantul s-a retras, mai intai, intr-o peștera aflata in peretele de piatra al muntelui Kalistratos. Astazi, in acest loc se afla un schit sihastresc, unde se pastreaza o capela inchinata Sfantului Mare Mucenic Gheorghe. In capela sunt pastrate si minunatele ei fresce originale, datand inca din secolul al XIII-lea.

Biserica manastirii, inchinata Schimbării la Fata a Domnului, este zidita in forma de cruce, avand trei abside largi. Frescele care ii imbraca peretii interiori sunt minunate, ele datand din mai multe perioade istorice, cele mai vechi fiind zugravite in secolul al XVI-lea. Mormantul ctitorului sfant se afla in partea sudica a bisericii.

Sfantul Nicanor, cuviosul facator-de-minuni din Zavorda, este praznuit anual, in data de 7 august. S-a nascut in anul 1491, in Salonic. Parintii sai, Ioan si Maria, au fost doi credinciosi instariti, care nu puteau avea copii. Dupa multi ani de rugaciuni, posturi si fapte bune, cei doi au dobandit de la Dumnezeu un baiat, pe care l-au botezat Nicolae.

Dorind a dobandi o vietuire crestina, parintii sai l-au dat pe baiat in grija unui invatator crestin. Inca din frageda varsta, tanarul Nicolae si-a manifestat dorinta de a intra in manastire. Pentru aceasta, el se va deprinde rapid cu rugaciunile indelungate, cu posturile, cu privegherile si cu studiul sfant.

Pe cand tanarul avea numai 20 de ani, tatal sau a trecut la cele vesnice, iar, la scurt timp, si mama sa. Vazandu-se unic mostenitor al unei mari averi, tanarul va imparti intregul avut saracilor si orfanilor, dupa care va lua drumul manastirii, primind numele Nicanor. Datorita vietuirii lui inalte, multi au inceput a-l cauta, pentru sfatuire si binecuvantare.

Vestea despre monahul nevoitor Nicanor a ajuns pana la mitropolitul din Salonic, care il va si hirotoni diacon, iar mai apoi preot, pastrandu-l langa dansul. Cu toate acestea, sfantul isi dorea inca o viata sihastreasca, linistita si tacuta. Astfel, intr-o noapte, pe cand sfantul se ruga si priveghea, o voce dumnezeiasca i-a spus: "Mergi in muntele Kalistratos, pentru a duce luptele cele inalte."

La numai cei 27 de ani ai sai, parintele Nicanor a plecat spre destinatia revelata impreuna cu Sfantul Dionisie din Olimp. Pe cale insa, prin mijlocirea lui Dumnezeu, drumurile celor doi se vor separa, numai Nicanor ajungand in Muntele Kalistratos, cunoscut si sub denumirea de muntele Vermion sau Grevena. Ajuns in muntele pustiu, tanarul isi va sapa singur o peștera sihastreasca, in muntele stancos, deasupra apelor raului Aliakmonas. Desi ducea viata pustniceasca, sfantul cobora uneori in satele din imprejurimi, pentru a-i intari in credinta pe crestinii greu incercati de vremuri.

Intr-o noapte, tot in vremea rugaciunii, o voce dumnezeiasca i-a cerut sa urce pe culmea muntelui, sa afle o icoana cu Mantuitorul Iisus Hristos; aceasta icoana

fusesse ascunsa in munte inca din vremea iconoclastilor. Afland icoana, Dumnezeu i-a cerut sfantului sa zideasca pe acel loc o manastire. Astfel, sfantul va zidi manastirea inchinata Schimbării la Fata a Domnului.

Sfantul Cuvios Nicanor a trecut la cele vesnice in ziua de 7 august 1549, la varsta de numai 58 de ani. Sfintele sale Moaste sunt pastrate, cu mare evlavie, in capela inchinata Sfantului Ioan Botezatorul, in incinta manastirii sale.

Manastirea a fost pictata si de Trpo Zograph in 1800 anul, ultimul descendent al cunoscutilor Constantin si Atanasius, lideri proeminenti de pictori iconografi din Korçë. Se pare ca unele icoane din manastirea Sfantul Naum din Ohrida, ar fi pictate nu doar de Constantin, ci si de Trpo. Conform unor specialisti, opera sa se poate aseamana cu ale lui **Dimitar Krstevic-Dicu** (vezi art.anterior).

Biserica Sfantul Anastasius Muzaki

Sfantul Athanasius Muzashki este o biserică medievală de rit Ortodox din sec. 14 din orasul Kostur (Kastoria), declarata in prezent monument de cultura.

Hramul este unul dintre cele mai insemnate monumente din sec. 14 din oras. O perioada scurta de timp, pana la anul 1380, orasul se gasea in stapanirea tarului sarb Dusan, iar apoi sub conducerea familiei albaneze de origine Armaneasca Muzaki, care au si construit biserica.

Conform datelor pastrate, biserica a fost ridicata intre anii 1383 – 1384, de catre fratii Theodor si Stoa Muzaki, laolalta cu monahul Dionisius.

Iconografia a fost realizata de catre maestri **Scoli de Arta din Kastoria (Kostur)**, care deasemenea au pictat si biserica **Fecioara Maria** de pe insula Maligrad si Inaltarea Domnului din satul Korisa, Boris.

In 1951 biserica a fost renovata.

Scoala de Arta din Bansko

Scoala care s-a infintat in localitatea Bansko din Macedonia, a fost una renescentista din sec, XVIII - XIX.

Intemeitorul acestei scoli de pictura a fost macedo-romanul Toma Vishanov (Visan) – Moler, scoala care cel mai mult a activat in regiunea orasului Debar. Se considera ca Visan a studiat la Viena pe la sfarsitul sec. 18, fiind la randul sau influentat de multimea de alti pictori, ai acestei perioade de timp. Scoala a existat pana la inceputul Razboaielor Balcanice.

Cei mai proeminenti pictori au fost din familia Bansko Molerovi, precum Dimitar Molerov, Simeon Molerov si Georgi Molerov. Deasemenea s-au mai distins si

Mihalko Golev, Dimitar Sirleshtov cu fiul sau Mincho Sirlestov, Kostadin Marunchev , Dimitar Nedelchov , Ivan Terziev , Stefan Stamatov , Georgi Boboshevski, Ivan Dimitrov, Hristo Galabov si alti. Representanti ai scoli sus amintite, erau si membri ai asa numitului grup Arnaut, ca Velyan Hristov (Usta Velyan) cu fiul sau Angel Velyanov si altii.

Scoala din Bansko avea doua sectiuni, una a pictorilor si cealalta a sculptorilor. Ambele au lucrat in Macedonia si la Muntele Athos. Printre tamplari, cei mai cunoscuti erau Usta Velyan, Hristo Galabov, Mihalko Golev, Dimitar Sirleshtov si altii. Ei au lucrat iconostasul bisericilor Sfanta Treime si Inaltarea Maici Domnului din Bansko.

Cele mai faimoase lucrari ale Scolii de arta din Bansko, din:

Manastirea Rila

Viserica Sfantul Demetrius din Marulevo

Sfanta Treime din Bansko

Biserica Sf. Atanasius din Bobosevo

Biserica Sf Petru si Pavel in Dobriniste

Biserica din Dobarsko

Sf. Arhanghel Mihail din Osenovo

Sf. George in Razlog...Si prin alte biserici

Dupa rascoalele sarbilor si a grecilor, multi pictori zografi, de prin partile de sud a Balcanului, au plecat spre nord. Astfel printre cei mai cunoscuti pictori de pe vremea lui Milos Obrenovici a fost Janja Stergevic, cunoscut si ca Janja Moler, nascut in Macedonia si care a trait si pictat in cnezatul Sarb mai bine de 20 de ani. Cele mai frumoase picturi le-a facut in bisericile din Pozarevac, Kusatk, Natalinci din Ub, manastirea Blagovestenje Rudnicko, Topcider, Krusevac si manastirea Dracea. Contemporani cu Janja, au fost si Mihailo Konstantinovic din Bitola (biserica din Kaoni, iconostasul din Ub), colaboratorul sau era Nikola Jankovic din Ohrida (impreuna au facut icoanele de perete din manastirea Tronosa). Impreuna cu ei a mai lucrat si Zivko Pavlovici, iconografia din manastirea Sretenje Kablarsko, manastirea Arilje, etc.

Živko Pavlović, „moler” din Pozarevac (sec.19), pictor iconograf.

A pictat in biserica Inaltarea Domnului din Čačk, Hramul sf. Nicolae din localitatea natala Kisiljevo in 1825. Iconostasul din manastirea Zaova 1845-1849 si altele. A lucrat impreuna cu Nikola Janković din Ohrida, cu Jovan Stergević (Janja Moler).

Toma Visanov Hagikonov- Moler, intemeitorul scoli din Bansko, s-a nascut in familia Visan cu numele de monah Visarion. Nu este cunoscuta data exacta a nasteri si nici a decesului. Se considera ca s-a nascut pe la anul 1750. A pictat in stil traditional icoane prin diverse biserici si manastiri.

A pictat foarte mult impreuna cu fiul sau Dimitar Molerov si nepotul Simeon Molerov.

In perioada din Ungaria a pictat biserica Arhanghelul Gabriel din Budakalasz (pe la anul 1785). La Sremski Karlovac, icoana lui Iisus din, unde a lucrat si **Teodor Kracun** (Craciun).

Se pare ca a mai pictat si in Catedrala Inaltarea Domnului din Budapesta, la muzeul Orchestral din Kecskemet, capela ortodoxa Sf. George din Niedradasse.

Filip Zograf

S-a nascut in Macedonia, la sfarsitul sec.18.

Despre existenta lui Filip s-a descoperit in 2014, odata cu restaurarea iconostasului din manastirea Giggins Sf. Cosma si Damian, fiind descoperita semnatura sa sub icoana sfantului apostol Andrei si Marcu. Icoanele au fost pictate intre anii 1814 – 1815, Filip Zografu fiind totodata un pictor foarte productiv.

Lucrarile sale sunt intr-o stransa legatura cu grupul de mesteri Krasste Zograf din Veles, precum si al monahului Antony Bitolski. Dealtfel Filip a lucrat adesea cu bine cunoscutii artisti din Samokov, ai maestrului Hristo Dimitrov (cu aprox. 1750 - 1814) si Jovan Iconopisec (1895 - 1854).

Cele mai cunoscute picturi ale sale pastrate, sant icoana Sfantei Fecioare Odigitria din Sf. Petka Stara din Sofia, realizata pe la anul 1814. Apoi Filip a lucrat si la restaurarea manastiri Giggins, la bisericile Sfantul Mormant din Dupnitsa, Sf. Nicolae din Cerven Breg, Dupnitsa (1818), la biserica Inaltari din Kiustendil, Sf. Petka (Parascheva) din Breznik si altele.

Peter (Philipovich) Philipov (Philipovic), numit **Garkata** , **Ghetto** si **Telaudur**. A fost cunoscut ca iconograf si sculptor, de origine din familia Filipov, fiind unul dintre cei mai proeminenti artisti ai scolii de pictura din Debar (**vezi art.precedent**).

S-a nascut in anii '80 ai sec. XVIII in satul Gari, de unde a primit si porecla de Garkata si Garceto

A lucrat la biserica Sf. Ivan din Debar, Sf. Nicolae din Skopje. Lucrarile sale au fost realizate in stil baroc si rococo.

Initial a mai fost angajat la Salonic, la Athos, Sersko, manastirea Bigor, Siar si altele.

A realizat iconostasul biserici Sfantul Nicolae din Crusova, impreuna cu ginerele sau Dimitar Stanishev, care a ars in rascoala de Ilinden de la anul 1903.

Dupa spusele unor autori Petar Filipov ar fi fost de fapt fiul lui Filip Zograf.

Iconografi Macedoromani

Janko Halkozovic, la fel ca si Grabovan, despre care voi vorbi mai la vale, este de origine Macedoromana. S-a stabilit in apropiere de Sremski Karlovac, pictand icoane pe la complexul de manastiri de la Fruska Gora.

La inceput a lucrat impreuna cu Vasilije Ostojici, despre care nu se stie nimic, iar pe cont propriu a inceput sa lucreze pictand iconostasul din manastirea Beocin si Mala Remeta. La Osijek lucreaza la Hramul Inaltarii iconostasul, tronul arhieresc, cateva icoane pe perete si altele. Acest lucru a obtinut probabil prin intermedierea comunitati macedoromane din oras, cu a caror donatii a si fost construita partea mare a biserici.

Este cunoscut ca a mai lucrat si Hramul Inaltarii din Novi Sad, se pare ca impreuna cu fiul sau Dimitrije Jankovic si mesterii Vasilije Ostojic, Jovan Popovic.

Jovan Četirević Grabovan (1720–81), a fost unul dintre cei mai mari iconografi din Serbia, sec.18. A pictat in manastirile Lepavina si Orahovica, s-a nascut la Grabova in apropiere de Ohrida, parinti sai Armani din Albania.

Carierea sa profesionala o incepe la Osijek si Voievodina, fiind angajat de catre mitropolia de Karlovac. Se pare ca la Osijek a si trait impreuna cu mama, fratele si cei sase copii ai sai. Se stinge din viata se pare tot in acest oras..

Se considera ca a fost unul dintre cei mai insemnati artisti ai epocii. A pictat in stil baroc, traditional, cu trasaturi rococo, dar independent si cu influente native.

Iconostase:

Molovin biserica din Srem (1772)

Orahovica biserica din Slavonia (1775)

Manastirea Lepavina in Croatia (1775)

Székesfehérvár biserica din Ungaria (impreuna cu Grigorije Popović, 1776)

Biserica din Slatina (1785)

Biserica Pavlovac in Croatia

Se stie ca ultima data a lucrat la anul 1780.

Probabil ca a lucrat deasemenea si ca sculptor.

Casa familiei Divan Georg Padej

În centrul localității Padej din nordul Banatului Sărbesc se găsește situată casa lui Georg Divan, de origine macedoromână, construită în stil romantic, cu foisor, în care astăzi sunt așezate birourile comunității locale.

Familia a obținut titlul nobiliar „de Padej” la anul 1806, având în posesie această localitate. La anul 1796 și 1804 este amintit pentru prima dată Konstantin Divan. Din constatările cronicarului local, Jožef Heresbaheer, fiul lui Konstantin, Georg ar fi construit biserica romano-catolică și cea ortodoxă în 1852, din localitate. Se considera de asemenea că tot Georg ar fi pus în funcțiune bacul de la anul 1842, pentru traversarea râului Tisa. Boierul ar fi avut și părți negative, se spune că s-ar fi comportat urât cu țărani și nu i-a permis fiului său să se căsătorească cu o fată din sat deoarece era săracă.

Georg Divan se stinge din viață în 1856 și fiindcă fiul său a murit mai devreme, averea se va împărți între fiicele sale.

Jovan Milenko Grčić

Jovan (1846-1875), a fost poet și medic născut la Čerević. Tatăl său s-a ocupat cu comerțul și a murit devreme, iar copiii (mai avea doi frați Đorđe și Katica), au rămas în grija mamei Ana născ. Barako.

Scoala elementară o face în localitatea natală, iar școala germană la Petrovaradin, apoi continuă la Novi Sad, Segedin și Bratislava (1864-67). Înscrie medicina la Viena, însă se îmbolnăvește de tuberculoză și se întoarce acasă. Moare în localitatea natală și este înmormântat lângă mănăstirea din Beočin.

O parte din manuscrisele sale au ars în război la anul 1914. În zilele noastre străda unde s-a născut îi poartă numele, iar în Čerević a fost deschis și un muzeu cu numele său.

Operele sale:

"Pesme. Spevao ih Milenko" (Viena 1869)

"U gostionici kod 'Polu zvezde' na imendan šantavog torbara" (1868)

"Sremska ruža" (1868-1869)

"Mozaik" (1875-1876)

Armanii din Sentandrei

După eliberarea de sub Turci (sf. sec. 17, încep. sec. 18), orașul Sentandrei a fost destinația multor emigranți din sudul Balcanului. Cu permisiunea împăratului Leopold I, la anul 1690, sub conducerea patriarhului **Arsenije Crnojević III**, din

regiunile Ipekului au plecat spre Sentandrei cca 8000 de familii de ortodocsi si ceva catolici din Dalmatia.

Pe vremea refugiului la anul 1690 orasul cu imprejurimile apartineau contelui maghiar **Nicolae Zichy**. Familia nobiliara Zichy, avea legaturi de prietenie cu familia Mocioni, dealtfel aveau mosii si in Ardeal. Nu este cunoscuta originea lor.

Pe data de 13 iulie, imparatul Austriei va oferi privilegiile negustorilor din oras. O lunga perioada de timp (1872-1903), primar al localitatii era **Evgen Dumča**, de origine macedoromana, cunoscut binefacator si intemeitor de scoli si biserici.

Orasul avea in total 7 biserici.

Familii de Armani din Satandrei

Avakumovici, Aleksander, Argilus, Barako, Bozda, Boiagi, Gjorgijevici, Grambovan, Grk (Greco), Grcici, Druga, Dumcea, Gergi, Kabajic, Kadar, Kastru, Kirovici, Kozma, Kondenovici, Konstantin, Konstantinovici, Kukungiel, Laskar, Monasterlija, Mancuka, Margaritovici, Marton, Mijakici, Nutraski, Papakosta, Pacici, Piperkovici, Popovici, Stefanovici, Tiro, Tolojani, Turnaj, Filotici, Hadji, Capa, Sapa.

Familii de nobili Armani din Ungaria

Avakumovici, Astri de Sorjdia, Bajici de Varadia, Dadani de Giulvaz, Damaskin de Nemeta, Dera de Morod (sotia lui Gheorghe Sina), Divan de Padej, Dima, Dimbo, Duka de Kadar, Dumba, Gika de Dejanfalve, Djuricko de Modos, Emanuel, Zako da Bajsa, Ikonomu, Ianicari de Dragomiresti, Kalinovic de Dorjan, Kondorosi, Manasi de Hodonj, Mosko, Mocioni de Fenia, Naco de Semiclus, Nikolaides de Pind, Papzazi, Pustaj, Serviski de Turska Kanjiza, Sina, Sisanji de Turski Becej, Spirta, Tiganiti, Turnaj.

Scoala de Arta din Samarina

Scoala a luat nastere intre sec. 18 – 20 in localitatea Armaneasca Samarina din Pind.

Cei mai proeminenti reprezentanti ai acestei scoli sant Zisis Ioannou Dvavas Samarinski, Dimitar Samarinski, John Anagnost, Dimitar Mihaylov, Mikhail Anagnost, Nikolay Mihaylov, Dimitrios Pitenis.

Zografi au lucrat prin diverse parti din Macedonia si in afara..

Manastirea Sfanta Parascheva din localitate este locul initial, de unde au inceput reprezentantii acestei scoli sa-si desfasoare activitatile lor artistice.

Zisis Ioannou Dowas Samarinski, a pictat iconostasul din biserica Sf. Demetrius din Prosvaro (Delvino) pe la anul 1875 si impreuna cu Adam Christou Kraias, a realizat icoanele biserici Sf. Demetrius din Mesolouri (Metsolovo) in 1876.

Dimitar Samarinski (Zograph), a pictat in biserica Inaltari Fecioarei din Negus, s-a nascut in satul Pjansko, Samarina in sec. XVIII. Impreuna cu fii sai Pop Ioan Anagnostos si Mihail Anagnostos a pictat in biserica Schimbarea la fata a Domnului din Samarina, biserica Sf. Athanasius din Golemo.

Dimitar Mihailov, s-a nascut la Crusevo, a pictat in manastirea Bigor, impreuna cu fratele sau Michael, mai tarziu in Catedrala Mitropolitana din Pelagonia, manastirea Rila. In 1848 biserica Sf. Parascheva din Haliki, Trikalsko. Hramul Inaltari Fecioarei Maria din Elbasan (1826 - 1828), Sf. Athanasius in Podvis, icoanele Sf. Nico Kolay din Crusevo (impreuna cuh Michael si Nicholas), Paraskeva (1866), Sf. Parascheva din Megalohori, Trikalsko si altele.

Scoala de Arta din Debar

Scoala a luat nastere in sec. XVIII – XIX, in asezarile din imprejurimile orasului Debar: Galicnik, Gary, Lazaropole, Osoi, Trebiste, Tresonche. Scoala a mai avut si denumirea de Reka si Miyashka.

Cei mai cunoscuti reprezentanti ai acestei scoli de pictura si sculptura sant grupul Galicnik Ginovski si Frachkovtsi, in frunte Makry Negriyev, si Philipovtsi, din satul Gari, apoi fratii Petar, Marco, Jovan si Yosif Phillipovi, Philipovtsi din satul Osoi, in frunte cu Filip Avramov. Alti artisti faimosi ai acestei scoli au fost **Dicho Zograf**, Velyan Ognev, Eustatius Popdimitrov din Osoy, Petar Pacharov, Simeon Maxsevski din Trebishte, Anton si Dimitar Stanishevi din Tresonche si inca multi altii. Tot din aceasta scoala faceau parte si cativa maestri din Krusevo, Prilep, Strumica si Stip.

Rezultatele acestei scoli de Arta sant mii de icoane pictate in diverse biserici si manastiri, realizate pe parcursul unei perioade de cca un secol. Unele opere au fost realizate in stil Renascentist, altele in stil clasic, traditional, iar altele au fost concepute intr-un mod naiv, mai simplist.

Pictura Naiva este deasemenea caracteristica si pentru restul scolilor Renascentiste Armanesti, precum - Tryavna, **Samokov**, **Samarina** si **Bansko**.

Scoala din Debar se considera ca a fost productiva si valoroasa si in privinta sculpturilor, nu doar in Macedonia, ci si in Balcani.

Cele ma cunoscute realizari:

Iconostasul din Manastirea Bigor

Biserica Inaltari din Pirdop 1819
Biserica Sf. Spas din Skopje 1825
Sf. Gheorghe din Prizren 1829
Inaltari din Pazardzhik 1840
Sf. Gheorghe din Oryahovo, mijl. sec. XIX
Biserica Sf. Nicolae din Krusevo,
Sf. Teodor Tiron si Theodor Stratilat din Dobarsko

Si multe altele.

Mihail Konstantinovici - Mikhail Konstantinovich

Pe placa de ctitor a Manastiri Tronosa este inscriptionat numele lui Konstantin Mikhailovich si Nikola Jankovich.

S-a nascut la Bitola, la sfarsitul sec. XVIII. A emigrat in Serbia, unde a pictat intre anii 1825 si 1833 icoane pe la bisericile din Sabac si Valjevo. Este posibil sa fie unul si acelasi cu Mihailo Zograph, care a pictat 1824 - 1825 impreuna cu Janja Moler (Scoala din Bansko), la Sf. Ioan Botezatorul din Nakuchani.

In 1834 a lucrat impreuna cu Ohridman Nikola Yankovic, la manastirea din Tronosa, Serbia. In acelasi an cei doi artisti vor realiza si iconostasul din Manastirea Chokeshina.

Moare pe la jumatea sec. 19 in Serbia.

Iconografi din Kastoria

Pe parcursul sec. 16 in Kastoria (Kostur), au activat multi pictori iconogtafi, unii anonimi, iar alti mult mai putini, care s-au semnat. Astfel ca din toate icoanele identificate ce dateaza din sec. 16, doar cateva au fost semnate.

Este vorba de pictorii Onufrie din Argosa, Frangos Katelanos si Jovan din Gramoste.

Jovan de Gramosta, s-a nascut (1527-1543) la Gramostea (regiunea Kastoria), ca fiu al preotului Teodor.

Operele sale:

- *Icoana Oarba Iisus Hristos Salvatorul (1535/36)*
- *Biserica Sf. Nicolae de la manastirea Toplički (1534/35)*

In Macedonia:

- *Manastirea Slepčenski*
- *Biserica Sf. Atanasie din Sloeštica*

Lui Jovan din Gramoste ii mai apartin si sase icoane: trei Hristos Pantocrator, doua Fecioara Odigitria, una nasterea Domnului

Onufri de Argos (1534-1564), nascut la Atgos in Peloponez, sf.sec.15-inc.sec.16. A fost protopop la Neokastro (Elbasan), iar scoala o face la Venetia.

Opere:

- *Sf. Apostoli din Kastoria (1547)*

In Macedonia:

- *Icoane din Manastirea Zrze si biserica Sf. Nicolae din Zrze (pe la 1535)*
- *Manastirea Slepčenski, icoane si fresca Fecioara Odigitria (mijl.sec.16)*
- *Manastirea Prečista Kičevska (1564)*

Teodor Simeonov Gruntovici din Moscopole

Teodor impreuna cu grupul sau de artisti, au realizat iconostasele in manastirile din Srpski Kovin si din Székesfehérvár, ambele situate in Ungaria.

In lacasul Inaltari Feciarei din Srpski Kovin, grupul lui Teodor 1771 au realizat doua paraclise, pastrandu-se si contractele pe care artistul le-a semnat cu reprezentantii biserci. Cheltuielile au fost suportate de macedoromanul Timios Janotis.

Intre anii 1772-1774, Simeon picteaza si interiorul Hramului inchinat Nasteri Sf. Ioan Botezatorul din Székesfehérvár, impreuna cu ucenicul sau Grigorie Popovici.

Se considera ca tot Teodor Simeonov cu colaboratorii sai, au pictat si icoanele bisericilor din Ceobant, Pesta, Sentandri, Jegri, Miscolt, Hodmezevasarhei, Lovri, Vatu.

Se presupune ca alaturi de Teodor, au mai pictat cel putin inca doi pictori, unul fiind mai talentat decat celalalt.

Nikola Mihailov

S-a nascut la Krusevo, sec. 19, fiind fiul pictorului Nikola Zisi. Operele sale sunt identice cu ale lui Margarit Zograf, care a lucrat la Prilep si imprejurimi in cea de-a doua jumatate a sec. 18.

In 1867 a pictat icoana Schimbării la Fata a Domnului din Manastirea Zrze, iar intre anii 1870 si 1872, Nikola realizeaza cea mai insemnata icoana pentru iconostasul biserici Schimbarea la Fata din Prilep.

Impreuna cu Adamce Najdov (Zograf) a lucrat si la Belgrad.

Scoala de Arta din Debar – partea II

Konstantin Nikolov (Kolov, Kolovski) Dulev, pictor de origine Armana, din Macedonia, unul dintre reprezentantii **Scolii de Arta din Debar** ([vezi partea I](#)).

S-a nascut in Lazaropole de langa Debar, a lucrat adesea impreuna cu fratele sau **Krastyo Nikolov**.

Opera sa:

-Icoana Mantuitorului din biserica Sf. Nicolae, Tetovo, 1904. Autorii Konstantin Nikolov si Rusalim Krastev din Lazaropole

-Biserica Inaltarea din Sloeshtitza

In 1898-1899 Konstantin Nikolov impreuna cu Nikola Avramov realizeaza iconostasul din biserica Burinets. In 1900 biserica din Brod, 1906 biserica Sf. Petru si Pavel din satul Kurstor, Bitola.

In 1909, Krustyo Nikolov picteaza iconostasul din biserica Inaltari Maici Domnului, localitatea Dolno Doupeni. In 1924, impreuna cu fii sai, Yakim si Theodosius, picteaza in biserica din Sloeshtitza.

In 1926, Yakim , Tomo si Theodosius realizeaza pronaosul biserici Sf. Gheorghe din Lazaropolie.

Krastyo a pictat deasemenea la Salonic, Tetovo, Kyustendil, la Krusevo, impreuna cu un alt fiu al sau Rusalim Krastev, biserica din localitatea natala Lazaropole, apoi la Kosovo si in sudul Serbiei. Pe la anul 1919, impreuna cu Dimitar Donev, picteaza in biserica Sf. Atanasius din Radovance, in 1920, Krastyo cu fiul sau Rafael picteaza in Manastirea din Lesani.

Krastyo Nikolov moare in 1938 in localitatea sa natala, Lazaropole.

Nikola Avramov Koshevski, s-a nascut in 1856 in Lazaropole, de langa Debar, intr-o familie de zografi. Tatal sau Avram Koshevski, a lucrat la Tetovo, Gostivar, Debar, Ohrid si Skopje.

A pictat o perioada impreuna cu **Dicho Zograph**, iar intre anii 1898-1899 si cu Kosta Kolov, iconostasul biserici din localitatea Buriinets, Malesia. Avramov se stinge din viata 1911 la Siar.

Venedikt Kraljevic

Episcopul Venedikt (adevaratul sau nume era Paceavura), s-a nascut pe 15 ianuarie 1765, in satul Balin de langa Salonic, din parinti macedoromani, tatal Hristodul si mama Aleksandra. S-a calugarit la manastirea Sf. Anastasia din apropiere de Salonic.

Dupa mai multi ani petrecuti la Bucuresti si Ioanina, va fi hirotont protosingel in 1806, de catre mitropolitul dabro-bosniac Kalinik ([vezi art.precedent](#)).

Ajungand in conflict cu autoritatile Turcesti, a fost inchis, iar dupa eliberare pleaca la manastirea Bešenovo din Srem, loc care i-a fost sugerat de catre mitropolitul Stefan ([Stratimirović](#)). Datorita faptului ca Turcii au cerut extradarea sa, Venedikt dupa o perioada petrecuta la Belgrad, pleaca in Dalmatia, ajungand la anul 1808 sa fie hirotont episcop de Dalmatia.

Pe timpul rascoalelor impotriva Austriei, Venedikt se va declara de partea francezilor, astfel ca dupa intrarea trupelor austriece in Šibenik, va fi arestat de catre acestia si internat la manastirea Bezdin, unde va si ramane pana la retragerea armatei imperiale. Intre anii 1818 - 1819, va fi pana la urma recunoscut de austrieci, insa in 1821, din cauza conflictelor, este nevoit sa paraseasca Dalmatia si sa plece in Italia.

Prin hotararea Curtii de la Viena, pe 28 decembrie 1828, Eparhia dalmata va fi subordonata mitropoliei de Karlovac, fiind in aceiasi zi numit episcop de Dalmatia sarbul Josif Rajačić, din Lika, care mai tarziu reuseste sa ridice mitropolia de Karlovat la rang de patriarhie.

Manastirea Žurče

Inchinata Sf. Atanasius manastirea medievala Žurče este situata la cca 35 de km. de Bitola. Prima manastire a fost ridicata la anul 1121-1122.

Biserica din prezent, a fost pictata la anul 1617, probabil de catre zografi **Scolii de Arta din Linotop**. In biserica a pictat si **Stojče Stankov** (1849-1903), care a a cazut in lupta pentru apararea Republici Krusevo in 1903.

Multi activisti si revolutionari macedonieni, si-ai gasit refugiu in acest lacas de rugaciuni, precum **Duke Jordan Piperka, Georgi Trajchev** si alti.

Un oarecare timp, manastirea a fost condusa de monahul **German de Krusevo**.

Interesant de spus ca in manastire a fost gasit un calendar pictat, care in loc sa inceapa cu luna ianurie, incepe cu luna septembrie in acord cu cel Bizantin, ceea ce este un fenomen unic si exceptional in Macedonia si aceasta zona a Balcanului.

Iconograful Trpo Zograf

Trpo (sec.18), s-a nascut intr-o familie de pictori zografi, tatal Konstantin si cu unchiul Atanasie Zograf, originari din Moscopole, au fost niste iconografi foarte buni, cautati si productivi, pictand multe biserici si manastiri de la Ohrid si pana la Muntele Athos.

Este cunoscut ca acesti doi artisti, au pictat in Korcea, Moscopole, Muzakia, Sf. Naum din Ohrid, Pogradec, la Bitola, Mala Reka, precum si la manastirile de pe Sfantul Munte, Hilandar si Zograf. Printre primile lor lucrari cunoscute, au fost cele pictate in Manastirea Nasteri Maici Domnului din Ardenica 1774, apoi icoanele si nartexul din Biserica Sf. Atanasius, Sf. Doisprazece Apostoli, care a ars si Biserica Sf. Cuzman si Damian din Moscopole.

Cele mai vechi icoane ale maestrilor Konstantin, Atanasie si Naum din Korcea, au fost identificate la schitul Sf. Ana Marea Lavra de la anul 1755, schitul rusesc Slava Nascatoarei de Dumnezeu 1757, fresce din manastirea Filotei 1765, nartexul manastiri Ksiropotam 1783.

Trpo a calcat si el pe urmele lor.

Impreuna cu tatal sau Konstantin, picteaza biserica Sf. Gheorghe din Ljubovis 1783, precum si cateva paraclise de la manastirile Hilandar si Zograf. Apoi singur picteaza la Negus 1791, Sf. Fecioara de langa Berat, Hramul din Ljubonja de langa Korcea, Sf. Parascheva din Permet. Icoane realizate de el au mai fost identificate la Bitola, Maloviste si Prespa.

Din inscriptia gasita pe paraclisul Manastiri Sf. Naum din Ohrid, ce dateaza de la anul 1800, se constata ca Trpo a realizat iconografia din acest lacas, cu ajutorul financiar al lui **Naum Ioanov** din Moscopole. Se presupune ca la aceasta manastire Trpo a lucrat timp de sase ani, insa dupa realizarea ei, zograful ajunge cunoscut, fiind cautat si angajat sa lucreze in mai multe lacasuri.

Trpo se pare ca a lucrat impreuna si cu Naum Zograf, iar Konstantin, tatal sau a avut un nepot pe nume Pande (Pandelin) iconograf si el, iar fiul lui Atanasie, Eftim a pictat biserica din Rmbec.

Acesti iconografi, Konstantin, Atanasie, Trpo si Naum Zograf, pot fi clasificati la acelasi nivel profesional precum **David de Selenica** si Dionisie Furna, cei mai insemnati maestri ai Muntelui Athos.

Biserica din Mostanica

Este inchinata Nasteri Maici Domnului, situata in localitatea Velika Moštanica, Čukarica. A fost construita in 1858, ctitorul ei macedoromanul **Ilija Milosavljević Kolarac** (1800-1878). Kolarac era un comerciant, filantrop si binefacator care pe parcursul vietii a intemeiat o fundatie ce ii poarta numele.

Fundatia Kolarac a fost intemeiata pentru dezvoltarea culturii, a artei si a educatiei.

Monumentele funerare din curtea bisericii, 128 la numar, sunt cunoscute in localitate sub numele de cimitirul Luptatorilor, celor cazuti in razboaiele din anii 1876-1878, 1883-1885, Primul si al Doilea Razboi Mondial. Cimitirul Luptatorilor reprezinta un memoriabil monument si totodata o dovada a jertfelor cazute in razboaie ale locuitorilor din aceste asezari rurale.

Scoala de Arta din Kotor

Încă din sec. 17 și până la sfârșitul sec. 19 în orașul Risno, de pe litoralul muntegrecan a activat școala de iconografi a familiei lui Dimitrie Daskal (Dascal). Dimitrie s-a mutat din Macedonia spre finele sec. 17.

Prima icoană pictată de el datează de la anul 1689 din biserică Sf. Luca din Kotor. După Dimitrie, întemeietorul Școli, sunt amintite 5 generații a câte 11 zografi cunoscuți: Gavriilo, Rafailo (după el au primit numele de familie Rafailović), Đorđe, Danilo, Petar, Vasilije, încă un Đorđe, Hristofor, Ivo și Jovo, dacă nu este vorba de aceeași persoană.

Dimitrie a realizat iconografiile în mai multe biserici, Grblja, **Sf. Nicolae din Pelinovo**, Sf. Gheorghe din Šišić (Grbalj) și Sf. Parascheva din Mrkovi (Luštica).

Cu iconografiile din familia Dimitrie (Dimitrijević) și Rafailović, au lucrat desigur și alți zografi precum Maksim Tujković, însă toți au pictat în același stil.

Litoralul muntegrecan, Boka Kotorska a fost o zonă adecvată pentru această școală care și-a menținut modelul bizantin, deoarece aici erau situate multe biserici și mănăstiri de rit Ortodox.

Tot la Boka au pictat și 'grecii' de pe insula Creta, apoi Zantea și Nicolae Lepoiti de pe insula Corfu, care au pictat iconostasul din biserică Sf. Treime din Prevlaka și altele..

Manastirea Praskvica, închinată Sf. Nicolae, a reprezentat un centru cultural și politic al familiei de origine vlaha Paštrović.

Manastirea a fost zidită de către stăpanul regiunii Zeta, **Balša III** cu supuși săi din familia Paštrović, la anul 1413.

La anul 1847, lăcașul a fost renovat cu ajutorul localnicilor, prin influența Arhimandritului Sinesije Davidović și a ieromonahului Josif Mitrović.

Manastirea a fost pictată de către zograful Radu, Dimitrie și Maksim Tujković. Dimitrie se pare că a învățat meseria de zograf de la Radu, pe care îl ajută la anul 1680 să picteze manastirea Sf. Treime.

Hramul Sfantul Nicolae din Pelinovo

Este închinat Sf. Nicolae și construită în sec. 14. Inscriserile din lăcaș amintesc despre cneazul Pero Tujković, de protopopol Šćepan Vlatković din Šišića, preotii Pero Tujković din Tujković, Staniša din Pelinova, Vuko Lepavić și a contribuitorilor din Šišića, Duba și Pelinov. Inscriserile mai amintesc că la acea

perioada, patriarh de Ipek era kir Moise, iar mitropolit de Cetinje, Skenderija, Muntenegru si litoral, kir Danilo.

Hramul a fost pictat de sus amintitul Dimitrie Daskal, pe la anul 1715.

Fabrica de ciocolata Sonda

Prima fabrica de ciocolata din Iugoslavia a fost situata pe strada "Car Uros" din cartierul belgradean Dorcol. Acolo s-a produs prima ciocolata din Serbia, numita "Olga".

Familia Sonda

Povestea acestei ciocolate incepe din jumatatea a doua a sec. 19, cand fratii Nikola si Konstantin Šonda au hotarat sa plece din localitatea Klisura si sa se stabileasca la Belgrad. Acea perioada era una de trecere de la sistemul Turcesc la cel European, astfel ca multi comercianti de origine Armana si nu numai, sau stabilit prin orasele mari din Serbia.

Folosind conditiile bune ale legilor din acea perioada, la anul 1898, Kosta Šonda deschide fabrica pe terenul familiei situat pe strada Dunavska.

Dupa cativa ani Kosta se retrage de activitate si lasa totul in seama fiului sau cel mai varnic Mihajlo. Kosta Šonda se stinge din viata in 1910.

Sub conducerea lui Mihajlo fabrica mergea din ce in ce mai bine, el producand dulciuri mai variate, pe care le-a expus prin orasele europene, precum Paris, Londra, Roma, reusind sa agoniseasca o mare bogatie.

Fratii Sonda au fost binefacatori, au donat foarte multi bani caminelor de batrani si sarmanilor. Mihajlo in 1911 a construit si cinematograful Koloseum in centrul Belgradului, castigand si de aici profituri considerabile.

Deoarece fotbalul a ajuns sa fie tot mai popular in tara, Mihajlo s-a gandit sa vanda cu ciocolate produse si cate o poza a fotbalistilor cunoscuti, reusind in felul acesta sa atraga si mai multi cumparatori.

In februarie 1941, cu doar o luna inainte de Razboiul II, fabrica devine societate pe actiuni. Din cauza razboiului fabrica care a lucrat timp de 39 de ani a fost afectata si probabil inchisa.

Dupa razboi, Konstantin–Koka Šonda, fiind expert in domeniu a fost angajat de Ministerul industriei agro-alimentare, contribuind in mare parte la intemeierea mai multor fabrici de dulciuri, precum "Takovo" din Gornji Milanovac, "Evropa" din Skoplja, fabrica de biscuiti si bomboane din Sarajevo si altele.

Mihajlo a pierit in timpul Razboiului II, cand o bomba a cazut peste casa familiei. Dupa razboi, averea le-a fost nationalizata. Familia nu avea urmasi la Belgrad.

Arhitecti de origine Macedoromana

Milica Šterić, a fost arhitecta care a lucrat multi ani la firma de constructii "Energoprojekt" din Belgrad., facand o multime de proiecte impozante, printre care si centrale electrice.

S-a nascut la Smederevo, iar studiile lea facut la Belgrad, absolvind la anu 1937. Dupa terminarea Razboiului II, incepand din 1951, s-a angajat la firma amintita, pana in 1985, cand este avansata devenind sefa arhitect..

Primul proiect realizat a fost al termocentralei Kostolac din 1948, apoi a urmat proiectul pentru Kolubara A din 1956, Kakanj de la Zenica si Velenje din Slovenia.

In 1957, Milica a lucrat si in Olanda la firma de constructii Van den Broek si Bakeme, apoi intoarsa in tara proiecteaza casa comerciala din strada Carica Milica 2, apoi in apropiere face proiectul pentru sediul firmei Energoprojekt in 1960, care va fi preluata de Beobanka, fiind una dintre cele mai moderne cladiri din Belgrad de la acea vreme. Din 1970 construieste cateva cladiri publice si la Smederevo, continuand ca pe parcursul anilor '70 sa faca proiecte si pentru unele tari din Africa, Nigeria, Zambia si Kuwait.

In 1984, primeste premiul "Grand prix d'architecture" de la "Uniunea Arhitectilor din Serbia.

Dimitrije T. Leko (Belgrad, 22 ian. 1863 - Kragujevac, 24 sept. 1914), a fost un arhitect si urmanist de origine Armaneasca.

Partea mare a vietii o petrece in strainatate. Liceul il face la Vintertur, apoi studiile la Zurich si Munchen. Dupa intarcerea in tara, spre finele sec. 19, a aplicat la Belgrad cele invatate in strainatate. Fratele sau a fost cunoscutul chimist **Marko T. Leko**.

A proiectat opservatoriul de meteorologie din Belgrad (1891), casa familiei Vučo de pe strada Deligradska (1893, casa unde a locuit scriitorul Aleksandar Vučo, azi preluata de Makdonalds), cladirea academiei de Armata (1899), Palatul Atina la Terazije (1902) si altele. A proiectat mai multe case a bogatului comerciant din Belgrad, Đorđe Vuča (sfarsit.sec.19), precum si capela de la Cele Kula din Nis..

Cativa Armani remarcabili – partea III

Stevan Stojanović Mokranjac (Negotin, 9 ian. 1856 - Skoplje, 28 sept. 1914), compozitor și pedagog de muzică, unul dintre cei mai iluștri clasici ai muzicii sârbești de la finele sec. 19 și începutul sec. 20.

Predecesorii săi își trag originea din Prilep, Macedonia, stabilindu-se în satul Mokranje. Gimnaziul îl face la Zaiceri, iar în 1879 împreună cu Societatea de cântăreți, pleacă la studii la München. Ajungând în conflict cu directorul Conservatorului, Mokranjac pierde din anul trei stipendia de stat și se întoarce la Belgrad.

La anul 1884, ajunge conducătorul corului Societății de cântăreți a lui **Kornelije Stanković**. Succesul său ca și conducător de cor și compozitor, îl ajută să primească din nou stipendie și să-și continue studiile în 1884 la Roma, iar apoi în Germania.

Începând din anul 1887, devine prim dirijor al Societății de cântăreți de la Belgrad, apoi din 1887 – 1900, lucrează ca învățător de muzică la Primul gimnaziu de muzică din oraș, iar din 1901 și la gimnaziul din Nis.

Împreună cu Stanislav Binički și Cvetko Manojlović, întemeiază prima școală de muzică (1899) – școala Sârba de muzică din Belgrad, care azi îi poartă numele „Mokranjac”. La această școală va lucra toată viața în funcția de director.

La anul 1906 a fost ales de membru al Academiei Regale Sârbe.

Cele mai renumite compoziții ale sale sunt: Rukoveti, Kozar, Liturghii, dintre care cea mai cunoscută cântarea Heruvimilor, apoi muzică pentru cor, Opelo, Tri statije, Tebe Boga hvalim, Veličanije svetom Savi și altele.

A fost căsătorit în 1898 cu Marija, nepoata cunoscutului pictor Uroš Predić, cu care îl va avea de fiu pe Momčilo Mokranjac.

Se stinge din viață în 1914 la Skoplje, iar în 1923, osemintele sale au fost aduse la Belgrad la Novo Groblje.

Kornelije Stanković (Budapesta, 23 aug. 1831 - Budapesta, 16 april. 1865), a fost primul compozitor din Serbia, melograf, dirijor, pianist.

S-a născut la Pesta și rămânând foarte devreme orfan, va merge la sora sa în Arad, unde va face școala elementară și doi ani de liceu. După aceea va trece la Segedin și la fratele său Iosif în Taban, unde va continua liceul.

Cu ajutorul unor prieteni de familie, va reuși să facă studiile de muzică la Viena în 1850.

Se stinge la doar 34 de ani in 1865, fiind inmormantat la Taban, iar apoi in 1940 osemintele sale au fost aduse la Novo groblje din Belgrad.

A compus cantari populare Sarbesti, muzica pentru poeziile celor mai cunoscuti poeti din Serbia, precum, Jovan Jovanović Zmaj, Đura Jakšić, Vasa Živković, Jovan Subotić, Đorđe Maletić. A prelucrat melodii pentru cor, melodi pentru pian, muzica bisericeasca si altele.

A concertat compozitiile sale ca solist la pian si cu prieteni sai la Viena, Pesta, Belgrad, Novi Sad, Sremski Karlovci, Sombor, Pančevo, Sremska Mitrovica, Šabac, Valjevo, Kragujevac.

A primit de la Tarul Rusiei premiul "Orden kavaljerstva Sv. Stanislava".

Compozitorul Kalistrat Zografski

Kalistrat (1821- 1914) a fost un compozitor, dirijor, educator și reformator de muzica ortodoxa bisericeasca, stareț și arhimandrit al manastirii Zograf de la Muntele Athos.

S-a nascut la Struga in Macedonia, cu numele de Krstan Sandzakoski, a invatat scoala de muzica in perioada mireana cu Naum Miladinov, apoi a lucrat ca profesor de de limba greaca dar si de muzica bisericeasca bizantina. In timp ce locuia la manastirea Zograf, a infintat o scoala de muzica si o scoala de traducere caligrafica.

Kalistrat a fost un expert cunoscator de limba Greaca veche, Greaca noua, Slava și Romana, realizand multe scrieri și traduceri.

Adesea era asociat cu sfantul **Ioan Cucuzel**, care a trait in sec. 12, la Marea Lavra, ce era inzestrat cu un glas ingeresc, incat la incantat si pe Imparatul Bizantului de la acea vreme.

A compus "Cantarile Rasaritene bisericesci", publicate la Athos in 1905, apoi mai multe canoane euharistice cunoscute sub numele de "Tatal si Fiul..." si altele.

A tradus scrierile sfintilor: Clement, Naum si Sapte Sfinti, din Slava veche.

*Fraza "**Șapte mărturisitori și apropiații apostolilor**", este citata pentru prima dată într-un manuscris de la Hilandar din sec. 16. Acelasi termen de Sfanta Septime (Heptarithmoi), a fost găsit în serviciul Sf. Ioan Vladimir, compus de catre mitropolitul Kozma Kitiski din Durrës. Manuscrisul a fost pentru prima data publicat la Venetia in 1690, ca mai apoi sa fie retiparit la Moscopole. Se considera ca autorul a fost Gregarious Konstantinidi, tipograf si editor din Moscopole. Acest cult al Sfintei Septimi a inceput sa se propage in sec. 16, 17 si 18. Analizele științifice susțin acest cult ca fiind o parte a unei strategii deliberate de a restaura vechea slavă a Arhiepiscopiei de Ohrida. Strategia a reprezentat elementul-cheie în procesul de dezvoltare culturală, creșterea religioasă și educațională promovată de înțeleptul și distinsul **Arhiepiscop Ioasaf** (1719-1745), care se bucura de mare autoritate printre oameni și a fost profund susținută de comerciantii bogati si mestesugari.*

Ioasaf a înființat o tipografie in orașul sau natal Moscopole, un centru comercial prosper de la acea vreme. Codul (Akoloutia) al sfinților din Dieceza de la Ohrid, tipărită în Moscopole în 1740-1742, a jucat un rol vital în promovarea noii arhiepiscopii.

Cei Sapte Sfinti au fost si o inspirati a iconografilor din aceste vremuri renescentiste, care au pictat si in felul aceasta au raspandit acest cult prin multe biserici si manastiri din aceasta parte a Balcanului.

Este cunoscut ca incepand de la anul 1767 in aceasta parte a Balcanului au ramas sa functioneze 9 mitropolii: Kastoria (kostur), Pelagonia-Bitola, Struma, Corcea, Elbasan, Vodenska, Dracea, Grebenska si Sisanijska), precum si 5 episcopii (Meglena, Debar, Veles, Prespa si Mokren).

Kalistrat se stinge din viata in 1914, la manastirea Zograf.